

Ціль на вершину - попадеш на середину

Г. Сковорода

ДОВІДКА «ПМ»: ПОСТ... (лат. POSI – ДАМІ, ЗА, ПІСЛЯ) — префікс, що означає наступність.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, адресований усім, хто виховує і вчить, вчиться чи любить освіту або просто цікавиться проблемами школи.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який прагне розвивати «ДАЛІ» методики полтавських педагогів: Г. Сковороди, Я. Козельського, І. Котляревського, М. Остроградського, В. Короленка, П. Юркевича, А. Макаренка, Г. Ващенко, О. Астряба, В. Сухомлинського.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який бажає виразити те, що знаходиться «ЗА» методикою й акумулювати в собі новий досвід хоча й однієї, але надзвичайно важливої верстви нашого суспільства — батьків і педагогів.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал про те, що потрібно вчителю «ПІСЛЯ» вузівської методики — таємниці його особистісного знання та фаху, які не віднайти в численних методичних книжках.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який спільно з усією педагогічною громадою вирішує, що є знання, і шукає тих, хто знає, що дає можливість це вирішувати.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, що прагне вчити вміння читати і слухати, вміння жити і робити справу.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, несумісний з уявленням про сучасну педагогіку як мішанину різномірних елементів у шкільній навчальній програмі — економіки та еротики, електроніки та східної містики, латини та біоенергетики, астрономії та астрології, щоб відразу одержати прищепу нової ери й Апокаліпсису.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал перш за все не пісний, а тому в ньому змішуються жанри і стилі мовлення, з іронією підкреслюється нестабільність і умовність усіх методичних систем і педагогічних технологій.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал не антиметодики, бо неможливо відкинути методику як розділ педагогіки, а журнал, який відмовляється від методик, що нівелюють особистість та орієнтовані на так званого «середнього» учня.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал з єдиною стратегією: на базі плюралізму педагогічних ідей та концепцій відшукувати суть чужого досвіду, передавати його нашим читачам у тісному поєднанні з усіма фактами життя Полтавщини, з її місцевими й національними традиціями.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який не лише констатує розлад концептуальних структур, що визначали методику недалекого минулого, але й бачить у цьому шанс нового: різноманітність конкретних педагогічних технологій, конкуренцію різних парадигм педагогічної творчості.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який усвідомлює, що ми всі опинилися в тому пункті історії педагогіки, коли в ній стали можливими радикальні зміни, про які заявлено в державній національній програмі «Освіта «УКРАЇНА ХХІ СТОЛІТТЯ», і можливість ця тісно пов'язана з **ПОСТМЕТОДИКОЮ**.

Те, що робиться сьогодні, — це питання досвіду і **МЕТОДИКИ**.

Те, що може робитися, — це питання **ПОСТМЕТОДИКИ**.

Кожний свідомий громадянин мусить матеріально й духовно підтримувати свої рідномовні журнали як головні двигуни наукового вивчення й збільшення рідної мови.

Іван Огієнко

Читайте журнал «Постметодика» безкоштовно на сайтах:
<http://poippo.pl.ua/pm/archives.html>
http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Postmetodyka/texts.html
<http://issuu.com/imrudenko/docs>

Журнал призначається для

Для всіх ціна вільна, а для Вас

ПостМетодика

№2 (111), 2013

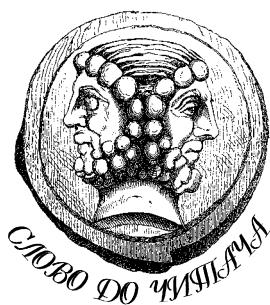
ISSN 1815-3194

Інноваційні практики в освіті: український каталог

Postmetodyka

Шановний читачу!

До питання впровадження інновацій у шкільну освіту "Постметодика" неодноразово зверталася у своїх попередніх випусках: "Світ сучасних педагогічних технологій" (№ 4 (14), 1996), "Ракурси педагогічних інновацій" (№ 4 (36), 2001), ""Синій птах" інновацій в освіті" (№ 2–3 (54–55), 2004), "Інновації в освіті" (№ 4 (75), 2007), "Ідеї, гідні поширення" (№ 6 (103), 2011). Продовжуючи традиції часопису, ми присвячуємо цей випуск темі інноваційних освітніх практик.

Інноваційні практики в освіті — це вид діяльності, що спрямовується на конструювання, створення, апробацію, впровадження чи поширення досягнень передового досвіду педагогічної науки, технологій. Це ефективні освітні практики (як локальні, у межах нових засобів і напрямів роботи, так і системні, що охоплюють усю діяльність школи), що орієнтовані на вимоги сучасності і забезпечують найвищі результати.

Нова рубрика "Інноваційна практика" відкривається статтею Оксани Овчарук "Проблеми поширення освітніх інновацій та інноваційних освітніх проектів в Україні", де на основі аналізу сучасного стану впровадження та поширення інновацій та інноваційних освітніх проектів висвітлюються загальні характеристики інновацій в освіті, проблеми їх обліку та підтримки, сформульовано сучасні підходи до впровадження інновацій в системі загальної середньої освіти в Україні (стор. 2–5). Далі розділ продовжує "Каталог інноваційних проектів та інновацій у сфері дошкільної та загальної середньої освіти України", укладений на основі аналізу 243 паспортів інноваційних освітніх практик різних регіонів України. Каталог складається з понад 160 інновацій, його створено та надруковано за фінансової підтримки освітніх програм Міжнародного фонду "Відродження". Каталог розроблено науковцями НАПН України, експертами громадської організації "Агенція розвитку освітньої політики" в рамках проекту "Створення каталогу освітніх інновацій та інноваційних освітніх проектів (загальна середня освіта)". Він стане у пригоді тим, хто прагне до позитивних змін у діяльності навчальних закладів, шукає партнерів та однодумців. На допомогу педагогам-новаторам також наведено приклади паспортів інновацій, на основі яких укладено вищезазначений каталог (стор. 6–40).

Розділ "Філософія освіти" представлено статтею Віктора Зінченка "Глобальні трансформації сучасних парадигм освіти і менеджменту суспільного виховання", де аналізуються глобальні суспільні трансформації та пов'язана з ними освітньо-виховна реформа, покликана здійснити певну гомогенізацію систем соціального виховання і менеджменту освіти (стор. 41–48).

Стаття Тетяни Ромм "Соціальні практики у вихованні: традиція і перспективи" розглядає питання осмислення виховання в сучасній педагогіці з урахуванням досягнень сучасного гуманітарного знання (стор. 49–53).

У статті Наталії Пахомової "Акмеологічні ресурси як основа професіоналізму педагога" читач ознайомиться з обґрунтуванням акмеологічного підходу до професіоналізму педагога (стор. 54–58).

У розділі "Педагогічні технології" авторка статті "Досвід віртуальних навчальних спільнот у формуванні полікультурної компетентності учнів: міжнародний аспект" Ірина Іванюк звертає увагу на полікультурний вимір в освіті та використання інструментів інформаційно-комунікаційних технологій (стор. 59–64).

Переглянути випуск можна за посиланням: <http://poippo.pl.ua/pm/postmetod.html>

Редакція "ПМ"

ВИДАВЦІ:

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної
державної адміністрації

Полтавський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти
ім. М.В.Остроградського

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В.Зелок (голова),
А.І.Бардаченко,
Н.М.Барболіна,
М.В.Гриньова, С.Ф.Клепко,
І.О.Кіптілий, Г.О.Сиротенко

РЕДКОЛЕГІЯ:

Г.Є.Аляев, О.А.Білоусько,
А.М.Бойко, Т.О.Бондар,
Б.П.Будзан, Б.В.Год, В.В.Громовий,
К.Ж.Гуз, М.Б.Євтух, В.В.Зелок,
І.А.Зязюн, В.Р.Льченко,
С.Ф.Клепко, С.В.Королюк,
В.Г.Кремель, М.Д.Кулгаєва,
Л.В.Литвинюк, В.С.Лутай,
О.О.Мамалуй, В.І.Мирошніченко,
В.Ф.Моргун, Л.І.Нічуговська,
Н.В.Радіонова, О.В.Садох,а,
І.В.Степаненко, Н.М.Тарасевич,
М.В.Тривак, Г.Хіліг

Головний редактор:

С.Ф.Клепко

Перший заступник головного

редактора:

Н.В.Радіонова

Заступники головного

редактора:

Т.О.Бондар, Л.В.Литвинюк

Редакційний директор:

І.О.Кіптілий

Відповідальний секретар:

Н.Ю.Землякова

Літературний редактор:

С.І.Переломов

Верстальник:

Т.В.Шарлай

Перекладач:

Л.М.Іщенко

Відповідальність за підбір і виклад
фактів у підписаних статтях
несуть самі автори. Висловлені в
цих статтях думки можуть не
збігатися з точкою зору редколегії.
Рукописи не горять, але і не повер-
таються.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
36029, Полтава, вул. Жовтнева, 64
(03322) 7-26-08;

тел./факс: 50-80-85
e-mail: redpm@pei.poltava.ua
http://www.ipe.poltava.ua

Рестраційне свідоцтво:
серія КВ №12233-1117 ПР
від 23 січня 2007 р.

© ПОІШПО

Підписано до друку 27.06.2013

Формат 60x90/8.

Ум. друк. арк. 9,6.

Тираж 300.

ТОВ "АСМІ"
вул. Міщенка, 2,
м.Полтава, 36011
тел. (0332) 56-55-29, 61-50-69

Постановою Президії ВАК
України від 31.05.2011, №1-05/5
"ПМ" включено у перелік
наукових видань, у яких можуть
публікуватися основні
результати дисертаційних робіт.
Журнал "ПМ" № 2 (111), 2013 р.
підписано до друку за рішенням
вченої ради ПОІШПО (протокол
№ 4 від 21.06.2013 р.).

ISSN 1815-3194

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ

**Проблеми поширення освітніх інновацій та інноваційних
освітніх проектів в Україні**

Овчарук О. В. 2

**Каталог інноваційних проектів та інновацій у сфері
дошкільної та загальної середньої освіти України**

Довбищенко В. І., Іванюк І. В., Овчарук О. В. 6

Зразки паспортів інновацій:

– "Дистанційна бізнес-школа для старшокласників" – іннова-
ційна розробка Донецького ІШПО.....38

– Курс "Філософія для дітей" – інновація педагогів
Автономної республіки Крим 39

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

**Глобальні трансформації сучасних парадигм освіти і
менеджменту суспільного виховання**

Зінченко В.В. 41

**Социальные практики в воспитании: традиция и
перспективы**

Ромм Т. А. 49

Акмеологічні ресурси як основа професіоналізму педагога
Пахомова Н. Г. 54

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**Досвід віртуальних навчальних спільнот у формуванні
полікультурної компетентності учнів: міжнародний аспект**

Іванюк І. В. 59

Від редакції "ІМ": До теми педагогічних інновацій "Постметодика" звертається не вперше. Зважаючи на особливу актуальність даної проблеми, ми започатковуємо спеціальну рубрику "Інноваційна практика", де в цьому номері друкуємо на допомогу освітянам "Каталог інноваційних проектів та інновацій у сфері дошкільної та загальної середньої освіти України", створений на основі аналізу 243 паспортів інноваційних освітніх практик різних регіонів України. Каталог складається з більш ніж 160 інновацій. Він є цінним ресурсом для тих, хто прагне позитивних змін у діяльності навчальних закладів, шукає партнерів та однодумців. Каталог містить інформацію про системні інновації всеукраїнського та регіонального рівнів, а також авторські розробки, які за своїми характеристиками ближчі до перспективного педагогічного досвіду. Демократичність підходу укладачів каталогу до виявлення педагогічної новизни дає шанс зблизити теоретичні та практичні пошуки генома коня інновацій. Паспорт інновації допоможе осмислити наявні освітні практики, підвищити якість інноваційних пошуків та рівень теоретичних знань освітян про педагогічну інноватику, інтенсивність поширення нововведень.

Перед каталогом пропонуємо статтю від одного з укладачів завідувачки Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України Оксани Овчарук, у якій авторка розглядає поточні проблеми впровадження інновацій в системі загальної середньої освіти України. Після каталогу подано кілька зразків паспортів включених до каталогу інновацій з різних куточків України.

УДК 373.5:001.895 (477)

ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

О. В. Овчарук

На основі аналізу сучасного стану впровадження та поширення інновацій та інноваційних освітніх проектів виділено загальні проблеми підтримки інновацій в освіті. Подано їх загальні характеристики. Виокремлено критерії добору інноваційних ініціатив в освіті, схарактеризовано сучасні підходи до впровадження інновацій в системі загальної середньої освіти в Україні. Представлено каталог інновацій в освіті та інноваційних освітніх проектів.

Ключові слова: освітні інновації, інноваційні освітні проекти, загальна середня освіта, каталог інновацій

Овчарук О. В. Проблемы распространения образовательных инноваций и инновационных образовательных проектов на Украине

На основе анализа современного состояния внедрения инноваций и инновационных образовательных проектов выделены общие проблемы поддержки инноваций в образовании, а также критерии отбора инновационных инициатив в образовании, охарактеризованы современные подходы к внедрению инноваций в системе общего среднего образования на Украине. Представлен каталог инноваций в образовании и инновационных образовательных проектов.

Ключевые слова: образовательные инновации, инновационные образовательные проекты, общее среднее образование, каталог инноваций

O. Ovcharuk. Innovations and Innovative Educational Projects in Ukraine

The main characteristics of educational innovations and innovative educational projects are analyzed. The selection criteria of the innovation initiatives in education are underlined. The Catalogue of education innovations and innovational educational projects is described in the article.

Key words: educational innovations, innovative educational projects, general secondary education, innovations catalogue.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Динамічні процеси в культурному й економічному житті суспільства вимагають постійного й оперативного оновлення в освіті: 1) у змісті навчання й виховання учнів; 2) у формах, методах і технологіях навчання та виховання учнів; 3) у змісті, структурі, формах і методах управління загальноосвітніми навчальними закладами; 4) в організаційній структурі закладів освіти. Це оновлення відбувається через впровадження іннова-

цій у систему освіти. Українські освітяни здатні продукувати й запроваджувати інноваційні освітні ідеї, однак відчутним є брак знання про інновації, про успішний досвід їх запровадження. Важливою є систематизація, узагальнення і поширення інформації про інноваційні освітні проекти, розроблені у процесі їх реалізації освітні інновації. Обізнаність суспільства про інноваційні інституції та практики, про успішні інноваційні проекти сприяє перетворенню їх на потужний ме-

Овчарук Оксана Василівна, завідувач Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

ханізм, що дозволяє освітній системі бути здатною до постійного інноваційного оновлення.

Слід зазначити, що наявні форми та способи узагальнення і поширення інформації про інноваційні практики здебільшого є неповними та несистематичними через низку різноманітних причин. Адже освітня інновація може набути значення педагогічної, якщо нові ідеї та досвід освітнього суб'єкта стають доступними іншим, що передбачає аналіз інновації, її усвідомлення, узагальнення результатів, і в решті – поширення у педагогічній практиці.

Українські освітні кола дискутують щодо сучасного визначення поняття "інновації" в освіті. Це досліджують і розробляють українські педагоги та дослідники Л. Буркова, Л. Даниленко, О. Козлова, Н. Криворучко, К. Кривоучко, В. Луначек, О. Остапчук, О. Пометун та ін. [3, 5, 6, 8,10].

Метою статті є схарактеризувати освітні інновації, що увійшли до каталогу інновацій та інноваційних освітніх проєктів у 2013 р., і виокремити критерії їх добору та узагальнення, а також визначити роль освітніх інновацій та інноваційних освітніх проєктів у процесі модернізації освіти в Україні, виявити проблеми їх поширення у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу. Із педагогічної точки зору поняття "інновація", "інноваційний" означають нововведення, що стосуються різних аспектів навчально-виховного процесу [4]. Результатом і продуктом творчого пошуку педагогів можуть бути нові технології, оригінальні виховні ідеї, форми і методи навчання та виховання, нові підходи в управлінні освітою, освітній політиці. Важливими при цьому є авторські ідеї, які не використовувались раніше й забезпечують ефективний та результативний поступ у педагогічних технологіях і розвитку системи освіти.

Дослідниця Л. Даниленко визначає освітню інновацію як новизну, що істотно змінює результати освітньої діяльності, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні, виховні системи; освітні, педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання та виховання; технології управління навчальним закладом, системою освіти [5]. Авторка виділяє освітні інновації у навчанні, вихованні та управлінні і зазначає, що до освітніх інновацій належать:

– у навчанні – ті, що якісно покращують мотивацію учасників навчального

процесу і вносять зміни у взаємини між учнем і вчителем, перетворюючи їх на партнерські;

– у вихованні – ті, які формують в учнів особистісні цінності у контексті загальнолюдських;

– в управлінні – ті, що створюють умови для прийняття керівником самостійного оперативного й ефективного управлінського рішення [6].

Автори Н. Криворучко, К. Криворучко виділяють поняття інноваційних педагогічних технологій, які тісно пов'язані з вищезгаданими поняттями. Дослідниці зазначають, що сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що:

– збагачують навчальний процес за рахунок упровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання;

– забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу;

– формують і розвивають компетентність фахівців;

– забезпечують становлення та розвиток аналітичних, організаційних, проєктних, комунікативних навичок;

– розвивають здібності до прийняття правильних рішень у нестандартних ситуаціях;

– формують вміння будувати власні освітні програми;

– є ресурсом для зміни змісту освіти і структури начального процесу відповідно до міжнародних вимог;

– підвищують показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання;

– орієнтовані на стимулювання творчого потенціалу [8].

Поділяючи думки авторів, важливо зупинитись на поширенні відомостей щодо інновацій в освіті. Адже на сьогодні існує проблема відсутності єдиного джерела отримання інформації щодо інновацій в освіті, їх належної експертизи. Останні роки спостерігається певне відсторонення органів управління освітою від поширення інноваційних практик, відчувається брак мотивації педагогів до інноваційної діяльності. Немає єдиної мережі поширення інновацій та інноваційних педагогічних практик, практично відсутнє забезпечення впровадження результатів інноваційної освітньої діяльності внаслідок реалізації інноваційних освітніх проєктів міжнародного рівня.

Намагання вирішити питання пошуку, збору, аналізу та надання даних щодо освітніх інновацій мали місце наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. Цим займались наукові і методичні відділи інно-

вацій центрального та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, окремі підрозділи у регіональних методичних центрах. Зокрема, у 2004 р. банк інновацій було створено Центром педагогічних інновацій та інформації Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти НАПН України. Банк містить дані про понад 500 інновацій у всіх ланках системи освіти України. Банк було розміщено в мережі Інтернет (www.cirpe.edu.ua.ntt/db/index.php), наразі він недоступний. Натомість упродовж останніх років було закрито частину підрозділів у дослідних інститутах і навчальних закладах, що збирали й систематизували інформацію про освітні інновації та займалися їх поширенням, зменшилась кількість відповідних досліджень. Знизилась кількість публікацій щодо результатів впровадження освітніх інновацій у педагогічній пресі та засобах масової інформації. Внаслідок цього педагогічна громадськість дізнається про розроблення і впровадження інновацій в освіті досить несистематично, не існує спеціальних центрів підтримки інноваційної освітньої діяльності на місцевому рівні.

Слід зазначити, що питання впровадження інновацій є справою конкретної школи та залежить від рішення керівника, що, з одного боку, є позитивним чинником, оскільки керівник і колектив школи беруть відповідальність за створення та впровадження інновації. А з іншого – існують певні перешкоди на шляху просування інновацій у педагогічну практику, а саме – значний обсяг документів, що готує школа для впровадження інноваційних технологій як експериментальної діяльності, відсутність мотивації вчителів і колективу школи з боку держави; експертиза результатів інноваційної діяльності здійснюється з огляду на дотримання освітніх стандартів і вимог, а не з точки зору оцінювання рівня творчості та інноваційності педагогів.

Одним із сучасних ресурсів, які надають інформацію щодо освітніх інновацій, є Каталог інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій, укладений у 2013 р. і розміщений на сайті Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України [8]. Каталог укладено за підтримки управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Університету менеджменту освіти НАПН України, закладів післядипломної педагогічної освіти, Асоціації керівників шкіл м. Києва,

Громадської організації "Агенція розвитку освітньої політики", Всеукраїнського фонду "Крок за кроком", Благодійної організації "Центр споживчих ініціатив", Міжнародного фонду "Відродження".

Даний ресурс містить систематизовані відомості про 165 інновацій у системі освіти на різних рівнях – навчання, виховання та управління освітою. Отримано та проаналізовано 243 паспорти інновацій. До каталогу увійшли інноваційні освітні практики з різних регіонів України. Укладачі розробили паспорт інновацій, який навчальні установи заповнювали відомостями щодо власних інноваційних практик. Каталог містить класифікатор інновацій за такими видами: зміст освіти, виховання, засоби навчання, освітня система, управління освітою.

Протягом збору даних до каталогу з'ясовано, що на рівні деяких областей України проводяться так звані ярмарки педагогічних інновацій. Наприклад, у 2013 році такі ярмарки відбулися в Києві (Шевченківське РДУ, 15 квітня 2013 р.); у м. Ромни (<http://www.oblrada.sumy.ua/novyny-mistsevyh-rad/27-romenska-rajonna-rada/9615-oblasnyj-jarmarok-pedagogichnyh-idej-ta-innovatsij-pochatkovoji-shkoly-u-romnah.html>), 19 травня 2013 р. в Одеській області (<http://osvi-taodessa.org/?mod=fullNews&id=152>). Відділ освіти Ворошиловської районної ради у м. Донецьк представив матеріали районної виставки-ярмарку педагогічних ідей (http://roo-vorosh.ucoz.ru/load/rajonna_vistavka_jarmarok_pedagogichnih_idej/25). Наведені ресурси є лише прикладом поширення досвіду освітянами.

Важливими у відборі інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій є критерії, якими укладачі каталогу пропонують користуватися при виборі представлених у каталозі педагогічних практик. Серед них:

- новизна (відсутність аналогів у вітчизняній освітній практиці, інноваційність);
- відповідність цілям освіти, освітнім потребам споживачів освітніх послуг, заявленим цілям і завданням перетворень;
- результативність (підвищення якості освіти, освітніх послуг, покращення в діяльності навчальних закладів у результаті запровадження інновації);
- ефективність (відповідність результатів впровадження інновації необхідним для цього ресурсам).

Висновки. Представлений вище досвід та подані критерії є намаганням повернути інтерес освітніх кіл до інновацій в

освіті, окреслити проблеми і перешкоди у поширенні інновацій та визначити шляхи створення можливостей доступу освітян до таких відомостей та даних. Слід підкреслити, що нині система підвищення кваліфікації, яка покликана бути на вістрі інноваційних зрушень в освіті, недостатньо реагує на появу нових, інноваційних напрямів в освіті та недостатньо пропагує їх серед широкого загалу вчителів-практиків. Наявні способи узагальнення й поширення інформації про інноваційні практики в освіті є здебільшого недостатньо систематичними і переважно залежать від інтересів окремих закладів та громадських організацій, що здійснюють освітні проекти.

Важливо усвідомлювати перешкоди, які впливають на впровадження освітніх інновацій, серед яких можна вирізнити такі:

- відсутність чіткого бачення вирішення проблем в освіті засобами впровадження інновацій;
- відсутність чітких метричних даних щодо інноваційних проектів;
- державні програми та освітня політика здебільшого ігнорують інновації;
- неможливість вчителів-практиків вплинути на процеси в освіті;
- місцеві органи управління освітою недостатньо підтримують інновації та мотивують вчителів і заклади до їх впровадження тощо.

Одним зі шляхів подолання проблеми браку інформації щодо освітніх інновацій є створення постійно поновлюваного електронного інформаційного ресурсу, який має бути доступним для широкого загалу користувачів. Не менш цікавим є встановлення партнерства між вітчизняними і зарубіжними освітянами щодо освітніх інновацій та створення відповідної платформи для такої співпраці. Це дозволило б установити партнерство між навчальними закладами різних країн та збагатити педагогічну інноваційну практику. Такий ресурс може стати постійною платформою для обговорення досвіду та його обміном, бути важливим джерелом підтримки освітніх реформ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абасов З. А. *Понятійно-термінологічний апарат інноваційної педагогіки*

кой деятельности // *Философия образования*. – 2006. – №1 (15). – С. 56-62.

2. Алфімов Д. В. *Інноваційна освітня система: шляхи відродження // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць / [ред. кол. Л. І. Даниленко та ін.]. – К. : Логос, 2000. – С. 158-160.*

3. Буркова Л. В. *Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму управління інноваційним процесом в освіті // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: збірник наукових праць / [ред. кол. Л. І. Даниленко та ін.]. – К. : Логос, 2000. – С. 231-238.*

4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К., Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.*

5. Даниленко Л. І. *Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти / Л. І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – №3. – С. 70-74.*

6. Даниленко Л. І. *Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. – К. : Міленіум, 2004. – 358 с.*

7. Закон України "Про інноваційну діяльність". – 4 липня 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.gdo.kiev

8. *Каталог інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ime.edu.ua/net/osv_pr.html*

9. Криворучко Н. І., Криворучко К. І. *Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Тези Дев'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Інновації та традиції в сучасній науковій думці". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://int-konf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki-innovatsiy-ni-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesiy-noyi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv/>*

10. *Освітній менеджмент : навч. посібник / [за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки]. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.*

11. Пометун О. І. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун та ін. – К. : АСК, 2004. – 192 с.*

Цитувати: Овчарук О. В. Виклики та проблеми впровадження громадянської освіти у навчально-виховний процес школи / О. В. Овчарук. // *Постметодика*. – 2013. – № 2. – С. 2–5.

© О. В. Овчарук, 2013. Стаття надійшла в редакцію 10.06.13 ■

КАТАЛОГ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТА ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

(Укладено та надруковано за фінансової підтримки Міжнародного Фонду "Відродження")

Каталог розроблено в 2013 р. за сприяння управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Університету менеджменту освіти НАПН України, закладів післядипломної педагогічної освіти, Асоціації керівників шкіл м. Києва, Громадської організації "Агенція розвитку освітньої політики", Всеукраїнського фонду "Крок за кроком", Благодійної організації "Центр споживчих ініціатив" на основі інформації закладів освіти та громадських організацій.

Подані відомості не належать упорядникам Каталогу, упорядники не несуть відповідальності за достовірність наданої інформації, але використання будь-яких матеріалів Каталогу у цілісному вигляді та посилання на даний ресурс обов'язкове.

Каталог є відкритим для доповнення. Відповідну інформацію необхідно надсилати за формою паспорту інновацій на електронну адресу innovationscatalog@gmail.com.

Повна версія каталогу на <http://www.ime.edu-ua.net>.

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
1	Адаптивне управління дошкільним навчальним закладом	Ковельський дитячий садок-ясла «Ромашка» № 4 Ковельської міської ради Волинської області	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Вознюк Василь Степанович - доцент кафедри управлінської діяльності Волинського ШПО, кандидат політичних наук; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
2	Адаптивне управління освітнім закладом нового типу	Навчально-виховний комплекс «загальноосвітня школа I-III ступеня № 13 - колегіум» міста Ковель	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Вознюк Василь Степанович - доцент кафедри управлінської діяльності Волинського ШПО, кандидат політичних наук; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua

Укладачі: Довбищенко Володимир Ігорович, науковий співробітник Науково-організаційного відділу Президії Національної академії педагогічних наук України.

Іванюк Ірина Володимирівна, науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України.

Овчарук Оксана Василівна, завідувач Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
3	Арт-методи у розвитку емоційного інтелекту та творчого потенціалу школярів в освітньому просторі	Луцький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 22 - ліцей Луцької міської ради»	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Андрейчин Світлана Ростиславівна - завідувач центру практичної психології і соціальної роботи Волинського ІІПО, практичний психолог-методист; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippp.lutsk.ua
4	«Без минулого немає майбутнього!»: обласна школа-лабораторія	1. Дошкільний навчальний заклад ясла-садок загального типу № 13 «Світлячок» відділу освіти Шахтарської міської ради. 2. Дошкільний навчальний заклад ясла-садок загального типу №14 «Мир» відділу освіти Шахтарської міської ради	Виховання	Луганський національний університет імені Тараса Шевченка	Стаєнна Олена Олександрівна - асистент кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка; 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, буд. 2-А, e-mail: mail@luguniv.edu.ua
5	Білінгвальне навчання	Конотопська спеціалізована школа ІІ-ІІІ ступенів № 2 Конотопської міської ради Сумської області	Засоби навчання		Матвійчик Олена Борисівна - директор школи; 41601, Сумська обл., м. Конотоп, вул. Виконкомівська, 12, ☎ (05447) 4-63-42
6	«Вибір успішної професії»: науковий психолого-педагогічний проект	1. Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 м. Обухів Київської області. 2. Красилівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 5 та гімназія» Хмельницької області. 3. Гімназія № 1 ім. К. Д. Ушинського м. Сімферополь. Усього 19 загальноосвітніх навчальних закладів	Освітня система	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОНМС України від 01.06.2011 № 505	Побірченко Неля Антонівна - доктор психологічних наук, професор, завідувачка відділу профорієнтації і психології професійного розвитку Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А, ☎ (44) 226-3180, e-mail: president@naps.gov.ua Самойленко Г. Е. - методист вищої категорії відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua
7	Використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі як засіб формування життєвих компетенцій	Луцький навчально-виховний комплекс № 26 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Щоголева Людмила Олександрівна - доцент кафедри управлінської діяльності Волинського ІІПО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippp.lutsk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
8	Використання мемуаристики в школі	1. Рогатинська спеціалізована ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 з поглибленим вивченням іноземної мови. 2. Гімназія № 3 Івано-Франківської міської ради	Зміст освіти	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Федунь Марія Романівна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики навчання Івано-Франківського ОІППО; 76000, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, ☎ (03422) 2-24-93, e-mail: mail@oippo.if.ua
9	Виховання у старшокласників якостей суб'єкта громадянського суспільства	Макіївська гімназія Макіївської міської ради Донецької області	Виховання	Центр національного виховання Донецького ОІППО	Ломакіна Г. І. - завідувач кафедри виховання Донецького ОІППО; 83001, м. Донецьк, вул. Артема, 129-А, ☎ (062)305-18-86, (062)304-68-87, e-mail: ipoprim@narod.ru
10	«Відкритий світ» - національний проект створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня на базі технологій радіозв'язку четвертого покоління 4G	Проект реалізовуватиметься в усіх 25 областях України, містах Київ та Севастополь. За результатами пілотного проекту буде запроваджено модель впровадження проекту у 2000 школах по всій території України	Освітня система	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами. Наказ МОН України №1252/147 від 03.11.2011	Курус І. Ф. - керівник національного проекту, Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами; 01601, м. Київ, вул. Велика Житомирська, 11, ☎ 044-254-40-15, e-mail: info@ukrproject.gov.ua
11	Відпочинок під час навчання	КУ «Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 4», м. Суми, Сумської області	Засоби навчання	Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»	Волкова Тетяна Павлівна - директор школи, учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист; 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, буд. 79, ☎ (0542)22-52-70, e-mail: sumyschool4@rambler.ru
12	Вплив емоційного та лінгвістичного інтелекту на розвиток міжкультурної комунікації учнів	Луцька гімназія № 18 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Свиридюк Тетяна Володимирівна - завідувач відділу гуманітарних дисциплін Волинського ОІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
13	Вплив предметно-методичних компетентностей учителя на формування учнівських компетенцій у галузі «Суспільствознавство» в умовах реформування освіти	1. Навчально-науковий інститут історії та права Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. 2. Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. 3. Новобузька гімназія Новобузької районної ради. 4. Новоодеська гуманітарна гімназія Новоодеської районної ради. 5. Єланецька гуманітарна гімназія Єланецької районної ради та ін.	Зміст освіти	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Старева Анна Михайлівна - к.пед.н., доцент, завідувач кафедри суспільствознавчої освіти, директор Миколаївського ОІППО; 54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua, anna.stareva@mail.ru

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
14	Вплив розумових ігор на результати навчально-виховної діяльності учнів	Тернопільський навчально-виховний комплекс «Школа-ліцей № 6 ім. Н. Яремчука»	Зміст освіти	Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти	Остапчук Олександр Миколайович - вчитель-методист, відмінник освіти України; e-mail: school6_ter@mail.ru. Янкович О. В. - зав. кафедрою педагогічної майстерності та інноваційних технологій Тернопільського ОІППО, e-mail: admin@ippo.edu.ua
15	Впровадження в за галь ноосвітніх за кла дах та органах управління освітою системи «ІСУО-2012»	Перелік експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів див. у додатку до наказу МОНМС України від 21.06.2012 № 729	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОН України № 729 від 21.06.2012 року та № 1345 від 29.11.2012 року	Серебрянський В. М. - голова робочої групи з організації впровадження системи «Україна. Інформаційна система управління освітою», заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua
16	Впровадження електронних навчальних курсів та дистанційних форм навчання у навчально-виховний процес	Навчально-виховний комплекс «Школа-гімназія» № 6 Джанкойської міської ради Автономної Республіки Крим	Засоби навчання	Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти	Бочкала Олександр Євгенович - директор гімназії; 96108, Автономна Республіка Крим, м. Джанкой, вул. Леніна, 46
17	Впровадження інноваційної авторської технології Диханової Б. С., викладання літератури (інтегрований курс)	1. Азовський НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - гімназія» Азовської селищної ради Джанкойського району АРК. 2. Побєдненська ЗОШ Побєдненської селищної ради Джанкойського району Автономної Республіки Крим. 3. Заріченська ЗОШ Заріченської селищної ради Джанкойського району Автономної Республіки Крим. 4. Ярकोполенська ЗОШ Ярकोполенської селищної ради Джанкойського району Автономної Республіки Крим	Освітня система	Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Науково-методичний центр нових технологій навчання російської мови та літератури «Словесник» при Воронежському державному педагогічному університеті	Колтухова І. М. – к. філол. наук, доцент кафедри методики викладання філологічних дисциплін факультету слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського; 95007, Автономна Республіка Крим, м. Сімферополь, проспект академіка Вернадського, 4, ☎ (0652) 60-80-50, (0652) 54-50-36, e-mail: rector@crimea.edu
18	Впровадження особистісно зорієнтованих технологій у навчальний та виховний процес	Первомайська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2 Первомайської районної ради Автономної Республіки Крим	Засоби навчання	Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти	Остапенко Ольга Юріївна - директор школи, учитель фізики вищої кваліфікаційної категорії «Старший учитель»; АРК, Первомайський р-н, смт. Первомайське, вул. Петухова, 3 ☎ (6552) 9-25-73

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
19	Впровадження здоров'язбережних технологій у навчально-виховний процес ЗНЗ як умова формування культури здоров'я учнів	Кременчуцька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 12 м. Кременчука Полтавської області	Виховання	Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка	Кійло Олександра Іванівна, заступник директора школи, вчитель-методист, відмінник освіти України; 39622, м. Кременчук, вул. Тельмана, 52, ☎ (0536) 722401, e-mail: school12.12@mail.ru
20	«Гармонія інтелекту та здоров'я» («Піснезнайка»): медико-педагогічний проект	1. Макарівський НВК «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів - природничо-математичний ліцей» Макарівського району Київської області. 2. Пашківська ЗОШ І-ІІІ ступенів Макарівського району Київської області. 3. Червонослобідська ЗОШ І-ІІІ ступенів Макарівського району Київської області. 4. Новосілівська ЗОШ І-ІІІ ступенів Макарівського району Київської області. 5. Білоцерківська спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 12 з поглибленим вивченням інформаційних технологій Білоцерківської міської ради Київської області. 6. Білоцерківська ЗОШ І-ІІІ ступенів № 5 Білоцерківської міської ради Київської області. 7. Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 3 з поглибленим вивченням окремих предметів м. Маріуполь Донецької області. 8. Гімназія № 34 «Либідь» м. Київ	Освітня система	Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Інститут педіатрії, акушерства і гінекології Національної академії медичних наук України. Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології Міністерства охорони здоров'я України. Наказ МОН України від 10.11.2008 №1028	Яновська Наталія Миколаївна - президент Міжнародного інноваційного центру гармонійного розвитку людини, к. медн.; Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України; 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, e-mail: ipv@ipv.org.ua, web: http://ipv.org.ua. Інститут педіатрії, акушерства і гінекології Національної академії медичних наук України; 04050, м. Київ, вул. Платона Майбороди (Мануїльського), 8, ☎ (044) 483-80-67, факс. (044) 483-26-32, e-mail: ipag@ukr.net. Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології Міністерства охорони здоров'я України; 04080, м. Київ, вул.Фрунзе, 103, ☎ (044) 468-32-15, e-mail: undisspn@ukr.net
21	Гуманно-особистісний підхід до дітей в освітньому процесі	Шосткинська спеціалізована школа І ступеня № 13 Шосткинської міської ради	Виховання	Амонашвілі Ш. О. - академік Російської академії освіти, професор, д. психол. наук, іноземний член НАПН України, керівник Міжнародного центру гуманної педагогіки	Галицька Валентина Андріївна - директор школи; 41100, Сумська область, м. Шостка, вул. Комуністична, 4-А, ☎ (05449) 4-64-07
22	Дворічне стажування молодих спеціалістів галузі освіти при Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Освітня система	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Шевченко Оксана Анатоліївна - старший викладач кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського ОІППО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moippp@moippp.mk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
23	Дидактико-методична система розвитку дитячої творчості у межах навчально-виховного процесу дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу	1. Цюрупинська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 4 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного напрямку Цюрупинської районної ради Херсонської області. 2. Івано-Франківський ДНЗ № 1 Івано-Франківської міської ради. 3. Івано-Франківський ДНЗ № 10 Івано-Франківської міської ради та ін.	Освітня система	Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Комунальний вищий навчальний заклад Херсонської обласної ради «Херсонська академія неперервної освіти». Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Митник Олександр Якович - професор кафедри педагогіки початкової освіти та методик природничо-математичних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Б. Грінченка, д. пед. н.; 04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2, ☎ (044) 272-19-02 Воронюк Ірина В'ячеславівна – к. психол. н., доцент кафедри початкового навчання та виховання, дошкільної освіти ХАНО; 73034, м. Херсон, вул. Покришева, 41, ☎ (0552)37-02-00, 41-08-10, 41-08-11, факс 37-05-92, e-mail: suittiks@gmail.com Попович Надія Дмитрівна - завідувач відділу лабораторії дошкільної і початкової освіти Івано-Франківського ОШПО; ☎ (факс) (03422) 2-23-87, (03422) 3-11-84, 2-24-93, e-mail: mail@oipro.if.ua
24	Дистанційна бізнес-школа для старшокласників	Донецький державний університет управління, кафедра інноваційного менеджменту та управління проектами	Зміст освіти	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Пасечнікова Лариса Павлівна - к.п.н., доктор філософії, завідувач кафедри природничо-наукових дисциплін та методики їх викладання Донецького ОШПО; ☎ (062) 304 64 56, e-mail: ipoprim@yandex.ru
25	«Дистанційне навчання учнів»: науково-педагогічний проект	1. Вінницький технічний ліцей; 2. Фізико-математична гімназія № 17. 3. Навчально-виховний комплекс № 30 «Середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - гімназія ім. Т. Г. Шевченка» м. Вінниця. 4. Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1 м. Бершадь. 5. Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2 м. Літин Вінницької області. 6. Запорізький багатoproфільний ліцей № 99. 7. Енергодарська багатoproфільна гімназія «Гармонія». 8. «Гімназія - Мала академія наук» № 1 «Таврія» Мелітопольського району та ін.	Засоби навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОН України від 29.12.2009 № 1231	Самойленко Г. Е. - методист вищої категорії відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-14, e-mail: institut@iitzo.gov.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
26	«Духовно-моральне становлення особистості в полікультурному соціумі Криму»: науково-дослідницька та експериментальна робота	Навчально-виховний комплекс «Таврійська школа-гімназія № 20» Сімферопольської міської ради Автономної Республіки Крим	Виховання	Інститут проблем виховання НАПН України. Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти. Сімферопольська і Кримська єпархія УПЦ МП	Древетняк Галина Іванівна - директор НВК № 20, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України; 95044 м. Сімферополь, вул. Кечкеметська, 4-А, ☎ (032) 22-03-02
27	Екологія і сталий розвиток: зміни життя на краще!	10 ЗНЗ Миколаївської області	Виховання	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Бацуровська Ірина Володимирівна, Гапиченко Галина Євгенівна, Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
28	Європейський клуб як засіб формування життєвих компетентностей особистості щодо підготовки її до життя у Європі	1. Горлівський НВК «ЗОШ I-III ступенів № 25 - багатoproфільний ліцей «Успіх». 2. Державний навчальний заклад «Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та інформаційних технологій»	Виховання	Управління освіти і науки Донецької облдержадміні-страції Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Князева А. В. - вчитель французької мови; 84629 м. Горлівка, вул. Оленіна, 10, ☎ (0624)52-40-44, e-mail: shcool25@inbox.ru Нудьга Віта Олександрівна - викладач вищої категорії, старший викладач; e-mail: vitanudga@yandex.ua
29	Загальна управлінська підготовка	Київський ліцей бізнесу	Освітня система		Паращенко Людмила Іванівна - директор Київського ліцею бізнесу, доктор управління, к.пед.н.; 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32 ☎ (044) 450 5562, e-mail: lyceum@lecos.org, parashchenko@yahoo.com
30	Засіб занурення у вивчення мови	Київська гімназія східних мов № 1	Засоби навчання	Інститут Конфуція при Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка	Чжен В. А., Кевень С.; ☎ (050) 358-57- 83, e-mail: Sun_kewen@126.com, Eternity_club@ukr.net
31	«Заслужені освітяни Миколаївщини»: освітньо-культурологічний проект	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Виховання	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Шуляр Василь Іванович - к.пед.н., доцент, заступник директора з наукової роботи, завідувач кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти, Миколаївського ОШПО, заслужений учитель України; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
32	«Громадські слухання проектів оздоровчих зон м. Київ»: імітаційно-рольова гра	Київський лицей бізнесу	Засоби навчання		Андруховець Петро Михайлович - заступник директора Київського лицейного бізнесу з профільного навчання; 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32; ☎ (044) 450- 55-62; e-mail: lyceum@lecos.org
33	Інформаційно-комунікаційне середовище приватного загальноосвітнього навчального закладу	1. Приватний загальноосвітній навчальний заклад «Гімназія АПОГЕЙ». 2. Спеціалізована школа-дитсадок з поглибленим вивченням іноземних мов «Лісова казка»	Управління освітою, засоби навчання	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України	Пліш Ірина Валеріївна - директор спеціалізованої школи-дитсадку з поглибленим вивченням іноземних мов «Лісова казка», к.п.н.; 03062, м. Київ, вул. Чистияківська, 24, ☎ 8 (044) - 400-51-79, факс 8 (044) - 443-82-12, e-mail: apogey95@ukr.net
34	Індивідуальний освітній маршрут як засіб реалізації освітніх потреб особистості	Ясинуватська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 7 Ясинуватської міської ради Донецької області	Освітня система	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Леонова Людмила Миколаївна - директор школи, відмінник освіти України, вчитель-методист; e-mail: school720087@yandex.ru Родигіна Ірина Вікторівна - завідувач кафедри педагогіки, психології та педагогічної творчості, к.пед.н., доцент Донецького ОШПО; e-mail: ipoprim@narod.ru
35	Інноваційна модель розвитку «Школа майбутнього»	1. Добропільський НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 3 з поглибленим вивченням окремих предметів - дошкільний навчальний заклад». 2. Донецька багатoproфільна гімназія № 150 Донецької міської ради Донецької області. 3. Феодосійський навчально-виховний комплекс. «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - гімназія» №17 Феодосійської міської ради та ін.	Зміст освіти, управління	Інститут педагогіки НАПН України. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Донецький ОШПО. Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти. Постанова КМУ від 30 серпня 2007 р. № 1071 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007-2010 роки»	Горлач Т. А. - завідувачка сектору інноваційної діяльності відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Кальченко Інна Володимирівна - директор Добропільського НВК; Донецька обл., м. Добропілля, вул. Першотравнева, буд. 73, ☎ 2-40-42 Пасечнікова Лариса Павлівна - завідувачка кафедри природничо-математичних дисциплін та методики їх викладання Донецького ОШПО, к.п.н.; м. Донецьк, вул. Артема, 129-А, ☎ (062) 305-18-86, www. ipro.dp.ua Шепелюк Іван Юхимович - директор Феодосійського НВК; Автономна Республіка Крим, 98105, м. Феодосія, вул. Гарнаєва, 70. Резник Оксана Володимирівна - доцент кафедри філології, к. філол. наук; 95000, м. Сімферополь, Автономна Республіка Крим, вул. Леніна, буд. 15, e-mail: info@kripko.edu.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
36	Інноваційні технології в управлінській діяльності на основі акмеологічного підходу	Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 11 - ліцей» міста Ковель	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Вознюк Василь Степанович - доцент кафедри управлінської діяльності Волинського ІППО, к. політ.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
37	«Інтелект України»: науково-педагогічний проект	1. Навчально-виховний комплекс № 169 м. Харків. 2. ЗНЗ № 142 м. Харків. 3. ЗНЗ № 103 м. Харків. 4. Гімназія № 144 м. Харків. 5. Покотилівський ліцей Харківського району Харківської області. 6. Спеціалізована школа № 156 м. Харків. 7. ЗНЗ № 176 м. Харків та ін.	Освітня система	Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Наказ МОН України від 30.12.2008 № 1218, від 04.10.2010 № 925	Гавриш І. В. - д.пед.н., професор кафедри педагогіки і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди; ☎(0572) 700-69-09; 68-06-19
38	«Інтелектуальний резерв Миколаївщини». Очно-дистанційна школа:	ЗНЗ Миколаївської області	Освітня система	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Барановська Таїсія Василівна - методист лабораторії профільного навчання Миколаївського ОІППО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, тел./факс 37-85-89, e-mail: moippro@moippro.mk.ua
39	Інтенсифікація викладання програмового матеріалу та синхронізація за змістом програм загальноосвітніх шкіл в спеціальній школі II ступеня для дітей зі зниженим зором	Полтавська спеціальна загальноосвітня школа №40 Полтавської міської ради Полтавської області	Виховання	Полтавський ОІППО імені М.В. Остроградського Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	Калініченко Ірина Олександрівна, методист з інклюзивної освіти Полтавського ОІППО ім. М.В. Остроградського; 36029, м. Полтава, вул. Жовтнева, 64-Ж, ☎ (05322) 72608, e-mail: root@pei.poltava.ua. Климко Олена Володимирівна, заступник директора СЗОШ № 40 з навчальної частини; м. Полтава, пров. Космічний, 7, ☎ (05322) 36034, 4-11-80, e-mail: slabozori40@mail.ru
40	Комп'ютер для школяра	17 ЗНЗ Жовтневого району м. Миколаїв	Зміст освіти	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Книш Андрій Анатолійович - головний спеціаліст відділу освіти з питань охорони праці Жовтневої райдержадміністрації; м. Миколаїв, ☎ (0512) 25-71-63
41	«Крок за кроком»: програма для дітей віком від народження до десяти років	Всеукраїнська програма за вибором	Зміст освіти, методи виховання і навчання		Софій Наталія Зіновіївна - директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»; 01001, м. Київ, вул. Пушкінська, 9-А, офіс 4, ☎ (044) 2-35-36, e-mail: admin@ussf.kiev.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
42	«Кроки до самопізнання»: технологія психологічного забезпечення профорієнтаційної роботи	Кобеляцька загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 імені Олеса Гончара Кобеляцької районної ради Полтавської області	Зміст освіти	Полтавський ОШПО	Косточка Наталія Олексіївна, завідувача відділом виховної роботи Полтавського ОШПО імені М.В.Остроградського; вул. Жовтнева, 64-Ж, м. Полтава, 36029, ☎ (05322) 7-26-08, e-mail: root@pei.poltava.ua
43	«Літературна Сумщина» - програма курсу за вибором для 8 класу загальноосвітньої школи	КУ «Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4», м. Суми, Сумської області	Зміст навчання	Інформаційно-методичний центр управління освіти і науки Сумської міської ради	Волкова Тетяна Павлівна - директор школи, учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист; 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, буд. 79, ☎ (0542)22-52-70, e-mail: sumyschool4@rambler.ru
44	«Математика в економіці»: авторський курс за вибором для учнів 11-х класів	Київський лицей бізнесу	Зміст навчання, засоби навчання		Лавінський Микола Сергійович - вчитель математики Київського лицейу бізнесу; 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, ☎ (044) 450- 55-62, e-mail: lyceum@lecos.org
45	«Мегагімназія - паросток школи майбутнього»: дослідно-експериментальний проект	Шахтарська багатопрофільна гімназія Шахтарської міської ради Донецької області	Зміст освіти	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Билицька Катерина Анатоліївна - директор гімназії, учитель російської мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист, відмінник освіти України; Донецька область, м. Шахтарськ, мікрорайон «Журавлівка», ШБГ, ☎ (06255) 4-75-66, e-mail: gimnaz2003@rambler.ru
46	Методика і технологія конструювання компетентнісно-діяльнісного уроку літератури	19 ЗНЗ Миколаївського району (див. список закладів у паспорті інновації)	Зміст навчання	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Шуляр Василь Іванович - к.пед.н., доцент кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського ОШПО; 54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moippp@moippp.mk.ua
47	Методична система формування компетентності учнів з фізичної географії	10 ЗНЗ Полтавської області (повний список див. у паспорті інновації)	Зміст освіти	Інститут педагогіки НАПНУ, лабораторія географічної і економічної освіти	Булава Леонід Миколайович, кандидат географічних наук, професор кафедри географії та краєзнавства Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка; м. Полтава, ул.Остроградського, 2, ☎ (5322) 72725, e-mail: bulavapolt@rambler.ru

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
48	Мистецька галерея Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Виховання	Миколаївська обласна організація Національної спілки художників України. Миколаївський ОШПО	Крик Дмитро Олексійович - завідувач лабораторії методики художньо-естетичної освіти Миколаївського ОШПО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moippro@moippro.mk.ua
49	Моделювання компетентної особистості школяра шляхом розвитку дитячої обдарованості	Луцький навчально-виховний комплекс № 9 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Вітюк Валентина Василівна - проректор з наукової роботи Волинського ІШПО, к.пед.н., доцент; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vipro.lutsk.ua
50	Модель громадсько-активної школи «Школа як осередок громади»	500 ЗНЗ в усіх областях України	Виховання	Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»	Ворон Марина - координатор освітніх проектів ВФ «Крок за кроком»; e-mail: mvoron@ussf.kiev.ua
51	«Молодь тестує якість»: всеукраїнський конкурс для школярів	Всеукраїнський конкурс учнів загальноосвітніх навчальних закладів	Зміст освіти	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, БО «Центр споживчих ініціатив»	Овчарук Оксана Василівна - завідувач інформаційно-аналітичним відділом педагогічних інновацій ІТЗН НАПН України; 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 417; ☎ (044) 440-96-27, e-mail: oks.ovch@hotmail.com
52	Модель школи розвитку особистості	Кобеляцька ЗОШ І-ІІІ ст. № 2 імені Олеса Гончара Кобеляцької районної ради Полтавської області	Освітня система	Полтавський ОШПО	Сиротенко Григорій Олексійович - завідувачий центром педагогічних інновацій та інформації Полтавського ОШПО; 36029, м. Полтава, вул.Жовтнева, 64-Ж, ☎ (05322) 7-26-08, e-mail: root@pei.poltava.ua
53	Навчальні технології «Школи Ейдотехніки»	Шосткинська спеціалізована школа І ступеня № 13 Шосткинської міської ради	Освітня система	Чепурний Г. А., психолог, керівник центру освітніх технологій «Школа Ейдотехніки»	Галицька Валентина Андріївна - директор; 41100, Сумська область, м. Шостка, вул. Комуністична, 4-А, ☎ (05449) 4-64-07
54	Навчання і виховання учнів в умовах природовідповідної ноосферної освіти	8 ЗНЗ у м. Миколаїв та Миколаївській області	Зміст освіти, виховання	Інститут інноваційних технологій та змісту освіти МОН України. Російська академія природничих наук	Шуляр Василь Іванович - заступник директора з наукової роботи Миколаївського ОШПО, к.пед.н., доцент, заслужений учитель України; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (065) 37-85-89, e-mail: moippro@moippro.mk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
55	«Наука бути здоровим»: різномірне програма з фізичного виховання учнів 1-4 класів	Запорізька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 38	Виховання	Кафедра реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя Запорізького ОШПО	Аксєнова Олена Петрівна - доцент кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», к.пед.н.; 0432 м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 57-А, ☎ 0612-34-67-11; 0612-233-40-53, e-mail: zoippo@mail.ru; akseneleva@ukr.net
56	Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України	87 загальноосвітніх навчальних закладів Автономної Республіки Крим, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Черкаської областей та м. Київ; Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти», Київський університет ім. Бориса Грінченка, регіональні інститути післядипломної педагогічної освіти Автономної Республіки Крим, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської та Черкаської областей	Освітня система	Інститут соціальної психології НАПН України. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Наказ МОН від 27.07.2011 № 886	Найдьонова Любов Антонівна - заступник директора з наукової роботи, завідувачка лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної психології НАПН України, кандидат психологічних наук; 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15, ☎ (044) 425-24-08, 425-45-56, e-mail: info@ispp.org.ua, ispp@skif.com.ua. Кіян О. І. - старший науковий співробітник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua
57	«Науково-методичні основи використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі в середовищі «1 учень - 1 комп'ютер» на базі шкільних нетбуків»: Всеукраїнський науково-педагогічний проект	Залучено ЗНЗ Дніпропетровської, Донецької, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Херсонської, Київської областей	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОН України від 11.03.2010 №196	Пушкарьова Тамара Олексіївна - кандидат пед. наук, доцент, заступник директора; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
58	Національна мережа шкіл сприяння здоров'ю	Всеукраїнський проект	Освітня система	Інститут проблем виховання НАПН України. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, МОН України	Кириленко С. В. - начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua
59	Нетрадиційна система роботи з навчання грамоти дітей шестирічного віку	Конотопський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I ступеня - дошкільний навчальний заклад «Казка» Конотопської міської ради Сумської області	Засоби навчання	Кафедра методики природничо-математичних дисциплін Вінницького ОІППО	Селезньова Світлана Валентинівна - директор НВК; 41100, Сумська обл., м. Конотоп, вул. Успенсько-Троїцька, буд. 58, ☎ (5440) 2-53-27
60	Обласна школа новаторства керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів Донецької області	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Освітня система	ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Донецький ОІППО	Чернікова Лідія Григорівна - проректор з науково-педагогічної роботи Донецького ОІППО; 83001, Донецьк-01, вул. Артема, 129-А, ☎ 062-3042118, факс 062-3489201, 062-3451692; e-mail: ipoprim@narod.ru
61	Оптимізація засобів саморозвитку особистості учнів 1-7 класів у школі повного дня	Луцька загальноосвітня школа I-III ступенів № 15 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Трачук Тетяна Володимирівна - доцент кафедри теорії та методик викладання шкільних предметів Волинського ІППО, к.пед.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
62	Організаційно-методичні умови підготовки вчителя до інноваційної діяльності в умовах загальноосвітньої школи	Загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 Сімферопольської міської ради АР Крим	Засоби навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОНМС України від 29.08.2011 N 994	Стецька А. М. - директор школи, вчитель-методист; 95044, м. Сімферополь, вул. Аральська, № 57-А, ☎ (0652)44-37-47, e-mail: platan4@rambler.ru
63	Організаційно-педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку суб'єктності соціально компетентного випускника	Новоазовська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Донецької області	Виховання	Центр національного виховання Донецького ОІППО	Ломакіна Г. І. - завідувач кафедри виховання Донецького ОІППО; 83001, м. Донецьк, вул. Артема 129-А, ☎ (062)305-18-86, (062)304-68-87, e-mail: ipoprim@narod.ru

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
64	Організаційно-педагогічні умови інноваційного розвитку полілінгвістичної гімназії	Перша міська гімназія Черкаської міської ради Черкаської області	Освітня система	Лабораторія педагогічних інновацій Інституту педагогіки Національної Академії педагогічних наук України	Ананьєва Надія Василівна - к.п.н., заступник директора з навчально-виховної роботи Першої міської гімназії Черкаської міської ради Черкаської області; e-mail: fcs@e-mail.ua. Щекатунова Ганна Дмитрівна - завідувач лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки Академії педагогічних наук України, к.пед.н.; 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-Д, ☎ +38(044)481-3712, 481-3714, e-mail: undip@ukr.net
65	Організаційно-педагогічні умови профільного навчання природничого напрямку у загальноосвітній школі сільської місцевості	Брилівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Цюрупинської районної ради Херсонської області	Засоби навчання, виховання	Комунальний вищий навчальний заклад Херсонської обласної ради «Херсонська академія неперервної освіти»	Трухіна Людмила Євгенівна - директор школи; ☎ (0552) 55-8-80, (0542) 55-8-80, e-mail: brilivka@mail.ru. Юзбашева Галина Сергіївна - к.пед.н., доцент, завідувач кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних та технологічних дисциплін ХАНО. 73034 м. Херсон, вул. Покришева, 41, ☎ (0552) 37-02-00, (0552) 41-08-11, факс (0552) 37-05-92
66	Організація мережевого профільного навчання	47 навчальних закладів м. Миколаїв та Миколаївської області	Управління	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Стойкова Вікторія Володимирівна - завідувач науково-методичної лабораторії профільного навчання Миколаївського ОІШПО; 54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
67	«Освіта для демократичного громадянства»: курс за вибором для ЗНЗ, ІШПО	Загальноосвітні навчальні заклади (всеукраїнський рівень)	Зміст освіти, управління освітою	Національна академія при Президентові України	Протасова Наталія Георгіївна - завдувач кафедри управління освітою НАДУ при Президентові України; м. Київ, вул. Е. Потьє, 20, ☎ (044) 483-83-12, e-mail: nadu_osvita@ukr.net
68	«Освіта для сталого розвитку в дії»: Міжнародний освітній проект для шкільної молоді та дорослих	14 областей України	Освітня система	Міжнародний проект «Освіта для сталого розвитку в дії» НУО «Вчителі за демократію та партнерство», «Глобальний план дій» GAP, Швеція) за підтримки Агенції з питань міжнародного розвитку SIDA	Помегун Олена Іванівна - науковий керівник проекту, керівник творчої групи авторів, д.пед.н., професор, член-кореспондент НАПН України, завідувачка лабораторії суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки Академії педагогічних наук України; м. Київ, ☎ 044-481-37-37, e-mail: teachers@ukr.net

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
69	Освіта для сталого розвитку суспільства та формування здоров'язбережувальної навчальної середовища: освітня модель «Довкілля»	Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів № 24 Полтавської міської ради Полтавської області	Освітня система, зміст освіти	Науково-методичний центр інтеграції змісту освіти НАПН України	Дудко Сергій Григорович, заступник голови Київської районної в місті Полтаві ради; Льченко Віра Романівна, д.пед.н., професор, академік НАПН України м. Полтава, вул. Жовтнева, 64-Ж, ☎ (05322) 7-30-63; (0532) 508-478, e-mail: info@dovkillya.com.ua
70	Освітньо-інформаційне середовище як фактор цілісного розвитку особистості	31 навчальний заклад із Полтавської, Волинської, Івано-Франківської, Донецької, Рівненської, Тернопільської, Чернігівської, Запорізької, Черкаської областей, міст Києва та Сімферополя	Освітня система	Національний авіаційний університет. Центр інформаційних технологій ІТС (м. Київ). Наказ МОН від 29.04.2013 № 474	Журавльова Лариса Андріївна - викладач Київського національного авіаційного університету, кандидат технічних наук, доцент; ☎ (066) 175-26-84, e-mail: itc.aptech@gmail.com
71	«Освітній окрут як нова модель управління освітою», експериментально-дослідна робота з проблеми	1. Хлібодарівський навчально-виховний комплекс Хлібодарівської сільської ради Волноваського району Донецької області. 2. Златоустівська загальноосвітня школа I-III ступенів Волноваської районної ради Донецької області. 3. Златоустівський дошкільний навчальний заклад № 6 Волноваської районної ради Донецької області та ін.	Управління	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Соф'янець Е. М. - радник ректора Донецького ОШПО, член-кореспондент НАПН України, к.пед.н., доцент, заслужений учитель України; 83055, м. Донецьк, вул. Артема, 129-А, ☎ (0622) 93-23-96, e-mail: shcoloved@ukr.net
72	«Основи агровиробництва»: впровадження курсу за вибором	Дубовицька загальноосвітня школа I-III ступенів Кролевецької районної ради Сумської області	Виховання		Бобровицька Лідія Олексіївна - директор, 41321, с. Дубовичі Кролевецького району Сумської області, ☎ (5453) 7-65-17
73	Особистісно зорієнтоване освітнє середовище гімназії як умова індивідуального розвитку і самореалізації учнів	Гімназія № 11 ім. К. А. Треньова Сімферопольської міської ради Автономної республіки Крим	Управління, виховання, засоби навчання	Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	Іошин М. В. - директор гімназії, Народний учитель України, Заслужений працівник освіти Автономної Республіки Крим, вчитель вищої категорії, вчитель-методист; 95044, м. Сімферополь, вул. Першої Кінної Армії, 86-А, e-mail: gymnasium11@bk.ru
74	Педагогічні умови формування навчально-діяльнісних здібностей учнів загальноосвітнього навчального закладу I-III ступенів	Загальноосвітня школа I-III ступенів № 33 Сімферопольської міської ради Автономної Республіки Крим	Засоби навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	Горб Людмила Іванівна - директор школи, вчитель-методист, відмінник освіти України, заслужений працівник освіти Автономної Республіки Крим; 95022, м. Сімферополь, вул. Бела Куна, 13-А, ☎ (0332) 61-63-61

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
75	«Педагогічний X-фактор» у номінації «Російська мова» - обласний конкурс фахової майстерності	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Освітня система	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Чернишов Олексій Іванович - ректор з науково-педагогічної роботи Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, к.пед.н., доцент; 83001, Донецьк-01, вул. Артема, 129-А, ☎ 062-3042118, факс 062-3489201, 062-3451692; e-mail: ipoprim@narod.ru
76	Підвищення культури учасників навчально-виховного процесу	Лебединська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 Лебединської міської ради Сумської області	Виховання		Тимошенко Ірина Миколаївна - виконувачка обов'язків директора; 42200, Сумська обл., м. Лебедин, вул. Карла Маркса 16, ☎ (05445) 2-21-42, e-mail: lebzosh1@yandex.ru
77	Підвищення якості освіти учнів, створення умов для успішної соціалізації школярів, придбання робочої професії через впровадження інформаційно-комунікаційних та здоров'язбережних технологій	Почетненський навчально-виховний комплекс «Школа-ліцей» Красноперекопської районної ради Автономної Республіки Крим	Управління, засоби навчання	Євпаторійський інститут соціальних наук. Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет» Автономної Республіки Крим	Коваленко Тетяна Василівна - директор Почетненського навчально-виховного комплексу «школа-ліцей» Красноперекопської районної ради Автономної Республіки Крим; 96020, АРК, Красноперекопський район, Почетненська, с. Почетне, вул. Леніна, 48, ☎ 0656598241, e-mail: tat_kov@ukr.net
78	«Політика: імітація типів держав»: імітаційна гра	Київський ліцей бізнесу	Засоби навчання		Андруховець Петро Михайлович - заступник директора Київського ліцею бізнесу з профільного навчання; 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, ☎ (044) 450-55-62, e-mail: lyceum@lecos.org
79	«Прангліміне» («Міксіке»), міжнародне інтерактивне змагання з усного рахунку	1. Ярківська загальноосвітня школа I-III ступенів Ярківської сільської ради Джанкойського району. 2. Майська загальноосвітня школа I-III ступенів Майської сільської ради Джанкойського району. 3. Победненська загальноосвітня школа I-III ступенів Победненської сільської ради Джанкойського району. 4. Світлівська загальноосвітня школа I-III ступенів Світлівської сільської ради Джанкойського району. 5. Целіннівська загальноосвітня школа I-III ступенів Целіннівської сільської ради Джанкойського району	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Листи МОН молоді та спорту АРК від 21.09.2011 № 01-14/2788 та від 19.09.2012 № 01-14/3018	Координатор проекту в Криму: Матюшина Л. Н. - старший викладач кафедри математичної освіти Кримського республіканського ІШПО; e-mail: info@krippo.edu.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
80	Превентивне виховання учнів в умовах здоров'язбережного навчально-виховного простору	Білоцерківська гімназія № 2 Білоцерківської міської ради Київської області	Освітня система	Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України	Оржеховська Валентина Михайлівна - завідувачка лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, професор, доктор педагогічних наук; 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, e-mail: ipv@ipv.org.ua Плешаков Анатолій Васильович - директор гімназії; 09104, Київська область, м. Біла Церква, вул. Гетьманська, 25, ☎ 39-02-84, 39-16-12, e-mail: school2@bel.com.ua
81	Програма Intel® «Навчання для майбутнього»	Всеукраїнський рівень	Засоби навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Корпорація «Інтел» ЦІППО НАПН України; ОШПО; ОУОН ОДА	Морзе Наталія Вікторівна – д.пед.н., професор; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua. Нанаєва Тетяна Василівна - директор освітніх програм корпорації «Intel», e-mail: tatiana.nanaieva@intel.com
82	Програма «Інклюзивна освіта для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку»	29 дошкільних навчальних закладів у Києві, Київській обл., Волинській обл., Полтаві, Львові, Харкові, Тернополі, Дніпропетровську	Зміст освіти, методи виховання і навчання		Софій Н. З. - директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»; 01001, м. Київ, вул. Пушкінська, 9-А, офіс 4, ☎ (044) 235 36, e-mail: admin@ussf.kiev.ua
83	Програма Intel® «Шлях до успіху»	384 ЗНЗ взяли участь у програмі в 2012/13 навчальному році	Засоби навчання	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Корпорація Intel	Дементієвська Ніна Петрівна - науковий співробітник Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України; e-mail: nina.dementievska@gmail.com
84	Програма інноваційної діяльності у межах міжнародного проекту «Музика між культурами» (автор Я. Хачинський)	Олександрівська гімназія Сумської міської ради Сумської області	Виховання	Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка	Ніколаї Галина Юріївна - д.пед.н., професор, завідувач кафедри мистецької педагогіки та хореографії, керівник наукової лабораторії мистецької освіти Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка; 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, ☎ (0542) 22-15-17, 68-59-01, 68-59-02, e-mail: rector@sspu.sumy.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
85	Проект «Громадський трикутник»	Великобубнівська загальноосвітня школа I-III ступенів Роменської районної ради	Виховання		Гриценко Любов Миколаївна - заступник директора з навчально-виховної роботи; 42037, Сумська область. Роменський район, с. Великі Бубни, вул. Центральна, 17, ☎ (5448) 9-23-40
86	Проектна технологія на уроках іноземної мови	КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4, м. Суми Сумської області.	Засоби навчання		Волкова Тетяна Павлівна - директор; 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, буд. 79, ☎ (0542)22-52-70; e-mail: sumyschool4@gambler.ru
87	Проектне навчання на уроках української літератури в середній школі	Комунальний заклад «Запорізький Січовий колегіум-інтернат» Запорізької обласної ради	Засоби навчання	Лабораторія філософії та психології освіти Запорізького ОІППО	Чеховська Людмила Йосипівна - вчитель української мови та літератури Запорізького Січового колегіуму-інтернату; e-mail: yershova@meta.ua
88	Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості учнів загальноосвітніх навчальних закладів	Повний перелік закладів освіти - 52 ЗНЗ наведено у Додатку 6 до наказу МОН України від 06.07.2007 № 580	Освітня система	Інститут обдарованої дитини НАПН України. Наказ МОН України від 06.07.2007 № 580	Киричук Валерій Олександрович - кандидат педагогічних наук, завідувач відділу проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України; 03190, м. Київ, вул. Салютна, 11-А, ☎ (044) 422-55-11, факс (044)400-98-69, e-mail: iod@iod.gov.ua
89	Психолого-педагогічні умови впровадження інклюзивної освіти в навчальних закладах Миколаївської області	ЗНЗ у м. Южноукраїнськ, Жовтневий, Березанський, Миколаївський, Новобузький, Веселинівський, Баштанський, Снігурівський райони Миколаївської області	Освітня система	Інститут спеціальної педагогіки НАПН України	Піногіна Катерина Олександрівна - завідувач лабораторії практичної психології і соціальної роботи Миколаївського ОІППО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
90	Психолого-педагогічні умови організації особистісно орієнтованої взаємодії педагогів з дітьми дошкільного віку у процесі пізнавальної діяльності	Комунальний заклад «Євпаторійський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 2 «Золотий ключик»»	Виховання	Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти	Довгопол Іван Іванович - проректор з науково-методичної освіти, к.пед.н., доцент; 95001, Автономна Республіка Крим, м. Сімферополь, вул. Леніна, б. 15, ☎ (0652) 27-45-15, 25-47-31, e-mail: info@krippo.edu.ua
91	Рання диференціація молодших школярів	Івано-Франківська ЗОШ I - III ст. № 10	Зміст освіти	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Коновальчук Ірина Степанівна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціології Івано-Франківського ОІППО; 76000, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3; ☎ (03422) 2-24-93; e-mail: mail@oippo.if.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
92	Реалізація інтегрованого навчання на основі сюжетної побудови навчальних занять як засобу збереження здоров'я школярів	Ялтинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 7 Ялтинської міської ради Автономної Республіки Крим	Освітня система	Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет»	Шаруділо Іван Олександрович - директор школи; 98600, Автономна Республіка Крим, м. Ялта, вул. Кірова, 9, ☎ (0654) 23-50-60, 32-40-53
93	Реалізація компетентнісного підходу в управлінні навчально-виховним процесом	Навчально-виховний комплекс «Ківерцівська загальноосвітня школа I ступеня - Ківерцівська районна гімназія»	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Лук'янчук Галина Ярославівна - старший викладач кафедри управлінської діяльності Волинського ІППО, магістр; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
94	Реалізація моделі школи сприяння здоров'ю в умовах навчально-виховного комплексу	Луцький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I - II ступенів № 24 - технологічний ліцей» Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Дикий Олег Юрійович - методист відділу виховної роботи, старший викладач кафедри управлінської діяльності Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
95	Регіональний інноваційний соціокультурний, освітній кластер	13 освітніх кластерів у районах Миколаївської області	Управління	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Старева Анна Михайлівна - к.пед.н., доцент, завідувач кафедри суспільствознавчої освіти, директор Миколаївського ОІППО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ (512) 37-85-89, e-mail: moipppo@moipppo.mk.ua, anna.stareva@mail.ru
96	Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні: педагогічний проект	1. Городенківський приватний дитячий садок - початкова школа «Бузькове гніздо» Городенківської районної ради Івано-Франківської області. 2. Дніпропетровська вальдорфська середня загальноосвітня школа. 3. Криворізький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня вальдорфська школа I-III ступенів - дитячий садок». 4. Школа-дитячий садок «Софія» (вальдорфська) м. Київ. 5. Середня загальноосвітня школа № 195 ім. В. І. Кудряшова м. Київ. 6. Одеський навчально-виховний комплекс «Ступені»	Освітня система	Науково-методичний центр середньої освіти МОН України. Дніпропетровський ОІППО. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти	Терлецький Ігор Ярославович - керівник школи-дитячого садка «Бузькове гніздо»; Івано-Франківська обл., м. Городенка, вул. Крушельницького, 6, ☎ (03430) 21192, факс: 0343022433, e-mail: buzjkove-hnizdo@ukr.net. Передерій Світлана Федорівна - директор Дніпропетровської вальдорфської ЗОШ; 49054, м. Дніпропетровськ, пр. Кірова, 133, ☎ (056) 749-62-35; Шульц Валентина Леонідівна - директор Криворізького НВК; 50086, Довгинцівський район, м. Кривий Ріг, вул. Отто Брозівського, 89-Б, e-mail: waldorfshule@rambler.ru.

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
97	Розвиток життєвих компетентностей учнів в умовах сучасного навчального закладу	Луцька ЗОШ I-III ступенів № 23 Луцької міської ради	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Вітюк Валентина Василівна - тимчасово виконуюча обов'язки ректора Волинського ІППО, к.пед.н., доцент; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
98	Розвиток інтелектуально-пізнавальної компетентності школярів в умовах інноваційного освітнього середовища	Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів - гімназія» м. Горохів	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.пед.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
99	Розвиток комунікативної компетентності старшокласників засобами міжкультурної освіти	Луцька спеціалізована школа I-III ступенів № 5 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Свиридюк Тетяна Володимирівна - завідувачка відділу гуманітарних дисциплін Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
100	Розвиток соціальної та громадянської компетентності старшокласників засобами телекомунікаційних проєктів	Єнакіївський навчально-виховний комплекс № 2 Донецької області	Виховання	Центр національного виховання Донецького ОІППО	Малахова Світлана Олексіївна - директор НВК; 86400, Донецька обл., м. Єнакієве, пр. Шевченка, 84-А, , e-mail: komplex02@ukr.net
101	Розвиток художньо-творчого мислення особистості засобами взаємодії різних видів мистецтв і прикладних ремесел	Миколаївська спеціалізована школа I-III ступенів мистецтв і прикладних ремесел, експериментальний навчальний заклад всеукраїнського рівня «Академія дитячої творчості» Миколаївської міської ради Миколаївської області	Зміст навчання, виховання	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Інститут педагогіки НАПН України	Матвеева Ганна Дмитрівна - директор школи; 54034 м. Миколаїв, вул. Олійника, 36, e-mail: adt@mksat.net
102	«Росток»: науково-педагогічний проєкт	В Україні працює 500 шкіл за проєктом «Росток», зокрема: 1. Боярська ЗОШ I-III ст. №3 Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київ ської області. 2. Броварська спеціалізована школа I-III ст. № 5 Броварської міської ради. 3. Миколаївська ЗОШ I-III ст. № 18 Миколаївської міської ради Миколаївської області	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України Наказ МОНмолодь-спорту від 06.04.2012 № 435	Пушкарьова Тамара Олексіївна - к.пед.н., доцент, заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; 03035 м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
103	Система додаткових занять як засіб наповнення варіативної складової навчального робочого плану школи I-II ступенів	Ясинуватська загальноосвітня школа I - II ступенів № 7 Ясинуватської міської ради Донецької області	Управління	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Леонова Людмила Миколаївна - директор школи, відмінник освіти України, вчитель-методист; e-mail: school720087@yandex.ru; Родигіна Ірина Вікторівна - завідувачка кафедри педагогіки, психології та педагогічної творчості, к.пед.н., доцент Донецького ОШПО; e-mail: ipoprim@narod.ru
104	Система кредитно-модульного навчання в інституті післядипломної педагогічної освіти	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Освітня система	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Зуб'як Роман Миколайович - ректор Івано-Франківського ОШПО, к.пед.н., доцент; 76000 м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, ☎ (03422) 2-24-93; e-mail: mail@oipppo.if.ua
105	Система проектно-впроваджувальної діяльності в інституті післядипломної педагогічної освіти	1. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. 2. Бабченська ЗОШ I - III ст. Богородчанської районної ради. 3. Глибівська ЗОШ I - II ст. Богородчанської районної ради. 4. Яблунська ЗОШ I - III ст. Богородчанської районної ради	Освітня система	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Маринівська Оксана Яківна - завідувачка кафедри менеджменту та освітніх інновацій, д.пед.н., професор Івано-Франківського ОШПО; 76000 м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, ☎ (03422) 2-24-93; e-mail: mail@oipppo.if.ua
106	Система роботи педагогів щодо формування екологічної культури школярів	Луцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 17 Луцької міської ради	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Юровчик Володимир Геннадійович - старший викладач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІШПО, кандидат географічних наук; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vipppo.lutsk.ua
107	Система роботи педагогічного колективу щодо формування конкурентно-спроможного випускника	Луцький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа-інтернат I - III ступенів - правознавчий ліцей з посиленою фізичною підготовкою» Луцької міської ради Волинської області	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Щоголева Людмила Олександрівна - доцент кафедри управлінської діяльності Волинського ІШПО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vipppo.lutsk.ua
108	Система роботи педагогічного колективу щодо формування громадянської компетентності учнів	Луцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 19 Луцької міської ради	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Недужко Юрій Вікторович - професор кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІШПО, доктор історичних наук; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vipppo.lutsk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
109	Сімейна розмова для учнів 7-х класів та їх батьків	Всеукраїнський проект	Виховання	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України	03045, м. Київ, Чапаєвське шосе, б. 98, ☎ +380(44)252-7011, e-mail: UCAP@ukr.net, netusmcapsw@gmail.com
110	Скарги природи	Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4, м. Суми Сумської області	Освітня система		Волкова Тетяна Павлівна - директор школи; 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, буд. 79, ☎ (0542)22-71-72, (0542)22-52-70, e-mail: sumyschool4@rambler.ru
111	Соціалізація дітей з особливими потребами	Луцький навчально-реабілітаційний центр Луцької міської ради	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Остапівський Олександр Ігорович – к. психол. Н., доцент кафедри педагогіки і психології Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
112	Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку шляхом запровадження їх інклюзивного навчання	Всього 23 загальноосвітні навчальні заклади з 8-х областей України, зокрема: 1. Білоцерківська загальноосвітня школа I-III ст. № 15 Білоцерківської міської ради. 2. Бучанський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I ступеня - дошкільний навчальний заклад «Берізка». 3. Білоцерківська загальноосвітня школа I-III ст. № 20 Білоцерківської міської ради та ін.	Освітня система	Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Наказ МОН України № 1087 від 01.12.2008 р.	Засенко В'ячеслав Васильович - д.пед.н., член-кореспондент НАПН України, директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; 04060 м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, ☎ (44) 440-42-92; (44) 467-22-21, e-mail: ukreditor@ukr.net.
113	Соціально-духовна адаптація особистості в умовах освітнього простору школи-інтернату	Люблинецький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів - ліцей» Ковельського району Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Луцюк Анатолій Михайлович - завідувач кафедри педагогіки і психології Волинського ІППО, к.пед.н., доцент; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
114	Соціокультурна мозаїка	КУ «Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4», м. Суми Сумської області	Засоби навчання	Інформаційно-методичний центр управління освіти і науки Сумської міської ради	Волкова Тетяна Павлівна - директор школи; 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, буд. 79, ☎ (0542) 22-52-70; e-mail: sumyschool4@rambler.ru

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
115	Створення експериментальної моделі розвивального середовища для математично обдарованих учнів початкової школи	Миколаївський муніципальний колегіум Миколаївської міської ради Миколаївської області	Зміст навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти	Січко Сергій Михайлович - директор колегіуму; 54003, м. Миколаїв, вул. Котельна, 8, факс 58 - 30 - 74, ☎ (0512) 58 - 30 - 71, e-mail: mmk38@ukr.net; Тименко Володимир Петрович - д.пед.н., доцент, старший науковий співробітник, завідувач відділом діагностики обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України
116	Створення здоров'язбережувального освітнього простору як домінуюча умова формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу	Горлівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 85 - медичний ліцей» Горлівської міської ради Донецької області	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Афіцька Ірина Анатолівна - директор ліцею; 84600, Донецька область, м. Горлівка, Центрально-Міський район, Чорного-Діденка, 8, ☎ (06242) 46549, e-mail: schoollyceum85@rambler.ru.
117	Створення інформаційного освітнього середовища області на базі безкоштовного електронного ресурсу «Щоденник.ua»	Всеукраїнський проєкт	Засоби навчання	ТОВ «Щоденник». Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	м. Київ, вул. Дмитрівська, 44-А, 4-й поверх, ☎ 0-800-50-80-11, e-mail: team@shodennik.ua
118	Створення інформаційно-освітнього середовища для організації навчального процесу з використанням технологій дистанційного навчання	Фізико-математична гімназія № 17 м. Вінниця (експериментальний ЗНЗ всеукраїнського рівня)	Освітня система	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Наказ МОНМС України № 684 від 12.06.12 р.	Пасіхов Юрій Якович - заступник директора фізико-математичної гімназії №17 м. Вінниця; ☎ (067)799-33-36, e-mail: pasichov@edu.vn.ua
119	Створення освітнього середовища для інтелектуального розвитку особистості учнів	Підгайцівський НВК «ЗОШ I-III ступенів - гімназія» Луцького району Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІІПО, к.пед.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippp.lutsk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
120	Створення освітнього середовища для формування здоров'язбережувальної компетентності учнів	Луцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 12 Луцької міської ради	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Поліщук Наталія Анатоліївна - науковий співробітник науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
121	Створення освітнього середовища НВК для формування лідерської компетентності учнів	Залізничний навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I - III ступенів - дитячий садок» Любешівського району	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.пед.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
122	«Створення системи надання дистанційних послуг для підтримки навчально-виховного процесу загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу»: науково-педагогічний проект	1. Фастівський ліцей-інтернат Київської області. 2. Кіровоградська гімназія нових технологій навчання. 3. Обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Рівненська Мала академія наук учнівської молоді». 4. Хотинська гімназія Чернівецької області		Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОН України від 22.06.2009 № 552	Самойленко Г. Е. - методист вищої категорії відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-14, e-mail: institut@iitzo.gov.ua.
123	«Сумщинознавство»: авторська програма курсу за вибором	1. Баницький навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I - III ступенів, дошкільний навчальний заклад «Барвінок» Глухівської районної ради Сумської області. 2. Бочечківський навчально-виховний комплекс «ЗОШ I - III ступенів - ДНЗ Конотопської районної ради Сумської області». 3. Дружбівська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Ямпільської районної ради Сумської області та ін.	Зміст освіти	Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Удовиченко І. В. - кандидат педагогічних наук, проректор з навчально-методичної роботи Сумського ОІППО; 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 5, ☎ (0542) 33-40-67, e-mail: sumy-oippo@rambler.ru.
124	Творча лабораторія як складова виховної платформи школи для розвитку компетентнісного потенціалу учнів	Ясинуватська загальноосвітня школа I - II ступенів № 7 Ясинуватської міської ради Донецької області	Виховання	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Леонова Людмила Миколаївна - директор школи, відмінник освіти України, вчитель-методист; e-mail: school720087@yandex.ru. Родигіна Ірина Вікторівна - завідувачка кафедри педагогіки, психології та педагогічної творчості, к.пед.н., доцент Донецького ОІППО; e-mail: ipoprim@narod.ru

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
125	Творче дитяче багатопрофільне об'єднання «Вибір»	Трудолюбівська загальноосвітня школа I - III ступенів Миргородської районної ради Полтавської області	Виховання	Відділ освіти Миргородської районної державної адміністрації Полтавської області	Кульченко Віктор Миколайович, директор Трудолюбівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Миргородської районної ради Полтавської області; 37653, с.Трудолюб, вул. Шкільна, ☎ (05355) 13-36-31, e-mail: trudolub@meta.ua.
126	Технології інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку в умовах спеціального дошкільного навчального закладу	Ківерцівський Центр розвитку дитини «Сонечко»	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Кузава Ірина Борисівна - доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти педагогічного інституту СНУ імені Лесі Українки, к.пед.н.; 43024, м. Луцьк, проспект Волі, 13, ☎ (0332) 72-01-23
127	Технології моделювання уроку в сучасному навчальному закладі нового типу	Нововолинська гімназія Нововолинської міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ясінська Наталія Василівна - завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО, к.п.н., доцент; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
128	Технології профільного навчання за спортивним напрямом (профіль «туризм») як можливість задоволення освітніх потреб школярів	Луцька загальноосвітня школа I - II ст. № 11 - колегіум Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Дикий Олег Юрійович - методист відділу виховної роботи, старший викладач кафедри управлінської діяльності Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
129	Технологія «Лідер»	1. Комунальний заклад «Дніпрорудненська загальноосвітня школа I - II ст.» Василівського району Запорізької області. 2. Запорізький навчально-виховний комплекс № 23 Запорізької міської ради Запорізької області	Навчання	Кафедра реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти	Аксенова Олена Петрівна - доцент кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», к.пед.н.; 0432 м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 57-А. ☎ 0612-233-40-53, e-mail: akseneleva@ukr.net

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
130	Технологія моделювання навчально-виховного середовища в сільській школі	1. Саджавська ЗОШ I - III ст. Богородчанської районної ради. 2. Ластівецька ЗОШ I - II ст. Богородчанської районної ради. 3. Раківчицька ЗОШ I - III ст. Коломийської районної ради. 4. Отинійська ЗОШ I - III ст. Коломийської районної ради. 5. Парищенська ЗОШ I - III ст. Надвірнянської районної ради	Управління	Інститут педагогіки НАПН України Івано-Франківський ОІППО	Мелешко Віра Василівна - завідувачка лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України, к.пед.н., доцент; м. Київ, вул. Артема, 52-Д, ☎ (044) 2262514, факс (044) 4813714. Келембет Людмила Іванівна - старший викладач кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського ОІППО; 76018, Україна, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, факс (03422) 2-23-87, ☎ (03422) 3-11-84, 2-24-93, e-mail: mail@oippo.if.ua
131	Технологія моделювання освітнього округу сільської місцевості	1. Манявська ЗОШ I - III ст. Богородчанської районної ради. 2. Кальнянська ЗОШ I - III ступенів Долинської районної ради. 3. Раківчицька ЗОШ I - III ст. Коломийської районної ради та ін.	Управління	Інститут педагогіки НАПН України. Івано-Франківський ОІППО	Мелешко Віра Василівна - завідувачка лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України, к.пед.н., доцент; м. Київ, вул. Артема, 52-Д, ☎ (044) 2262514, факс (044) 4813714 Келембет Людмила Іванівна - старший викладач кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського ОІППО; 76018, Україна, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, факс (03422) 2-23-87, ☎ (03422) 3-11-84, 2-24-93, e-mail: mail@oippo.if.ua
132	Технологія моделювання розвитку сільської школи	1. Саджавська ЗОШ I - III ст. Богородчанської районної ради. 2. Ластівецька ЗОШ I - II ст. Богородчанської районної ради. 3. Раківчицька ЗОШ I - III ст. Коломийської районної ради та ін.	Управління	Інститут педагогіки НАПН України. Івано-Франківський ОІППО	Мелешко Віра Василівна - завідувачка лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України, к.пед.н., доцент; м. Київ, вул. Артема, 52-Д, ☎ (044) 2262514, факс (044) 4813714. Келембет Людмила Іванівна - старший викладач кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського ОІППО; 76018, Україна, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3, факс (03422) 2-23-87, ☎ (03422) 3-11-84, 2-24-93, e-mail: mail@oippo.if.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
133	Технологія розвитку критичного мислення в ліцеї - ключ до формування сучасної особистості або розвиток критичного мислення - засіб успішної соціалізації ліцеїстів	Київський ліцей бізнесу	Виховання, засоби навчання		Берідзе І. В. - заступник директора з методичної роботи, учитель-методист; Швець Т. Е. - заступник директора з виховної роботи, к.п.н.; 03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, ☎ (044) 450 5562, e-mail: lyceum@lecos.org, taniteshvets@gmail.com
134	Удосконалення навчально-виховного процесу з метою розвитку ключових компетентностей суб'єктів педагогічної діяльності школи	Сакська загальноосвітня школа I - III ступенів № 1 ім. Героя Радянського Союзу В. К. Гайнудінова Сакської міської ради Автономної Республіки Крим	Засоби навчання, виховання	Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський державний університет». Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти	Кожевнікова Людмила Василівна - директор школи; Автономна Республіка Крим, м. Саки, Леніна, 5, e-mail: sk1saki@ukr.net
135	Управління процесом формування соціальної компетентності учнів вечірньої (змінної) школи	Луцька вечірня (змінна) школа Луцької міської ради	Управління	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Лук'янчук Галина Ярославівна - старший викладач кафедри управлінської діяльності Волинського ІІПО, магістр; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@viplo.lutsk.ua
136	Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-спортивну роботу, створення здоров'язбереж-ного середовища в умовах навчального закладу нового типу	Сумська спеціалізована школа I - III ступенів № 3 ім. генерал-лейтенанта А. Морозова, м. Суми Сумської області	Освітня система	Лянний Юрій Олегович - к.пед.н., директор Інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, завідувач кафедри фізичної реабілітації	Волошина Ольга Михайлівна - директор школи; 40021, Суми, вул. 20 років Перемоги, 9, ☎ (0542) 22 0062

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
137	Упровадження навчально-методичного комплексу «Здоров'я дитини - здорове харчування» для 3-4, 5-7 класів ЗНЗ	Загальноосвітні навчальні заклади (всеукраїнський рівень)	Зміст освіти	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, БО «Центр споживчих ініціатив»	Овчарук Оксана Василівна - завідувачка інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій ІТЗН НАПН України; 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 417, ☎ (044) 440-96-27, e-mail: oks.ovch@hotmail.com
138	Упровадження навчально-методичного комплексу «Зелений пакет»	ЗНЗ за вибором відділів управлінь освіти Миколаївської області	Зміст навчання	Ярослав Юрцаба - координатор проекту Організації з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) в Україні	Слосар Ольга Іванівна - методист лабораторії методики суспільствознавчих дисциплін Миколаївського ОІППО; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
139	Упровадження навчально-методичного комплексу «Основи споживчих знань» для 1-11 класів ЗНЗ	Загальноосвітні навчальні заклади (всеукраїнський рівень)	Зміст освіти	Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, БО «Центр споживчих ініціатив»	Овчарук Оксана Василівна - завідувачка інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій ІТЗН НАПН України; 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 417, ☎ (044) 440-96-27, e-mail: oks.ovch@hotmail.com
140	«Філософія для дітей»: шкільний курс	Євпаторійська загальноосвітня школа I - III ступенів № 2 Євпаторійської міської ради Автономної Республіки Крим	Виховання	Міністерство освіти науки Автономної Республіки Крим	Головка Світлана Олексіївна - директор школи; 97404, Автономна Республіка Крим м. Євпаторія, вул. Фрунзе, 21
141	Формування духовності школярів засобами мистецтва	Луцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 2 Луцької міської ради Волинської області	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Рудь Оксана Володимирівна - старший викладач кафедри педагогіки і психології Волинського ІППО; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
142	Формування загальнокультурної компетентності учнів в умовах навчально-виховного комплексу	Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I - III ступенів - ліцей» с. Зимне Володимир-Волинського району	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.пед.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
143	Формування здоров'язбережної компетентності у просторі початкової школи (підготовка педагогічних працівників до впровадження навичок самобереження в учнів початкової школи)	1. Конотопська спеціалізована школа II - III ступенів № 2 Конотопської міської ради Сумської області. 2. Конотопська спеціалізована школа I - III ступенів № 9 Конотопської міської ради Сумської області. 3. Конотопська загальноосвітня школа I - III ступенів № 13 Конотопської міської ради Сумської області та ін.	Виховання	Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я	Горяна Людмила Григорівна - к.пед.н., доцент кафедри філософії і освіти дорослих Державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України, президент Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я; м.Київ, вул.Артема 52-А, ☎ (044) 481-38-00, 484-02-04

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
144	Формування інтелектуально-пізнавальної компетентності учнів в умовах загальноосвітнього навчального закладу	Луцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 3 Луцької міської ради Волинської області.	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.п.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
145	Формування навичок здорового способу життя у навчально-виховному процесі	Армянська загальноосвітня школа I - III ступенів №1 Армянської міської ради Автономної Республіки Крим	Управління, вихо-вання	Кримський республіканський інститут ППО, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського	Козир Людмила Миколаївна - вчитель вищої категорії, старший учитель, відмінник освіти України, лауреат Премії Автономної Республіки Крим; ☎ (06567) 3-32-34, e-mail: armshoo1.67@mail.ru
146	Формування професійно-трудової компетентності в умовах профільної старшої школи	Луцький НВК «Загальноосвітня школа I - II ступенів № 7 - природничий ліцей» Луцької міської ради»	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.п.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
147	Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому просторі дошкільного навчального закладу	1. Дошкільний навчальний заклад № 67 «Сонячний» управління освіти Краматорської міської ради. 2. Дошкільний навчальний заклад № 47 «Берізка» управління освіти Краматорської міської ради	Засоби навчання	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	Безсонова Ольга Костянтинівна – завідувачка ДНЗ «Сонячний»; 84331, Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Гв. Кантемирівців, 23, ☎ 06(264) 5-25-78; Плосконна Марина Володимирівна – завідувачка ДНЗ «Берізка»; 84333, Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 6, ☎ 06(264) 6-79-19
148	Формування соціально-трудової компетентності учнів в умовах сільського загальноосвітнього навчального закладу	Загальноосвітня школа I - III ступенів с. Берестяне Ківерцівського району	Освітня система	Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти	Ткачук Надія Михайлівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій Волинського ІППО, к.п.н.; 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 31, ☎ (0332) 24-22-35, факс (0332) 24-71-52, e-mail: info@vippo.lutsk.ua
149	Формування у дошкільників основ світобачення на засадах літературної спадщини В. О. Сухомлинського	Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу «Ялинка» Броварської міської ради	Освітня система	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України	Сухомлинська Ольга Василівна - доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, дійсний член НАПН України; 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А, ☎ +38(044)481-3712, 481-3714, e-mail: president@naps.gov.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
150	Формування демографічних понять старшокласників у процесі навчання економічної та соціальної географії	8 ЗНЗ Полтавської області (повний список див. у паспорті інновації)	Зміст освіти	Інститут педагогіки НАПН України, лабораторія географічної та економічної освіти	Федій Олександр Анатолійович, старший викладач кафедри географії та краєзнавства Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; 36000, м. Полтава, вул.Остроградського, 2, ☎ (532) 72725, e-mail: fediy.alexander@yandex.ua
151	Формування лідерської компетентності учня та вчителя для життя в інноваційному суспільстві	Кременчуцький ліцей №11 Кременчуцької міської ради Полтавської області	Зміст освіти	1. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. 2. Полтавський ОШПО	Клепко Сергій Федорович, проректор з наукової роботи Полтавського ОШПО, доктор філософських наук, доцент; 36029 м. Полтава, вул. Жовтнева, 64-Ж ☎ (05322) 7-26-08, e-mail: klepko@pei.poltava.ua
152	Формування у першокласників графічних навичок письма у зошитах в одну лінію	Карлівська гімназія імені Ніни Герасименко Карлівського району Полтавської області	Засоби навчання	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка	Ляпота Лариса Олексіївна, Штанько Ольга Михайлівна - учителі початкових класів Карлівської гімназії імені Ніни Герасименко; 39500, м. Карлівка, вул. Ілліча, 2, Полтавська обл. ☎ (05346) 23863, e-mail: gimnazijanm@mail.ru
153	Художньо-естетична освіта і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі впровадження інтегрованих курсів	1. ЗОШ № 48 м. Донецьк. 2. ЗОШ № 100 м. Донецьк. 3. Донецький багатопрофільний ліцей № 37. 4.Світлодарська школа № 11 м. Дебальцеве. 5. Світлодарська гімназія м. Дебальцеве та ін. Повний список експериментальних ЗНЗ див. у Додатку до Наказу МОН № 994 від 22.10. 2010 р.	Зміст освіти	Інститут проблем виховання НАПН України. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Наказ МОН № 994 від 22.10.2010	Миропольська Н. Є. - завідувачка лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, д.пед.н., професор; 04060, м. Київ, вул. Берлінського, 9, ☎ (044) 235-13-22
154	Шкільна служба порозуміння	13 ЗНЗ Миколаївської області	Виховання	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України. Миколаївський ОШПО. ГО «Одеська обласна група медіації»	Піногіна К. О. - завідувачка лабораторії практичної психології і соціальної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moiprro@moiprro.mk.ua

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
155	Шкільний моніторинговий центр (автоматизована система управління якістю шкільної освіти)	Зугреська загальноосвітня школа I - III ступенів № 9 Харцизької міської ради Донецької області	Управління	Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Пастухова Наталія Леонідівна - проректор з питань зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти ДОШПО, Аніскіна Надія Олексіївна - завідувачка відділу школознавства ДОШПО; вул. Артема 129-А, м. Донецьк, 83001, ☎ (062)305-18-86, (062)304-68-87, e-mail: ipoprim@narod.ru
156	Школа В. О. Сухомлинського - школа XXI століття	13 ЗНЗ Миколаївської області	Виховання	Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	Нор Катерина Федорівна - к.пед.н., доцент Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; 54001 м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-А, ☎ 37-85-89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
157	Школа діалогу культур	НВК «ЗОШ I-III ст. № 14 - багатопрофільний ліцей «Лідер»» Горлівської міської ради Донецької області	Зміст освіти, виховання, управління	Відділ школознавства при Донецькому ОШПО	Ісакієва Людмила Вікторівна - директор ліцею; 84601, м. Горлівка, вул. Герцена, 31, ☎ 8(0624) 55-33-12, 55-23-03, e-mail: oschool14@yandex.ru
158	“Школа життєвого успіху”: науково-педагогічний проект	1. Гімназія «Пріоритет» м. Київ. 2. Загальноосвітня школа I - III ст. № 27. 3. Колегіум № 11 м. Чернігів. 4. Ріпкинський дошкільний навчальний заклад Чернігівської області. 5. Ріпкинська загальноосвітня школа I - III ст. № 2 Чернігівської області та ін.	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Наказ МОН України від 12.01.2009 № 14	Самойленко Г. Е. - методист вищої категорії відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; 03035, м. Київ, вул. Урицького, 36 ☎ (044) 248-91-13, e-mail: institut@iitzo.gov.ua Гімназія «Пріоритет» м. Київ; e-mail: prioritet-admin@ukr.net
159	Школа життєтворчості	1. Новотроїцька загальноосвітня школа I - III ступенів № 1. 2. Новотроїцької районної ради Херсонської області	Освітня система	Херсонська академія неперервної освіти	Кривоногова Ганна Георгіївна - директор школи e-mail:novotr-school1@yandex.ua. Слободенюк Лідія Іванівна - проректор з навчально-методичної роботи, к.психолн., доцент ХАНО
160	Школа розумного руху: інноваційна програма з фізичного виховання у системі перспективності та наступності	1. Дошкільний навчальний заклад «Веселка» № 8 Енергодарської міської ради. 2. «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради	Навчання	Кафедра реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя Запорізького ОШПО	Аксєнова Олена Петрівна - доцент кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя КЗ «Запорізький ОШПО», к.пед.н.; 0432, м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 57-А. ☎ 0612-34-67-11; 0612-233-40-53, e-mail: zoippo@mail.ru; akseneleva@ukr.net

№ п/п	Назва інновації	Заклади, де впроваджуються інновації	Сфера інновації	Наукове керівництво	Контактна інформація
161	«Школи-новатори»: програма інноваційного розвитку загальноосвітніх закладів	1. Шосткинська гімназія Шосткинської міської ради Сумської області. 2. Чорноморський навчально-виховний комплекс «Школа-гімназія» № 3 Чорноморської районної ради Автономної Республіки Крим	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Наказ МОН від 24.01.2012 № 58 «Про впровадження програми «Школи-новатори»	Ковтун Світлана Валентинівна - спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист, заступник директора гімназії; 41100 вул. Інститутська, 4, м. Шостка, Сумської області, ☎ (05449)2-20-40 Луценко Тетяна Петрівна - директор НВК, учитель-методист; 96400 АРК, Чорноморський район, смт. Чорноморське, вул. Димитрова, 1, ☎ (6558) 9-97-50
162	Я і Україна. Довкілля	Шосткинська спеціалізована школа I-III ступенів № 1 Шосткинської міської ради Сумської області	Засоби навчання	Льченко В. Р., Гуз К. Ж. - автори підручника «Я і Україна. Довкілля»	Кобилякова Антоніна Георгіївна - директор школи; 41100, Сумська область, м. Шостка, вул. Комуністична, 4-А, ☎ (05449) 4-64-07
163	DSD (Das Deutsche Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz) школи в Україні (німецький мовний диплом), міжнародний проект	Шосткинська гімназія Шосткинської міської ради Сумської області	Засоби навчання	Координатор-консультант програми у північному регіоні - Крістіан Аксом	Бакун Олена Володимирівна - старший учитель німецької мови Шосткинської гімназії, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії; 41100 м. Шостка, вул. Інститутська, 4, Сумська область, ☎ (05449) 2-20-40
164	«Intel ISEF»: Міжнародний конкурс науково-технічної творчості школярів	Учні загальноосвітніх навчальних закладів України	Зміст освіти	Корпорація Intel. Координується некомерційною організацією Society for Science & the Public	<i>Нанаєва Тетяна</i> Василівна - директор освітніх програм Intel в Україні, керівник освітньої академії Intel ISEF в СНГ; e-mail: tatiana.nanaieva@intel.com. Антон Шпігунов, координатор конкурсів Intel ISEF в Україні; ☎ (044) 490-64-85, e-mail: anton.v.shpigunov@intel.com
165	Learning-smart навчання. Пілотний проект	Сумська гімназія № 1, м. Суми Сумської області	Освітня система	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	Пушкарьова Тамара Олексіївна - к.пед.н., доцент, заступник директора ІТЗО; м. Київ, вул. Урицького, 36, ☎ (044) 248-91-14 e-mail: institut@iitzo.gov.ua

ЗРАЗКИ ПАСПОРТІВ ІННОВАЦІЙ:

ДИСТАНЦІЙНА БІЗНЕС-ШКОЛА ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ – ІННОВАЦІЙНА РОЗРОБКА ДОНЕЦЬКОГО ОІППО

Подано паспорт пілотного проекту щодо подальшого розвитку Дистанційної бізнес-школи для старшокласників Донецької області на основі нормативно-правового забезпечення, використання інформаційно-комунікаційних технологій, методології та стандартів проектного управління.

Дистанционная бизнес-школа для старшекласников – инновационная разработка Донецкого ОИППО

Подан паспорт пілотного проекту Дистанційної бізнес-школи для старшекласників Донецької області, розробаного на основі інформаційно-комунікаційних технологій, методології та стандартів проектного управління, нормативно-правового забезпечення.

Distance Business School for High School Students as Innovative Project of Donetsk Regional Institute of In-Service Teachers Training

This paper propose the innovation description of Pilot project "Distance business school for high school students of Donetsk Region", which is developed on the basis of information and communication technologies, methodology and standards of project management, normative legal support.

1. Автор (автори) інновації: Пасечнікова Лариса Павлівна, завідувач кафедри природничо-наукових дисциплін та методики їх викладання Донецького ОІППО, кандидат педагогічних наук, доктор філософії.

2. Вид інновації: зміст освіти.

3. Інформація про інновацію:

В умовах подальшого реформування економіки в Україні актуальними завданнями шкільної освіти є створення та впровадження системи неперервної бізнес-освіти з метою впливу на процес соціальної інтеграції своїх випускників у соціум. Організація та функціонування бізнес-школи прискорить розвиток малого та середнього бізнесу, соціального підприємництва в Донецькому регіоні, дозволить сформувати готовність випускників шкіл до бізнес-діяльності і забезпечити їх успішне входження у ринкові відносини.

Окрім того, навчання старшокласників як потенційних представників підприємництва за програмами бізнес-школи дозволить розв'язати завдання щодо підвищення рівня знань та соціальної відповідальності малого бізнесу, що зазначено в Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року.

Мета Дистанційної бізнес-школи – успішна інтеграція випускників загальноосвітніх навчальних закладів у соціум.

Основні завдання:

- пошук і відбір учнів, орієнтованих на самореалізацію в малому та середньому бізнесі;
- формування у школярів бізнесового мислення та поведінки;
- надання старшокласникам можливості отримати знання про власний бізнес та шляхи його створення;
- допомога випускникам загальноосвітніх навчальних закладів у виборі майбутньої кар'єри та напряму подальшої освіти.

Навчання старшокласників здійснюється впродовж року за такими модулями: "Аналіз бізнес-ідей та розробка концепції проекту", "Маркетинг проекту", "Розробка та реалізація проектів", "Інструменти управління проектами". Закінчується навчання старшокласників захистом проектів "From idea today – to business tomorrow" ("Від ідеї сьогодні – до власної справи завтра").

Очікувані/отримані результати експерименту/апробації/впровадження інновації:

Реалізація пілотного проекту щодо подальшого розвитку Дистанційної бізнес-школи для старшокласників Донецької області на основі нормативно-правового забезпечення, використання інформаційно-комунікаційних технологій, методології та стандартів проектного управління. Підготовка 250 старшокласників до реалізації бізнес-проектів. Укладання та друк збірки "100 кращих учнівських бізнес-проектів". Упровадження варіативної моделі бізнес-освіти в систему загальної середньої освіти Донецької області. Поширення досвіду реалізації проекту в засобах масової інформації, освітянських закладах.

4. Терміни початку / завершення експерименту: 2012-2017 рр.

5. Орган управління освітою, що видав наказ про проведення експерименту /апробації/ розповсюдження (застосування) інновації: Донецька обласна рада, рішення № 6/10-253.

6. Установа, організація, що здійснює/здійснювала наукове керівництво експериментом із розроблення інновації: Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 83001 м. Донецьк, вул. Артема, буд. 129а.

7. Науковий керівник експерименту: Пасечнікова Лариса Павлівна, завідувач кафедри природничо-наукових дисциплін та методики їх викладання Донецького ОІППО, кандидат педагогічних наук, доктор філософії.

8. Навчальний заклад, на базі якого здійснюється експеримент / апробація інновації / застосовується інновація: Донецький державний університет управління, кафедра інноваційного менеджменту та управління проектами.

– **керівник закладу, установи, організації:** Поважний Олександр Станіславович, ректор, доктор економічних наук, професор.

Цитувати: Пасечнікова Л. П. Дистанційна бізнес-школа для старшокласників – інноваційна розробка Донецького ОІППО / Л. П. Пасечнікова. // Постметодика. – 2013. – № 2. – С. 38.

© Л. П. Пасечнікова, 2013. Стаття надійшла в редакцію 10.06.13 ■

КУРС "ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ" – ІННОВАЦІЯ ПЕДАГОГІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Описано програму курсу ""Філософія для дітей" – інновація педагогів Автономної республіки Крим", розрахована на учнів 1-4-х класів, яка впроваджується в Євпаторійській загальноосвітній школі I-III ступенів № 2.

Курс "Філософія для дітей" – інновація педагогів Автономної республіки Крим

Описана програма курсу ""Філософія для дітей" – інновація педагогів Автономної республіки Крим", рассчитанная на учащихся 1-4-х классов, которая внедряется в Евпаторийской общеобразовательной школе I-III ступеней № 2.

Syllabus "Philosophy for Children" as Innovation of Autonomous Republic of Crimea Educators

Paper describes syllabus "Philosophy for children". This innovative course is intended for the school students of 1 to 4th grades and implemented in Yevpatoria secondary school N 2.

1. **Автор (автори) інновації:** Л. В. Наумова, проректор Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти, завідувачка навчально-методичної лабораторії дошкільної та початкової освіти.

2. **Вид інновації:** виховання.

3. **Інформація про інновацію:**

Програму курсу за вибором "Філософія для дітей" складено співвідносно до посібника "Ромашка-почемучка" авторів О. О. Марголіса, С. Д. Ковальова, М. В. Телегіна, Є. А. Кондратьєва.

Зміст програми відповідає рівневі учнів початкових класів.

Структуру програми розраховано на 35 навчальних годин (1 година на тиждень за рахунок варіативної складової навчального робочого плану – як курс за вибором або 0,5 годин – як класна година). Програма також може бути використана для проведення позакласної виховної роботи (свята, тренінги, диспути, зустрічі, проекти, інсценування тощо).

Рекомендована кількість годин на вивчення кожної теми може змінюватися вчителем, а резервний час може бути використаний на збільшення числа уроків у тому чи іншому розділі.

Програма системно й поетапно ознайомлює із загальнолюдськими цінностями, із головними положеннями в галузі етики й естетики, навчає дитину роздумувати про різні сторони життя, про якості людського характеру, сприймати та оцінювати все навколишнє середовище.

Програма курсу "Філософія для дітей" (1–4 класи)

1 клас (35 год. на тиждень)		2 клас (35 год. на тиждень)		3 клас (35 год. на тиждень)		4 клас (35 год. на тиждень)	
Тема	К-сть год.	Тема	К-сть год.	Тема	К-сть год.	Тема	К-сть год.
Вступ	1	Вступ	1	Вступ	1	Вступ	1
Ім'я та людина	4	Я – школяр	4	Час	7	Людина в центрі Всесвіту	3
Розум і тіло	1	Чарівні слова	7	Вічність. Безкінечність	3	Поганий і хороший	3
Я – школяр	8	Краса	5	Рух	3	Взаємодопомога	4
Правила поведінки	5	Свобода, вільний час	5	Протиріччя	3	Дружба	6
Гра	5	Причина	3	Добро і зло	5	Воля й мета	5
Вічні цінності	6	Першопричина. Світ	4	Частина і ціле	3	Розуміння, знання й любов	5
Порівняння: схожість та розрізнення предметів	4	Справжнє й несправжнє	5	Міра й гармонія	4	З чого починається Батьківщина?	5
Підсумк. урок	1	Підсумк. урок	1	Вільний час	4	Людина і космос	1
				Підсумк. урок	1	Підсумк. урок	1

Результати апробації:

Очікувані	Отримані
Формування потреб до пізнання світу та ролі людини в ньому; особистого ставлення до питань філософії про сенс та мету життя	Сформовано потреби до пізнання світу та ролі людини в ньому
Формування умінь правильно пізнавати і приймати загальнолюдські цінності та пристосовувати їх у життєвих ситуаціях	Сформовано уміння правильно пізнавати і приймати загальнолюдські цінності
Пробудження в дитині бажання бути високоморальною людиною, здатною надати правильну, адекватну оцінку своїм вчинкам, прагнути самовдосконалення	Сформовано початкові навички адекватного оцінювання своєї поведінки. Розвиток у дитині бажання самовдосконалення
Виховання позитивних цінностей: любові до Вітчизни, близьких, друзів, прагнення безкорисливо творити добро	Прищеплено любов до Вітчизни, близьких, друзів
Підтримка здібностей, творчості, спрямованих на особистісний розвиток дитини	Розвиток творчих здібностей учнів

Мета програми – виховання компетентної та гармонійної особистості з ціннісними поглядами і переконаннями, що вміє мислити про життя, роль людини в соціумі, здатної надати правильну оцінку стосункам між людьми.

Програма курсу "Філософія для дітей" розрахована для 1–4-х класів.

Джерела, що містять опис інновації:

Телегін М. В. Виховний діалог. Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку. – 3-е вид. – СОВ "видавництво "ДеНово", 2012. – 288 с.

4. **Стадія інноваційної освітньої діяльності:** апробація.

5. **Терміни початку / завершення експерименту:** 01.09.2012 – 24.05.2013.

6. **Орган управління освітою, що видав наказ про проведення апробації:** Міністерство освіти науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, наказ № 561 від 22.05.2012р. "Про апробацію курсу "Філософія для дітей".

7. **Установа, організація, що здійснює наукове керівництво експериментом із розроблення інновації:** Міністерство освіти науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим.

8. **Науковий керівник експерименту:** М. В. Телегін, доцент Московського міського психолого-педагогічного університету.

9. **Навчальний заклад, на базі якого здійснюється апробація інновації:** Євпаторійська загальноосвітня школа I–III ступенів № 2 Євпаторійської міської ради Автономної Республіки Крим.

– **юридичний статус:** ідентифікаційний код 23895482, 97404, м. Євпаторія, вул. Фрунзе, 21.

– **керівник закладу:** С. О. Головка.

Цитувати: Наумова Л. В. Курс "Філософія для дітей" – інновація педагогів Автономної республіки Крим / Л. В. Наумова. // Постметодика. – 2013. – № 2. – С. 39–40.

© Л. В. Наумова, 2013. Стаття надійшла в редакцію 10.06.13 ■

УДК 316.42+37.014+371.485

ГЛОБАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ ПАРАДИГМ ОСВІТИ І МЕНЕДЖМЕНТУ СУСПІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

В. В. Зінченко

Аналізуються з точки зору методології соціальної філософії виховання й освіти глобальні суспільні трансформації та пов'язана з ними освітньо-виховна реформа, покликана здійснити певну гомогенізацію систем соціального виховання і менеджменту освіти в руслі зусиль зі створення загальносвітового культурного, освітнього, економічного, політичного, правового та суспільно-громадянського простору.

Ключові слова: соціалізація, соціальна філософія освіти, система цінностей, мораль, приватизм, освітній неолібералізм, соціальний активізм, економізація освіти, дискурси протестів, "низова демократія", демократизація освіти, неоліберальний індустріалізм.

Zinchenko V. V. Global transformations of modern paradigms of education and management of social upbringing

Аналізуються з точки зору методології соціальної філософії виховання й освіти глобальні суспільні трансформації та пов'язана з ними освітньо-виховна реформа, покликана здійснити певну гомогенізацію систем соціального виховання і менеджменту освіти в руслі зусиль зі створення загальносвітового культурного, освітнього, економічного, політичного, правового та суспільно-громадянського простору.

Ключевые слова: социализация, социальная философия образования, система ценностей, мораль, приватизм, образовательный неоллиберализм, социальный активизм, экономизация образования, дискурсы протестов, "низовая демократия", демократизация образования, неоллиберальный индустриализм.

Zinchenko V. V. Global Transformations of Modern Paradigms of Education and Management of Social Upbringing

Global social transformations and related with them education reform, which is intended to do some homogenization of the systems of social upbringing and education management in order to create global world cultural, educational, economic, political, legal and public & civic space are analysed in this paper from the point of view of the methodology of social philosophy of education.

Key words: socialization, social, philosophy of education, values, morals, privatization, educational neoliberalism, social activism, economization of education discourses protests "grassroots democracy", the democratization of education, neoliberal industrialism.

Незадоволеність своїм існуванням породжує в людей, насамперед у середовищі молоді, негативістську реакцію різного роду. Так, 1960-ті рр. і початок – середина 1970-х були пам'ятні бурхливим сплеском на Заході молодіжного руху ліворадикального характеру. *Соціальний критицизм* у багатьох учасників цього руху набув перекручених форм, вилився в заперечення суспільно-громадських обов'язків, принципів і норм, у відмову від зобов'язань перед старшим поколінням, небажання працювати, оскільки праця не сприяє розкриттю їх творчих сил. Це дало підставу американському психологу К. Кеністону, характеризуючи молоде покоління середини ХХ ст.,

назвати його "безвідповідальним", а потім – поколінням "молодих радикалів". Характерно, що деякі ідеологи "бунтівної молоді", зокрема такі значні представники неомарксизму у філософії, як Т. Адорно і М. Горкхаймер, виправдовували подібну орієнтацію, посиляючись на те, що сучасне багате суспільство може дозволити молоді замінити працю грою, що сприяє виявленню та розвитку її творчих сил. Вони поділяли думку, що праця є "відчуженою потребою", слугує джерелом "речевості", у якій загрузло старше покоління [6, s. 117].

Надалі опозиція молоді до існуючого ладу мала на Заході широке поширення під назвою "контркультура". Вона була пред-

Зінченко Віктор Вікторович, доктор філософських наук, головний науковий співробітник Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

ставлена колишніми "поборювачами", які перетворилися (після періоду стихійного бунту) на благонадійних обивателів, позбавлених інтересу до сучасних політики, науки, мистецтва тощо. "Представники цього покоління можуть пам'ятати, хто такий Колумб, але більшість із них не в змозі назвати імена тих, хто недавно побував у космосі" [1, s. 127]. Автор цієї влучної характеристики соціально-культурного образу значної частини західної молоді на межі 1970–80-х рр. справедливо вбачає причину такої ситуації у пануванні відлагодженого механізму насадження шаблонів, що нічого спільного не мають зі справжньою культурою.

Одним із проявів "контркультури" є перемикання інтересу молоді зі сфери праці у сферу дозвілля, що виправдовується такими американськими теоретиками як Ч. Рейч, Т. Роззак та іншими на тій підставі, що праця є джерелом експлуатації, із якою пов'язаний занепад усіх цінностей Заходу. Поділяючи цю позицію, австрійський теоретик Ф. Кармел вважає, що суспільство може дозволити молоді зайнятися будь-якою іншою формою діяльності, яка їй подобається [7]. Наукова аргументація цих та інших теоретичних адептів "контркультури" лише заохочувала антисоціальну поведінку молодого покоління. До того ж виправдання негативізму до трудової діяльності і, по суті, відмова від неї, означало виправдання деструктивного інстинкту відносно всіх цінностей суспільства, крапких елементів культури, створених попередніми поколіннями.

Настільки ж теоретично сумнівною позицією, як і пряме виправдання відмови від трудової діяльності, є заперечення правомірності вважати підготовку молодого покоління до праці важливою метою освіти, і відокремлення тим самим освіти від виховання. У такому разі, як вважають прихильники цієї позиції (наприклад, американський філософ Р. Деннехі), підхід до освіти набуває релятивістського характеру, тобто зменшується роль істини, і вся освіта підпорядковується одномоментним, суто практичним інтересам [3, p. 184]. Немає потреби доводити, що не існує жодного зв'язку між релятивізмом і прагненням готувати людину під час навчання до практичної діяльності. Зв'язок теорії з практикою, підтвердження суджень у досвіді (у широкому сенсі цього слова) – це найважливіша основа оволодіння істиною.

За свідченнями зарубіжних дослідників суспільно-моральних звичаїв, починаючи з 1980-х рр. однією з характерних моральних настанов людей у розвиненому світі стає приватизм, що є однією із форм соціального індивідуалізму. Об'єднуючи і лібералів, і консерваторів, приватизм як вираження прагнення до досягнення успіху, на думку американського філософа і психоло-

га Л. Кольберга, буквально став національною хворобою, що вразила насамперед молоде покоління розвинених і транзитивних ("країн, що розвиваються", або "перехідного типу") держав [11, p. 5]. Сутність *ідеології приватизму* виражена в гаслі "шукай у житті найкраще", що на практиці обертається захопленням гедонізмом (спрямованість на отримання необмеженого задоволення) у найпримітивнішому його вигляді, у впровадженні у мислення і поведінку своєрідної буденної "філософії всездозволеності". Остання настільки руйнівна діє на особистість, що сучасний індустріальний світ, пише журналістка Ш. Сальковска, нагадує Римську імперію часів занепаду: у ній утвердилася мораль, яка підтримує прагнення до нестримних задовольень, до порушення моральних засад суспільства. Люди стали більш терпимо ставитися до відхилень від моральних норм, визнаючи як цілком природне становище, коли кожен робить усе, що він хоче [21, p. 4–5].

Приватизм, згідно з визначенням В. Бера, означає "тотальну інфляцію" цінностей культури, мистецтва, моралі, мови, втрату розуміння людиною свого призначення, місця в житті. Ці висновки В. Бера, інших теоретиків підтверджуються і даними експериментальних досліджень, соціологічних опитувань. Так, проведені Лондонським центральним молодіжно-християнським товариством у середині 1990-х рр. трьохрічне дослідження поведінки молоді Англії віком 16-25 років показали, що 54,8 % опитаних визнали найвищою цінністю гроші; один із кожних трьох опитаних молодих людей назвав головним принципом свого життя гедонізм; 79,9 % заявили, що визнають значимість лише виробленого ними самими кодексу моралі, припускають прояв байдужості відносно інших людей, їх думок і оцінок, безладний характер статевої відносин тощо [1, s. 127]. Намагаючись виявити й осмислити причини такого повороту у моральних орієнтаціях західної молоді на межі 1980–1990-х рр., перетворення "радикалів" на "неоконформістів", той же Бер відніс ці зміни багато в чому на рахунок того, що виявилися поваленими колишні молодіжні цінності й кумири, безуспішність їхньої спроби домогтися вдосконалення суспільства шляхом стихійних лівацьких бунтів.

1980–90-ті рр. породили ціле покоління "*молодих консерваторів*", які засвоїли моральні норми й цінності капіталізованого суспільства споживання і відповідного образу суспільного життя. Наприкінці 1990-х рр. американський історик Х. Леш схарактеризував молодь уже як покоління, охоплене "*культурою нарцисизму*", маючи на увазі крайній егоїзм, самозакоханість, втрату соціальної мобільності, визнання моральним регулятивом не розум, а почуття. "Покоління – це я" – ось найбільш емка формула вираження егоїстичної психо-

логії та орієнтації значної частини молоді в той період [12, р. 3]. Орієнтована лише на приватний інтерес, захоплена прагненням до задоволення, у якій би формі воно не виявлялося, відзначає Кеністон, молодь залишалася байдужою до соціальних проблем, зокрема таких, як расова проблема, зміна політичної ситуації в країні тощо. Як зазначає редактор католицького журналу "Медицина і філософія" Е. Пілігрим, "нарцисизм в означений час уже не є лише формою неврозу, він слугує предметом хвастоців і гордості молоді" [19, р. 167]. Це розуміють прогресивно мислячі вчені світу. Як зазначає американський теоретик у галузі етики і філософії виховання Т. Лікона, "національна свідомість країни зараз більше, ніж колись звернена до моральних проблем. Обговорюються питання не тільки про природу моралі, а й про те, як виховати моральну особистість, що означає принциповість у поведінці людини, які чинники впливають на вчинки людей у конкретній ситуації, що можуть зробити родина і суспільство для формування морально зрілих громадян" [13, X].

2000-ні роки, навпаки, сприяли здійсненню тотального перевороту у мисленні, цінностях та моделях суспільної поведінки молодого покоління – дедалі більшою в західній молоді стає розчарованість (яка, однак, не веде до соціальної апатії, на відміну від молодіжного нонконформізму 1960-х, а навпаки, продукує своєрідний і зростаючий *соціальний активізм*) у псевдоцінностях споживацтва, накопичення, конформізму; збільшується прихильність не тільки до теоретичних студій, а й до практичної реалізації моделей соціальної справедливості (зокрема й у сфері освіти), суспільного та навчального самоуправління.

Останніми роками спостерігається тенденція, коли по всьому світу освітяни, науковці – учні, студенти, викладачі – різними методами протестують, виходять на вулиці, щоб боротися за майже ідентичні цілі: справедливу систему освіти, вільний доступ до неї, подолання неповноцінної нестабільної (*precarious*) зайнятості, покращення поточної життєвої ситуації. Початок перших десятиліть 2000-х років може бути прикладом такого протестного руху: без очевидного зв'язку один з одним протести відбулися в Чилі, Греції, Німеччині, Франції, Італії, Ізраїлі та інших місцях. При цьому проблеми майже скрізь однакові: бюджетна освітня економія, зростання плати за освіту, згортання університетської демократії замість її розбудови, хронічне недофінансування системи освіти. Із 2008-го року німецькі студенти із змінним успіхом борються проти введення плати за освіту.

Чи можна назвати ці протести революцією, чи революційними – вирішувати, мабуть, самим їх учасникам. Наразі окремі студентські виступи перетворилися на до-

волі потужний рух у багатьох регіонах Європи та США, з найбільшою активністю у Хорватії, Греції, Австрії, Німеччині, штаті Каліфорнія, у дещо меншому масштабі у Великій Британії, Італії, Швейцарії, Іспанії, Нідерландах, Франції, Македонії, Польщі, штатах східного узбережжя США. Ті чи інші заходи проти економізації освіти та посилення студентської солідарності відбуваються у більшості країн Західної Європи. У Німеччині студентські протести проводяться поряд із доволі потужним рухом школярів та ліцеїстів, у Франції цей рух супроводжувався страйком викладачів проти реформ Саркозі. Важливою характеристикою цих протестів є доволі високий рівень комунікації між різними центрами протестної активності, схожість їх вимог та подекуди методів. Характерно, що країни "другого", чи то пак, "третього світів", включно з Україною, у цей рух практично не залучені, обмежуючись лише поодинокими виявами солідарності.

Можна сказати, що це перший потужний міжнародний рух, що вийшов за межі стандартних "протестних" тем – альтерглобалістської, екологічної та антивоєнної. Водночас він також має багато особливих аспектів, відмінних від стандартних "протестів". Соціальні й ідеологічні передумови таких потужних протестів не можуть бути зведені до якоїсь однієї причини – її не існує. Тут, як і в більшості інших схожих випадків, маємо справу з множинною, чи то пак, над-детермінацією. У 2000-х рр. наклалися один на одного одразу кілька факторів. Насамперед варто відзначити довготривалий процес *економізації освіти*:

1. Зменшення державного фінансування освіти з одночасним вторгненням приватних компаній у сферу освіти та науки, аж до приватизації університетів.

2. Експансія неоліберальної ринкової ідеології в освіті – освітні інституції починають орієнтуватися на ринок і намагаються стати економічно "рентабельними".

3. Процес поступового перетворення освіти з дієвого соціального ліфту на елітарний продукт у зв'язку зі згортанням соціальних програм та поступовим введенням плати за навчання, подорожчанням освітніх кредитів та загальним звуженням доступу до освіти.

Аспектом цієї ж проблеми економізації освіти у Європі є сумнозвісний Болонський процес. За красивими словами про "покращення системи освіти" легко простежуються:

- ♦ потреба уніфікації освіти у зв'язку з конкуренцією із університетами США та бюрократичними проблемами самого Євросоюзу;

- ♦ пов'язана з цією уніфікацією ліквідація навчальних програм "нерентабельних" спеціальностей – у Німеччині, наприклад,

це "сходознавчі" дисципліни, "візантиністика" тощо – тобто таких, що не відповідають "теперішнім ринковим вимогам";

♦ скорочення часу на навчання – найважливіша проблема, адже в умовах загальної недоступності для більшості студентів стипендіальних програм ті змушені заробляти собі на життя під час навчання або по кілька разів залишати університет, щоб заробити на продовження освіти. Усі ці альтернативні шляхи отримання вищої освіти Болонський процес ліквідує, вводячи жорсткі часові рамки для отримання освітніх та наукових ступенів. Результат – обмеження доступу до освіти вищими класами або боргова кредитна яма для представників інших соціальних верств.

Надзвичайно важливою соціальною причиною протестів є пряме подорожчання освіти, що у багатьох країнах Європи здійснюється як частина Болонського процесу – від уведення оплати "додаткових" послуг (як-от користування бібліотекою, скасування пільг на проїзд, зменшення кількості "бюджетних" місць) до загальної плати за навчання, що особливо гостро відчувається у балканських країнах. Так, наприклад, у Македонії з упродовженням "Болоньї" з 2003 р. навчання для студентів за "державною квотою" коштує 600 євро на місяць, за контрактом – 1 200 євро. Це при тому, що в Скоп'є, столиці Македонії, середня зарплата становить 300 євро, а загалом по країні – 150 євро.

Цей тривалий процес, що, за різними оцінками, триває із середини 1970-х (від згорання "welfare state" – моделі "соціальної держави") та з початку 1990-х (після падіння соціалістичного табору), був особливо загострений фінансовою кризою, яка часто використовувалася і використовується урядами, державним керівництвом освітою, адміністраціями та власниками університетів як привід для зменшення бюджетних витрат і, відповідно, збільшення оплати за навчальні послуги та "ринкового" реформування системи освіти в руслі зменшення державних витрат на освіту.

Згадана фінансова криза стимулювала й іншу передумову для протестів, тепер уже не суто соціальну, а великою мірою ідеологічну – вона фактично зруйнувала майже двадцятирічну неоліберальну ідею "постполітики", чи то пак неолібералізму як єдиного і найкращого шляху до процвітання світу. Великою мірою дискваліфіковані/дискредитовані після розпаду СРСР соціалістичні й загалом комунітаристські альтернативи останніми роками почали стрімко відновлювати свій вплив – як через загальну руйнацію неоліберального курсу, так і через поширення низової протидії неоліберальній політиці, а також унаслідок зростання серед академічного середовища популярності "лівої" теорії у варіантах Бадью, Жижека, Рансьєра, Гардта й Негрі, Лакло і Муффа та ін.

Таким чином, можна виділити три основні причини і, водночас, передумови освітнього антинеоліберального спротиву в освітньо-науковій сфері – *економізація освіти, фінансова криза та ідеологічна реабілітація лівої альтернативи*.

Загальною характеристикою протестів є те, що, наприклад, студенти практично цілковито відмовилися від "класичних" форм громадянських протестів – пікетувань, петицій, маршів тощо. Ці методи використовувалися хіба що у Франції й під час загального тижня солідарності студентської боротьби. У Каліфорнії, центрі протестів у США, студенти навчилися на власному досвіді – усі ці карнавальні кількамисячні протести у вигляді маршів, пікетувань, вело- й автозабівів проти планів щодо підвищення оплати за навчання зазнали краху: їх просто проігнорували. У Німеччині акції такого типу, що проводяться традиційними студентськими організаціями, сучасні протестувальники прямо називають "демонстраціями стопнаних черевиків" ("*Latschdemo*") або "протестом смажених ковбасок" ("*Bratwurstprotest*").

Наразі найпопулярнішою формою студентської боротьби є "окупація" водночас зі страйком. Утім, тут треба провести важливі розрізнення.

У більшості країн Європи ця окупація зводиться до захоплення студентами одного або декількох головних лекційних залів при одночасному продовженні навчання для охочих. Така ситуація в Німеччині, Австрії, Великобританії, Італії, Іспанії тощо. Ці зали стають майданчиками для формулювання вимог, обговорення стратегії подальших дій, проведення альтернативних семінарів та лекцій – університетським аналогом автономних соціальних центрів у Італії та Франції. З іншого боку, маємо приклади набагато радикальніших протестів у Хорватії та Каліфорнії. У Хорватії студенти факультету соціальних та гуманітарних наук Загребського університету в розпал місцевих виборів більше місяця утримували свій корпус, повністю припинивши заняття. До них приєдналася велика частина вищих навчальних закладів Хорватії. Після тимчасового припинення протестів хорватські студенти знову захопили кілька університетів та окремих факультетів, часто після силової конфронтації з найманою охороною та поліцією, цілком припинивши навчання, тобто почавши повноцінний страйк. У Каліфорнії події розвивалися за схожим сценарієм. У результаті підвищення плати за навчання на 32 % обурені повним ігноруванням попередніх "мирних" протестів студенти різних ВНЗ, починаючи з Університету Санта-Круз, регулярно "окупають" різні навчальні й адміністративні корпуси. Їх так

само регулярно звітти "витискає" поліція, подекуди з арештами та прямими зіткненнями, але наступного дня вони знову захоплюють той самий або вже новий корпус. Наразі в цей рух залучено 8 каліфорнійських університетів, серед них Берклі та UCLA, – найбільші каліфорнійські ВНЗ. Утім, загального страйку вони поки що не домоглися. У Гронінгені (Нідерланди) студенти вдалися до окупації офісу адміністрації університету.

Незважаючи на відмінності, у всіх цих акціях є дещо спільне – усі вони мають, так би мовити, поза-легалістський характер – окупації будь-яких видів не вкладаються в "дозволені законом" акції протесту – з іншого боку, й не є очевидно радикальними, як, наприклад, альтерглобалістські виступи "чорного блоку" чи вуличні війни в Греції. Про "неконвенційність" таких протестів свідчить те, що навіть у випадку з німецькими та австрійськими університетами, де загалом усе відбувається порівняно мирно й демократично, цей консенсус з адміністрацією досягнуто лише ретроспективно, про що свідчать багато випадків розгону таких "аудиторних окупацій" викликану адміністрацією поліцією. У США й Греції акції протесту мають характер конфронтації з поліцією, у Хорватії – більше з адміністрацією та оплачуваними нею охоронними фірмами.

Іншим важливим моментом цих акцій є процес прийняття рішень. В усіх без винятку протестах традиційні профспілки й студентські союзи або взагалі виключені з процесу як інституції, або витіснені на другий план. Це зумовлено не лише їхнім опортунізмом та неефективністю, а й самим механізмом прийняття рішень протестувальниками. Рішення стосовно протестів ухвалюються на спільних пленумах, куди допускаються всі зацікавлені особи, а не лише студенти і викладачі. У такому ж режимі дискусій та спільних голосувань формулюються і вимоги, і конкретна тактика боротьби.

У цих звільнених просторах – від окремих аудиторій до корпусів – відбувається й інша діяльність – проводяться альтернативні семінари, лекції, ворк-шопи, дискусії, присвячені не лише освітній тематиці, а й загальним соціальним проблемам. Як відзначають свідки та учасники подій у Німеччині, програма цих заходів у "звільнених аудиторіях" розписана на кілька тижнів наперед. Як відверто визнається самими учасниками освітньої боротьби, це – *простір для політизації протесту*, створення місця для нової політики, базованої на *низовій демократії*.

Характерною особливістю цих виступів є їх принципово не-карнавальний, позамедійний характер. Уже зараз очевидно, що, за винятком Віденської академії мистецтв, практично жоден із протестів за своєю

структурою не був орієнтованим на висвітлення у ЗМІ як головний засіб тиску на владу. У Німеччині на всі без винятку засоби масової інформації, навіть ті, що схвально оцінюють протести, дивляться з великою недовірою і підозрюють їх у спробі – як це сформульовано – "*захвалити рух насмерть*"; тобто за позірною увагою ЗМІ приховати брак реальних дій парламентських партій – і урядових, і опозиційних, а також внести розкол між "радикалами" та поміркованими студентами. У Хорватії студенти взагалі прямо протиставили себе конвенційним ЗМІ, у своїх відозвах жорстко критикуючи їх спосіб висвітлення подій. Простіше кажучи, реакція стандартних ЗМІ (за винятком соціальних мереж у Інтернеті) не мала й не має вирішального значення для цих протестів, що саме по собі є цікавим феноменом.

Отже, ми коротко окреслили, у чому полягає проблема неоліберального наступу на систему освіти, розглянули методи протестів, слід з'ясувати, що ж вимагається натомість. Починається найцікавіше – *проблема дискурсів*.

Дискурси протестувальників відрізняються як від радикальних закликів 1968 р., так і від доволі млявих студентських протестів попередніх років, що прагнули передусім зберегти наявне становище (як, наприклад, протести проти закону щодо першого найму у Франції). Реалії полягають у тому, що на сучасному етапі протестувальники висувають чіткі прагматичні вимоги, втім, не позбавлені утопічного характеру. Ця утопічність має два виміри:

1. Утопічність вимог із точки зору панівного ринкового дискурсу. Навіть найпоміркованіші з вимог очима євробюрократії виглядають аж занадто радикальні. Наприклад, у Дортмундському університеті *демократизації освіти* (тобто рівного залучення до процесу прийняття рішень студентів, викладачів та персоналу університету) пропонується досягти такими методами:

- ◆ повне скасування оплати за навчання;
- ◆ збільшення фінансування освітньої та наукової сфер;
- ◆ скасування центральних для Болонського процесу пунктів (а саме обмежень на свободу вибору навчальних курсів та часу навчання).

2. Утім, у більшості університетів Європи вимоги цим не вичерпуються і мають уже не характер реакції на дії влади, а містять суто прогресивні, "атакуючі" вимоги. Наприклад:

- ◆ вільний доступ до освіти усіх негромадян Євросоюзу;
- ◆ скасування обмежень на доступ до різних рівнів вищої освіти (так, у Німеччині учні, які закінчили не гімназії, а заклади на зразок наших загальних шкіл, не мають можливості вступати в університет);

- ♦ 50 % квота представництва жінок на всіх університетських посадах;
- ♦ впровадження стипендій як засобу подолання соціальної сегрегації тощо.

Цікавою є вимога покращення якості навчання, що також пов'язана з відмовою від "зубодробильного" варіанта Болонської системи та збільшення можливості вибору дисциплін і часу на їх опанування, покращення кваліфікації викладачів тощо.

Ці вимоги майже всюди пов'язуються із загальною потребою зміни мети освіти – замість відтворення наявного соціального ладу, замість дисциплінарної матриці, у якій створюються майбутні споживачі та виробники, замість місця, де студенти заганяються у позитивні боргові ями, освіта має сприяти розвитку критичних здібностей, вільному саморозвитку та новій колективності і, врешті-решт, – розвитку всього суспільства. І це, підкреслимо, цитати із цілої серії офіційних комюніке та відозв студентів-протестувальників.

Тут ми виходимо на ще один специфічний момент цього протестного дискурсу – конкретні і в принципі досяжні, хоча й немислимі для влади вимоги поєднуються з доволі жорсткою критикою самої соціальної структури. Практично всюди – від Східної / Центральної / Західної Європи до США – рефреном звучить розчарування в неоліберальному суспільстві, а часто й у капіталізмі. Освітня боротьба позиціонується не лише як локальні змагання за локальні прагматичні зміни, а як простір, на якому відбувається загальна антикапіталістична боротьба, і успіх на цьому полі – деєкономізація освіти, перетворення університетів на місце дії низової політики та вироблення дієвого інструментарію (теоретичного і практичного) для проведення соціальних змін – має стати кроком до побудови більш справедливого суспільства, ніж те, що пропонується неоліберальною чи авторитарно-націоналістичною пропагандою.

З іншого боку, протестувальники прямо стверджують, що говорити про якісь структурні, довгострокові зміни в освіті без зміни самого суспільства неможливо. Студенти Загребського університету про це написали так: "Ми домагаємося вільної, безкоштовної, доступної для всіх освіти, так само як і суспільства, здатного це забезпечити".

Якщо прогнозувати перспективи й наслідки цього руху, уже зараз очевидно, що простої перемоги не буде, і тому в кількох країнах боротьба радикалізується: дедалі більше бійок із поліцією та тиску на адміністрацію, що, на наш погляд, є відповіддю на дуже агресивну реакцію поліції та адміністрації, уже не кажучи про вуличну війну в Греції, яка, втім, виходить за межі суто студентського руху, тому можна спрогнозувати, що антинеоліберальна боротьба буде поширюватися.

За будь-якого розвитку подій ця боротьба вже має свої наслідки:

1. Вироблення нової політичної практики, яка передбачає колективні механізми прийняття рішень, відмову від конвенційних протестів, орієнтації винятково на медійне висвітлення, і відповідно:

- ♦ переоцінка ролі ЗМІ, а точніше, дискваліфікація традиційних ЗМІ як дієвого інструменту в низовій політичній боротьбі;

- ♦ вироблення принципу недовіри до влади – жодні обіцянки не приводять автоматично до припинення протестів, лише реальна імплементація змін.

2. Уведення в суспільний дискурс усієї Європи, США та цілого світу теми безкоштовної освіти й узагалі перегляд власне розуміння освіти й науки в сучасному світі.

3. Реабілітація утопії як горизонту реальних політичних дій у низовій демократичній політиці.

4. Утворення тісного дискурсивного зв'язку між локальними тактичними вимогами та загальною стратегічною метою – зміною суспільства.

У нинішній ситуації багато представників філософсько-педагогічної, соціологічної і етичної думки Заходу пов'язують надії на розв'язання наявних у суспільстві протиріч, на оздоровлення суспільно-моральних звичаїв із пошуками "нової моралі", уявлення про яку, проте, у них далеко не однозначне. Суперечливою є і надана ними оцінка самої суспільно-моральної ситуації. З одного боку, пошуки "нової моралі", здавалося б, означають непряме визнання глибокої моральної кризи панівного варіанта індустріального "суспільства споживання", його традиційних моральних цінностей, і перш за все принципу індивідуалізму, визнання відчуження особистості, позбавленої ініціативи і здатності впливати на перебіг суспільних подій і такої, котра втратила цінність навіть у власних очах. Останнім часом на Заході знову обговорюється ідея про зміну моральної атмосфери суспільства, щоправда, тепер уже за допомогою не "нової моралі", а "нової етики". При цьому нерідко висловлюється думка, що "нова етика" може розвиватися тільки як система прикладних знань, у якій одне з перших місць належить *екологічній етиці*, яка іноді іменується *"планетарною етикою"* [5].

Капіталізм – це лад, що підпорядкував усе життя людини економіці з її законами зростання, накопичення і конкуренції, – негласно накреслив цю максиму на своїх прапорах. Капіталістичний індустріалізм довів її до апогею, єдиної і необоротної норми буття. Індустріально-капіталістична система – ось прямиий винуватець катастрофи, що насувається поволі, прихованим кроком, затуляючись від населення найбільш розвинених країн купами товарів,

комфортом, нескінченною різноманітністю штучних продуктів, що витісняють живий світ.

Неоліберальний індустріалізм – це не просто тип виробництва і споживання. Він постає перед нами як логіка, закономірність безмежного збільшення виробництва, споживання, накопичення, матеріального достатку, з одного боку; розкрадання енергії, сировини і людських ресурсів (за будь-яку ціну і незважаючи на довгострокові потреби і сучасних поколінь, і майбутніх) – з іншого; стандартизації, "формування" людей – із третього. Його зміст – гарячкова гонитва за економічною ефективністю, матеріальним багатством, множенням благ і привілеїв, удосконалення контролю і влади. Саме тому неоліберальний індустріалізм невід'ємний від бюрократії, централізованої влади, примату якихось "загальних" (державних, національних, відомчих, корпоративних тощо) інтересів над необхідністю збереження здоров'я і життя людей, їх вільною самореалізацією. В основі неоліберальної індустріальної соціально-економічної системи – особливий тип розподілу праці, продуктивні сили, організовані таким чином, що неминуче виникає граничне розділення між керівниками і виконавцями конкретних, часткових операцій. Тому існування тих, хто управляє, і керованих; тих, хто ухвалює рішення і хто виконує накази, є запрограмованим. А водночас це зумовлює відчуження та експлуатацію. Причому відчуження не тільки економічне (від продукту своєї праці), а комплексне, або, якщо завгодно, тотальне: відчуження від природи, від продуктів своєї діяльності, рішень, що приймаються в суспільстві, від своїх справжніх інтересів, себе самого, інших людей. Людина стає своєрідним роботом, який виконує конкретне завдання, але не осягає сукупності і сенсу власних дій.

Почавшись як система організації виробництва, індустріалізм поширився на всі сфери суспільного життя, скувавши їх тим, що Макс Вебер назвав "формальною раціональністю". "Раціоналізувалися" всі галузі людської діяльності, відбувається "заміна внутрішньої прихильності до звичних звичаїв планомірним пристосуванням до міркувань інтересу" [2, р. 22], торжествує вузький утилітаризм, форма перетворюється на самоціль. Моделі величезної фабрики, що працює подібно до єдиного механізму, забезпечуючи оптимальне і найбільш ефективне зростання прибутку і влади, відповідає і суспільство, що або функціонує як єдина фабрика за централізованим планом, або кероване найбільш "компетентними", тобто тими, які витримали випробування в гострій конкурентній боротьбі: менеджерами, технократами, підприємцями, політиками та іншими "фахівцями", "сіллю землі". Демократія зводить

ся лише до періодичного відбору найбільш "здібних" із них. На більше "маленька людина" просто "не тягне" – такий негласний постулат індустріального суспільства. Коліщатку або гвинтику не обов'язково знати, для чого працює машина, аби тільки вони старанно виконували свої завдання. А чим їх "змастити" – надособовою, надлюдською "ідеєю" або жаданням особистого збагачення – це принципової ролі не має.

"Раціоналізувалися" не тільки економіка й управління, але і повсякденне життя людей, їх ставлення до себе, навколишнього світу, один до одного. Прагнення запанувати над оточенням, природою та іншими людьми, досягти власного панування над цим світом, щоб вижити у боротьбі за існування, і досі було стимулом багатьох людських вчинків, нехай не єдиним. Тепер же цей стимул затуляє і витісняє інші. Від природи і людей вимагають не гармонії і взаємодопомоги, а винятково матеріальної корисності. Нарешті, деформується власне мислення людини. Чи не ця "раціоналізація" мислення спонукає обивателя висміювати і відкидати будь-яку мрію, фантазію, ідею, будь-який благородний порив, будь-яку "утопію", що виривається за межі утилітарної вигоди і сірої, усередненої норми? Отже, якщо ми підсумовуємо прояви індустріалізму як певного ладу життя і мислення, то виявимо дві характерні межі. Вони найбільш важливі у нашій спробі дійти корінних причин тієї небезпеки, що загрожує людському роду. По-перше, це доведе нас до абсолюту логіка панування як провідний стимул діяльності. У різних варіантах індустріалістського суспільного устрою вона може виявлятися по-різному: на приватнокапіталістичному Заході – у вигляді гонитви за прибутком за будь-яку ціну, у тому світі, який до певного часу прикривався етикеткою "соціалізму" з визначенням "реальний", – як спрагле прагнення надбати ієрархічні привілеї. Але в обох варіантах людину змушують прагнути до влади, до тріумфу над оточенням. Бо: *топчи – або будеш розтоптаний сам.*

По-друге, до найважливіших рис індустріалізму слід віднести граничну спеціалізацію, крайній розподіл праці (технічний і соціальний), що доходить до повного розриву між керівником і виконавцем, виробником і споживачем. Ця ознака, знову-таки властива і для "західних", і для "східних" різновидів, зумовлює негативні наслідки індустріалізму: "виробництво заради виробництва", що руйнує навколишнє середовище та ігнорує справжні потреби природи і споживачів, відчуження і підпорядкування людини зовнішньому диктату (чи то безликі, надособистісні закони ринку або довільні рішення керівної бюрократії), антисолідарна поведінка людей, підточування людської особистості, її творчої фантазії і свободи економічною раціональністю

та матеріально-споживчою ціннісною орієнтацією.

Роль держави при цьому виявляється в декількох аспектах. По-перше, уряди почали комерціалізацію вищої освіти незалежно, не чекаючи міжнародних юридичних угод. Роль міжнародних угод, таких як Генеральна угода з торгівлі послугами, для держав, що перебувають в авангарді процесів лібералізації і комерціалізації освітніх, суспільних послуг, зводиться до того, щоб "закріпити" комерціалізацію в тих сферах, де вона вже почалася. Примус, таким чином, спрямований на ті держави, що намагаються чинити опір диктатові глобального ринкового капіталізму. І навіть тоді часто саме ті держави, які мають намір розробити і застосувати радикальні реформи, що потребують розширення капіталістичної дисципліни. Це призводить до того, що протестувальники проти неоліберальної моделі освіти здебільшого зосереджуються на обговоренні міжнародних угод на зразок Генеральної угоди про торгівлю послугами, а це дає лише часткові результати, якщо мова йде про ефективний опір.

Як засвідчує досвід сучасного розвитку системи вищої освіти у ЄС, опір освітньому неолібералізму повинен виробити більш чіткий теоретико-практичний підхід до такого різновиду угод, щоб зрозуміти взаємозв'язок між політичними структурами та історичним шляхом розвитку глобального капіталізму. Якщо цього не зробити, може статися так, що чинити опір поширенню тотальної комерціалізації освіти і наукового знання, системі Генеральної угоди з торгівлі послугами на інших суспільних послугах буде вже занадто пізно і врятувати освіту від комерціалізації і всіх її наслідків уже не вдасться.

ЛІТЕРАТУРА

1. Behr W. *Jugendkrise und Jugendprotest. Stuttgart etc.* : Kohhammer, 2012. – 193 s.
2. Brammell Th. *Education for the Emerging Age.* – N. Y. : Harper and Brothers, 1991. – VIII, 244 p.
3. Dennehy R. *Education, vocationalism and democracy.* – New York : The Macmillan Co. Thought, 2002. – 195 p.
4. Finley R. *Realizing process' humanistic education.* – In: Konning A. (ed.) *Philosophy of the Humanistic Society.* – N. Y. : Routledge, 2000. – 207 p.
5. Goodpaster K. E., Sayre K. M. (eds.) *Ethics and the Problems of the 21-st Century.* – Chicago, Notre Dame : University of Notre Dame Press, 2008. – 217 p.

6. Horkheimer M. *Bemerkungen Über Wissenschaft und Krise.* – Hamburg : Hirschfeld, 1999. – 464 s.

7. Karmel F. *Jouth, education and employment.* – In: *Australian Educational Researcher*, 1990, v. 7, № 2., pp. 35-60.

8. Keniston K. *Jouth and Dissent. The Rise of a New Opposition.* – N. Y. : Harcourt Brace Jovanovich, 1981. – 403 p.

9. Kohlhammer W. *Sozialisation und Emanzipation von Peter Orban.* – Frankfurt : Athenaum Verlag, 1992. – 160 s.

10. Kohlberg L. *Education for a just society. (Moral Development, Moral Education. Ethics and Educational Policy).* – Birmingham : Munsey, 2000. – 496 p.

11. Kohlberg L. *The cognitive developmental approach to moral education.* – In : Scharf P. (ed.) *Readings in Moral Education.* – Minneapolis, 1988. – pp. 98-109.

12. Lasch Chr. *The Culture of Narcissism.* – N. Y. : Norton, 2008. – 268 p.

13. Lickona T. *Moral Development and Behavior: Theory, Research and Social Issues.* – N. Y. : Holt, 1996. – 430 p.

14. Muson H. *An overview of educational efforts to improve character.* – In : McClelland D. (ed) *Education for Values.* – New York : Irvington Publisher, 2002. – 220 p. – pp. 1-25.

15. Orban P. *Die Reise des Helden. Die Seele auf der Suche nach sich selbst.* – Kosel, 1995. – 205 s.

16. Orban P. *Menschwerdung – Über den Prozess der Sozialisation Geist und Psyche.* – Frankfurt : als Taschenbuch Fischer, 1996. – 238 s.

17. Orban P. *Sozialisation: Grundlinien Einer Theorie Emanzipatorischer Sozialisation.* – Frankfurt : Athenaum Verlag, 2003. – 184 s.

18. Orban P. *Sozialisation und Emanzipation des Volkes. Kritik der erzieherischen Erkenntnis.* – Berlin : Argument-Verlag, 2012. – 312 s.

19. Pellegrin E. *The catholic universities and the church's intellectual ministry: the crisis of identity and justification.* – Thought : June Publishing, 2008. – 136 p.

20. Reich Ch. *The Greening of Society.* – New York : Bantam Books, 2007. – 306 p. Також див.: Leech K. *Youthquake : The Growth of a Counter-Culture.* – London : Sheldon Press, 1993. – 231 p.

21. Salkowska Ch. *America's morality. Hanging in the balance.* – N. Y. : Moral Choices in Contemporary Society, 2007. – 297 p.

22. Strumpel B., Noelle-Neumann E. *Macht Arbeit Krank? Macht Arbeit Glücklich: Eine Aktuelle Kontroverse.* – Munchen : Piper Verlag, 2005. – 296 s.

23. Wilson E. O. *Biophilia.* – Cambridge (Mass.) : Harvard University Press, 1994. – 157 p.

Цитувати: Зінченко В. В. Глобальні трансформації сучасних парадигм освіти і менеджменту суспільного виховання / В. В. Зінченко. // Постметодика. – 2013. – № 2. – С. 41-48.

© В. В. Зінченко, 2013. Стаття надійшла в редакцію 18.03.13 ■

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРАКТИКИ В ВОСПИТАНИИ: ТРАДИЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

(Статья подготовлена в рамках реализации Программы стратегического развития ФГБОУ ВПО "НГПУ" на 2012-2016 годы)

Т. А. Ромм

В статье рассмотрены вопросы осмысления воспитания в современной педагогике с учетом достижений современного гуманитарного знания. Показаны истоки нормативных, интерпретативных и нормативно-интерпретативных практик воспитания.

Ключевые слова: воспитание, социальная практика, нормативный подход, интерпретативный подход, нормативно-интерпретативный подход.

Ромм Т. О. Соціальні практики у вихованні: традиція і перспективи

У статті розглянуті питання осмислення виховання в сучасній педагогіці, враховуючи досягнення сучасного гуманітарного знання. Показані витоки нормативних, інтерпретативних і нормативно-інтерпретативних практик виховання.

Ключові слова: виховання, соціальна практика, нормативний підхід, інтерпретативний підхід, нормативно-інтерпретативний підхід.

Romm T. A. Social Practices in Education: Tradition and Perspectives

Paper deals with questions of comprehension education in the contemporary pedagogy with a glance of the modern humanities achievements. The origins of normative, interpretative, and regulatory&interpretative approach are showed.

Keywords: education, social practice, the regulatory approach, interpretive approach, regulatory and interpretative approach.

Актуальность проблемы. Многозначность и неисчерпаемость социальной и педагогической реальности, в которой осуществляется современное воспитание приводит к затруднениям в его целеполагании, определении ценностно-смысловых координат его содержания, и соответственно – проблематичности единства различных субъектов воспитания и создаваемого этими субъектами широкого воспитательного пространства с различными полюсами. В сложившейся ситуации важно, с одной стороны, формирование принципиальной иной основы для понимания этих изменений, обеспечивающей новый уровень проникновения в суть исследуемой реальности – воспитания, с другой – учет всей совокупности принятых в культуре (традиционных) способов воспитательной деятельности, того, что может быть отнесено и описано как социальная практика, в ходе которой конкретно-исторический субъект, используя общественные институты, организации и учреждения, воздействует на систему общественных отношений, изменяет общество и развивается сам.

Анализ исследований и публикаций.

В работах Е. В. Бондаревской, Н. В. Бордовской, М. В. Воропаева, А. Ф. Закировой, И. А. Колесниковой, В. В. Краевского, Л. М. Лузиной, В. А. Слостенина и др. отмечается, что современный период развития педагогической науки характеризуется открытостью новым идеям, концепциям, течениям, направлениям. Обращение к теории социальной практики (П. Бурдьё, Э. Гидденс, Г. Гарфинкель, А. Реквиц, Дж. Остин, Н. Элиас, Дж. Сёрль, И. Гофман, Х. Дрейфус, Л. Витгенштейн, М. де Серто, С. Крипке и др.), представленное, прежде всего, в отечественной социологии и социальной философии (В. В. Волков, Т. И. Заславская, Л. Г. Ионин, Н. Н. Козлова, Вал. А. Луков, В. В. Волкова и О. В. Хахордин), получило свое развитие в исследованиях педагогических феноменов (С. М. Азаркина, Г. М. Беспалова, Н. М. Виноградова, М. П. Гурьянова, Н. Ф. Логинова, А. В. Мудрова, С. Х. Самсонов, Н. И. Элиасберг и др.). Расширение проблематики воспитания, выражающееся в "накоплении" тенденций, теорий и методов, понятий, дает более или менее

Ромм Татьяна Александровна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики и психологии Института истории, гуманитарного и социального образования ФГБОУ ВПО "НГПУ", главный редактор "Сибирского педагогического журнала"

целостную характеристику процессов, происходящих в воспитании [2; 4; 5; 9].

Цель статьи. Основной задачей статьи выступает попытка определить возможности использования категории социальной практики в педагогическом анализе в качестве инструмента, позволяющего раскрыть широкий спектр явлений и событий воспитательной реальности как разновидности социальной практики.

Изложение основного материала. Большинство авторов применяют понятие социальной практики для характеристики процесса освоения социальных навыков, деятельности учащихся, направленной либо на приобретение позитивного социального опыта, либо на решение социальной проблемы [см., напр.: 7; 11]. В целом, понятие "социальная практика" в педагогике рассматривают как: ситуацию – совокупность обстоятельств, условий, создающих социальные отношения; деятельность – форму социальной активности; процесс – определённую последовательность действий, носящих преобразующий социальный характер; функцию – вид деятельности, направленный на приобретение позитивного социального опыта. Как справедливо отмечает А. В. Мудрова [7], все приведённые выше дефиниции указывают на преобразующий, социально значимый характер социальной практики, методологической основой которой является теория деятельности. Подобное понимание не противоречит так называемой "левой" или "гуманистической" концепции практики, тяготеющей к марксистскому пониманию праксиса, для которой характерна подчеркнутая активность деятеля, участника "агента" (Э. Гидденс, П. Бурдьё). И это (на что обращают свое внимание В. В. Волков и О. В. Хорхордн) осторожно корректировало различные теоретические модели социальной реальности, будучи некоторым дополнением к традиционным субъект-объектным моделям. Однако современное развитие теории практик (Л. Витгенштейн, М. Хайдеггер) существует в пространстве междисциплинарных исследований, как способа осмысления, концептуализации существующей реальности [подробнее см.: 3].

В этом контексте особое значение начинают приобретать процессы, свойственные современному состоянию науки. Их анализ (В. А. Лекторский, Н. М. Смирнова, В. С. Степин и др.), показывает, что традиционное обращение к классической парадигме научного знания, ориентированной на объективное, строгое, беспристрастное научное познание, открывающее единую для всех истину, оказывается не-

достаточным. Складывающаяся в противовес ей неклассическая парадигма научного познания предполагает включение гуманитарного контекста в преобразование всех аспектов науки. Отказ от жесткой неокантианской дихотомии гуманитарного и естественнонаучного знания ориентирует анализ феноменов социальной реальности на учет их индивидуализированных характеристик социальных ситуаций и путей ее преобразования. Не осталась в стороне от этих революционных изменений и педагогическая наука. В работах последних лет (напр., Н. В. Бордовская, А. Ф. Закирова, И. А. Колесникова и др.) отмечается, что современный период развития педагогической науки также характеризуется открытостью новым идеям, концепциям, течениям, направлениям.

Для анализа сложных социальных явлений, к каковым в полной мере относится воспитание, широко используются эвристические возможности разнообразных исследовательских подходов (деятельностный, аксиологический, системный, различные варианты "личностно-ориентированного", герменевтический, феноменологический, культурологический и др.). Каждый из них обладает своей акцентуацией, при этом, ни один из них не может претендовать на исчерпывающее исследование объекта, поскольку "человекомерные науки" (В. С. Степин) не могут ограничиваться односторонним анализом собственного объекта изучения. Напротив, в силу разной направленности они могут дополнять друг друга по принципу комплиментарности (дополнительности). Все выделенные подходы отражают многомерность педагогической реальности, в рамках которой понимание проблем воспитания диалектически взаимосвязано. Данное понимание сопряжено с признанием, во-первых, уникальности природных и социокультурных явлений, образующих жизненную среду человека, неповторимости самого человека как биосоциального и духовного существа; во-вторых, целостности его существования с окружающим миром; в-третьих, ориентации на культурологические ценности познания социокультурных феноменов и самого человека.

Вся разнонаправленность исследовательских установок в понимании воспитания в той или иной степени, может быть сведена к двум ведущим общенаучным подходам. В различных классификациях эти уже ставшие традиционными подходы обозначаются по-разному: "объективизм" и "субъективизм"; "макро"- и "микроуровни" анализа; "нормативизм"

и "интерпретативизм"; "объясняющий" и "понимающий" подходы, "позитивизм" и "антипозитивизм", "сциентизм" и "антисциентизм".

Как известно, объясняющий подход заложен традицией позитивизма (Р. Декарт, О. Конт и др.), свое развитие получил в концепциях Э. Дюркгейма, Т. Парсонса. Основы понимающего (интерпретативного) анализа, зародившиеся в "понимающей социологии" М. Вебера и "философии жизни" В. Дильтея, приводят далее к "символическому интеракционизму" Дж. Г. Мида и Г. Блумера и обретают законченный вид в трудах таких социологов и философов феноменологической и герменевтической ориентации, как Э. Гуссерль и Г.-Г. Гадамер, И. Гофман и А. Шюц, П. Бергер и Т. Лукман, Л. Витгенштейн и П. Рикёр [8]. Ориентация на тот или иной подход связан с реализацией различных форм социальной практики в целом, воспитания – в частности.

Так, *нормативно-объясняющая практика* воспитания формировалась в условиях доминирования коллективных, общинных, позднее – государственных ценностей по сравнению с индивидуальными личностными. Роль и место человека как части целого (идеи, полиса, Бога, государства, общины и пр.) определялась жестко-детерминированными связями и структурами. В данном случае особую роль приобрело знание и его социально-ориентирующая, контролирующая функция, что нашло свое выражение в существовавших моделях обучения Античности и Средневековья. Возможно именно вследствие этого вплоть до середины XIX века, т.е. в период господства классической научной рациональности, терминологически воспитание не было дифференцировано в понятиях, относящихся к вопросам становления, формирования человека: "воспитание" подразумевало и обучение, и социализацию, и развитие.

Дальнейшее развитие нормативной практики воспитания (впоследствии получившее обозначение "авторитарного", "объект-объектного", "традиционного"), происходило с развитием педагогики в русле классических принципов научного знания и постулатов эпохи Просвещения. Определяющими для формирования представлений о воспитании постепенно становится комплекс идей в духе убежденности того, что в основе всех процессов (в том числе, связанных с развитием человека) находятся объективные законы, которые объясняют все многообразие явлений природы и жизни (в теоретическом плане парадигма авторитарного воспитания оказалась последовательно реализована,

например, последователями немецкого философа и педагога И. Ф. Гербарта, в которой постулируется, что главная цель воспитания – гармония воли с этическими идеями и выработка многостороннего интереса. Путь к этой цели лежит через воспитывающее обучение, нравственное воспитание и управление ребенком. Для И. Гербарта такое управление значило подавление "дикой резвости" ребенка. Для этих целей были введены кондуит, карцер, слежка за учащимися, телесные наказания). Результатом воспитания в этом случае станет человек как носитель социально-заданных качеств, востребованных данным обществом, неукоснительно соблюдающий традиции, официальные нормы, ориентированный на социальные авторитеты.

В свою очередь *интерпретативно-понимающая практика* воспитания оказалась связана с актуализацией ценности индивидуального: человеческого счастья (Аристотель), гармоничного развития (Т. Мор), личного профессионального успеха (протестантское учение). Момент осознания и принятия человеком потребности быть частью целого – это не столько заданная извне доминанта, сколько осознанный выбор самого человека: для того, чтобы быть успешным, счастливым человек сам делает выбор в пользу общего. В этом случае задачи воспитания решаются не только при помощи обучения, но и в процессе активного формирования социального опыта, приобретаемого во внеучебной деятельности (прежде всего, трудовой, общественно-значимой).

Начиная с Я. А. Коменского, неотъемлемой частью педагогической проблематики становится природосообразность воспитания, выражающая убежденность и веру в индивидуальные силы и возможности ребенка, независимость процесса развития и формирования личности. Эти идеи получили свое дальнейшее развитие в теории "естественного" воспитания Ж. Ж. Руссо, в концепции "свободного воспитания" (Э. Кей, К. Н. Венцель). Близкие позиции в начале XX века были сформулированы в немецкой педагогике (Г. Шаррельман, Ф. Гансберг, Л. Гурлитт), в концепции М. Монтессори. Активное распространение в России они получили в социально-религиозных подходах С. Р. Булгакова, С. И. Гессена, В. В. Зеньковского, Н. К. Рериха, В. С. Соловьева, Л. Н. Толстого и др.

С точки зрения интерпретативного подхода личность выступает как творческое и активное образование, которое формирует свою среду в зависимости от собственных представлений об окружающих

вещах. В связи с этим на первый план выступает проблема обучения личности самоопределению и самореализации в тех условиях, в которых ей предстоит быть; актуализируются субъективные значения, возникающие у человека в процессе взаимодействия с миром, переопределяя и "вписывая" эти смыслы в общее "смысловое" поле.

Осознание существования неклассических основ научной рациональности с присутствием ей отказом от однозначных прямолинейных схем, признание многозначности мира наряду с представлениями о возможности познания этого мира, его понимания, – все это делает актуальным вопрос не противопоставления/доминирования нормативно-объясняющей или интерпретативно-понимающей практик воспитания, а возможности сочетания этих подходов на основе общенаучного принципа дополнительности [6]. Это может позволить свести к минимуму односторонность в понимании феноменов, так или иначе связанных с воспитанием. Это позволяет "дополнять" нормативное, структурно-функциональное осмысление воспитания как социальной проблемы и социальных проблем воспитания осмыслением интерпретативно-понимающим, которое фиксирует культурно-аксиологические, социально-психологические и антропоцентрические размерности осмысляемых феноменов" (А. В. Мудрик). Нормативный подход позволяет учесть объективные закономерности приобщения человека к нормам и ценностям общества, а также причинно-следственные детерминанты и функционально-ролевые механизмы формирования заданного стандарта личности в четко определенной системе ценностей (например, ценности православно-общинного патриархального образа жизни у Леонтьева и Хомякова, а в советское время коммунистические ценности мифологемы Н. К. Крупской, А. С. Макаренки, И. П. Иванова). Интерпретативный подход акцентирует внимание на способности человека быть субъектом социальных, в том числе межличностных, отношений в процессе научения и обучения социальному взаимодействию.

Возможность формирования подобного (*нормативно-интерпретативного*) подхода к воспитанию развивается за счет суждения гуманистической психологии о целостности, открытости личности. Личность как органически целое единство формируется не просто как результат последовательных взаимодействий с миром, но само по себе является источником активности, интегрирующим и преломляющим различные внешние воздействия и

регулирующим поведение человека. В этом русле в отечественной педагогике фактически работали В. П. Вахтеров, П. Ф. Каптерев, К. Д. Ушинский, С. Т. Шацкий.

Особое значение для формирования нормативно-интерпретативного содержания воспитания в отечественной педагогике сыграла разработка проблем воспитательного коллектива, инициированная Л. И. Новиковой и А. Т. Куракиным (Л. П. Бueva, Б. З. Вульф, Х. Й. Лийметс, В. И. Максакова, А. В. Мудрик, С. Д. Поляков, Н. Л. Селиванова, В. Д. Семенов и др.). Подтверждая в целом значимость коллектива как социально-педагогического явления, уточняя его существенные характеристики для социального развития подростка, раскрывая представления о воспитательном потенциале среды, основополагающие положения теории воспитательного коллектива были не только альтернативой односторонне-идеологическому, сверх-нормативному толкованию процесса социального формирования личности. Благодаря этому в отечественной педагогике активно разрабатываются проблемы воспитания, в которых особое внимание уделяется не только таким воспитательным средствам как формальный детский коллектив, самоуправление; совместная деятельность субъектов по решению социально-значимых задач (нормативный контекст), но также – структура формальных и неформальных отношений, эмоционально-смысловые и ценностные значения, микросоциум, межличностное взаимодействие, общение (интерпретативный контекст).

В условиях современной жизни с высочайшим уровнем нестабильности, изменчивости и неопределенности воспитания оказывается в столь же постоянно изменчивом виде, с большими затруднениями реагируя на происходящее [9; 10]. В многочисленных работах, посвященных проблемам современного воспитания, обозначена задача формирования у каждого человека чувства высокой ответственности за судьбу человечества, "осознание того, что наше поколение – первое, от которого зависит, будет ли Земля обитаемой впредь. Если общественное движение не создаст основу для далеко идущих преобразований, мы можем оказаться не в состоянии преодолеть тенденции, которые подорвут будущее наших детей" [1, с. 12]

Кроме того, в дополнение (противовес) материалистическим потребностям (таким как стабильность, обеспеченность, карьера, потребление) признается необходимость развития потребности в ценностях, нормах, смысле, которые можно назвать "постматериалистическими". На

смену былому господству таких добродетелей, как прилежание, любовь к порядку, основательность, точность и квалифицированность значительно возрастает потребность в человечности, воображении, спонтанности, эмоциональности, теплоте и нежности. По мнению О. Больнова, "одна из первых и необходимых задач, поставленных перед нами современной ситуацией, – осознание простых добродетелей, которые во всех этических и политических системах являются необходимым основанием человеческой жизни" [12, р. 9].

Иными словами, значимость миссии воспитания как нормативно-ориентирующей общество и человека в интересах выживания самого постиндустриального общества и человека как части этого мира (экологического, материального, социального) сохраняется. Но в постиндустриальном обществе для человека важно не столько формирование вполне конкретных "знаний – умений – навыков", сколько необходимость уточнения человеком своей социальной идентичности в процессе конструирования непротиворечивого мира вокруг себя. На первый план в связи с этим выступает проблема освоения личностью механизмов и стратегий самоопределения и самореализации в тех условиях, в которых ей предстоит быть. Для этого в процессе воспитания акценты должны быть сделаны на эмоционально-личностную сторону, которая позволяет актуализировать субъективное переживание объективных ситуаций.

Выводы. Таким образом, воспитание в современной науке рассматривается в связи с осмыслением роли и места различных педагогических феноменов и средств, обеспечивающих разнообразные устремления человека: в социальной и индивидуальной активности, в чувстве защищенности, в успехе и самореализации, в приобщении к духовно-нравственным ценностям. В качестве таких средств выступают: разнообразная эмоционально окрашенная деятельность, порождающая и поддерживающая активность ребенка, детское сообщество и детское движение, дополнительное образование, социокультурная анимация, детский летний отдых и занятость детей, место жительства, социально-педагогическая поддержка, символическая культура воспитательной организации и др., словом весь комплекс, обеспечивающий сложный процесс ста-

новления человека в современных условиях.

ЛИТЕРАТУРА

1. Браун Л. Р. Авторское предисловие / Л. Р. Браун, Э. К. Вольф // Мир восьмидесятих годов : сб. обзор. ст. из ежегодников. – М.: Прогресс, 1989. – С. 8-12.
2. Взаимосвязь теории и практики воспитания в ситуации парадигмального сдвига – основа развития воспитательного потенциала учительства : сб. науч. трудов / под ред. Н.Л. Селивановой, Е.И. Соколовой. – М., Тверь: ООО "ИПФ "Виарт", 2010. – 158 с.
3. Волков В. В. Теория практик / В. В. Волков, О. В. Хархордин. – СПб.: Изд. Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2008. – 298 с.
4. Григорьев Д. В. Теория воспитания в ситуации парадигмального сдвига: pro и contra / Д. В. Григорьев // Взаимосвязь теории и практики в ситуации парадигмального сдвига – основа развития воспитательного потенциала учительства. – М., 2010. – С. 34-40.
5. Мудрик А. В. Воспитание как социальный институт / А. В. Мудрик // Вопросы воспитания. – 2009. – № 1. – С. 44-49.
6. Мудрик А. В. Мои методологические студии / А. В. Мудрик // Социальная педагогика: люди, идеи, проблемы. – Арзамас, АГПИ, 2011. – С. 76-92.
7. Мудрова А. В. Социальная практика как педагогический феномен / А. В. Мудрова // Сборники конференций НИИ Социосфера, – 2012. – № 16. – С. 162-164.
8. Ромм Т. А. Теоретическая концептуализация социального воспитания в современной педагогике / Т. А. Ромм // Вестник КГПУ. – 2012. – № 1. – С. 110-114.
9. Селиванова Н. Л. Воспитание: тенденции развития теории / Н. Л. Селиванова // Сибирский педагогический журнал. – 2013. – № 3. – С. 23-28.
10. Фельдштейн Д. И. Психолого-педагогические проблемы построения новой школы в условиях значимых изменений ребенка в ситуации его развития / Д. И. Фельдштейн // Вопросы психологии. – 2010. – № 3. – С. 47-56.
11. Элиасберг Н. И. Ученические социальные проекты в системе школьного образования / Н. И. Элиасберг. – СПб.: Изд-во "Союз", 2004. – 59 с.
12. Bollnow, O.F. Einfache Sittlichkeit. Kleine philosophische Aufsätze / O.F. Bollnow. – Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1947. – S. 9.

Цитувати: Ромм Т. А. Социальные практики в воспитании: традиция и перспективы / Т.А. Ромм. // Постметодика. – 2013. – № 2. – С. 49–53.

© Т.А. Ромм, 2013. Стаття надійшла в редакцію 11.06.13 ■

АКМЕОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГА

Н. Г. Пахомова

Обґрунтовується акмеологічний підхід як основа професіоналізму педагога. Визначено основні засади та рівні професійної діяльності і зрілості особистості педагога як етапи реалізації акмеологічних тенденцій у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: акмеологія, рівні, професіоналізм, саморозвиток, самовдосконалення, професійна підготовка.

Пахомова Н. Г. Акмеологические ресурсы как основа профессионализма педагога

Обосновывается акмеологический подход как основа профессионализма педагога. Определены основные принципы и уровни профессиональной деятельности и зрелости личности педагога как этапы реализации акмеологических тенденций в процессе профессиональной подготовки в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: акмеология, уровни, профессионализм, саморазвитие, самоусовершенствование, профессиональная подготовка.

N. G. Pakhomova. Acmeological Resources as the Basis of Teacher's Professionalism

The acmeological approach as the basis of teacher's professionalism is substantiated. The basic principles and levels of professional activity and maturity of teacher's personality as the stages of acmeologic trends implementation in the training process in higher educational institutions are identified.

Key words: acmeology, levels, professionalism, self-development, self-improvement, vocational training.

Одним із основних стратегічних завдань сучасної педагогічної освіти є підготовка кваліфікованих і конкурентоспроможних спеціалістів, здатних не тільки реалізувати традиційні та інноваційні педагогічні, корекційні й соціальні технології, але й постійно прагнути до саморозвитку і самовдосконалення. Процес професійної підготовки кваліфікованих кадрів як системна діяльність держави щодо конкретної особистості та суспільства в цілому спирається на відповідну законодавчу базу та пронизує різні сфери суспільного життя. Державотворчі процеси мають на меті створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для поширення та інтеграції знань із різних сфер наукового пізнання, розвитку інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства. Але цей процес неможливий без саморозвитку і самовдосконалення як основи досягнення професіоналізму і компетентності.

Питанням професіоналізму й професійної компетентності в останнє десятиліття присвячені дослідження психологів і педагогів (С. Дружиков, О. Журавльов, Н. Тализина, Е. Клімов, А. Маркова, Л. Мітіна, Ю. Поваренков, М. Пряжников, В. Гладкова, О. Коваленко, М. Лазарєв, Ю. Нагірний, О. Романовський, Р. Шакуров,

О. Щербаков та ін.). Однак у більшості випадків дослідники обмежуються вивченням професійно важливих якостей, шляхів їхнього формування й оцінки, професійної спрямованості тощо. Не зовсім зрозуміло, що означає досягнення людиною професіоналізму, які критерії цього процесу, чим психічно відрізняється майстер своєї справи від інших людей. Зазначимо, що найчастіше ототожнюються поняття професійної компетентності й професіоналізму, зокрема і стосовно педагогічної діяльності.

Психолого-акмеологічний підхід до вивчення самосвідомості і самопізнання широко представлено у роботах А. Деркача, В. Агапова, Н. Глуханюк, О. Москаленко і реалізовано створенням технології продуктивного розвитку професійної Я-концепції і професійної самосвідомості. Важливо зауважити значення акмеологічного підходу при розробленні інтегративних гуманітарних технологій особистісно-професійного розвитку (А. Деркач, А. Гусєва, А. Кириченко, О. Огнєв, Є. Селезньова, В. Толочек, Н. Коваль та ін.) і моделюванні психолого-акмеологічного супроводу професійної підготовки фахівця (С. Анісімов, А. Деркач, Ю. Синягін, С. Федоренко, Н. Халімова та ін.).

Пахомова Наталія Георгіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, докторант кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М. Драгоманова

Складність і багатогранність педагогічної діяльності зумовлює необхідність детального вивчення повноти вираженості і впливу акмеологічних тенденцій у професійній діяльності педагога як основи реалізації особистісного і професійного потенціалу. **Метою дослідження** є визначення принципів і рівнів реалізації акмеологічного підходу як основи професіоналізму педагога. Завданням є характеристика особливостей реалізації акмеологічного підходу у процесі професійної підготовки педагога.

Поняття "професіоналізм" є ширшим, ніж поняття "професійна компетентність". Під професіоналізмом варто розуміти особливу властивість людей систематично й ефективно вести складну професійну діяльність у найрізноманітніших умовах. У понятті "професіоналізм" відображається такий ступінь оволодіння людиною структури професійної діяльності, що відповідає наявним у суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам.

Для набуття професіоналізму необхідно поєднання відповідних здібностей, бажання й характеру, готовність постійно вчитися й удосконалювати свою майстерність. Поняття професіоналізму не обмежується характеристиками висококваліфікованої праці, це особливий світогляд людини та прагнення до розвитку і самовдосконалення. Бути професіоналом – це володіти не тільки певними знаннями, але й умінням реалізовувати ці знання, домагаючись необхідного результату. Професійна компетентність виступає необхідною складовою професіоналізму людини.

Акмеологія (від грецького *акме* – розквіт, вершина, вищий ступінь будь-чого) – галузь наукового знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення яких є людина в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення, в різних життєвих сферах самореалізації, зокрема в освіті, самостійній професійній діяльності, системі підвищення кваліфікації [3; 4]. Це поняття вперше у науковий обіг було введено М. Рибніковим у 1928 р. для визначення особливого розділу вікової психології. Ідеї акмеології були закладені ще в працях стародавніх мислителів і отримали свій подальший розвиток у працях філософів А. Лосева, П. Флоренського, М. Чернишевського та ін. Виникнення акмеології як галузі наукового знання сприяло зміні парадигми розвитку не тільки педагогіки, а й цілої низки наук: психології, соціології, філософії тощо. Методологія акмеології спирається на сукупність ідей про цінність духовного світу людини, здатність її до творчості і самовдосконалення. У працях Г. Акиншикової, Б. Ананьева, А. Бодальова, А. Деркача, Н. Кузьміної, А. Ренан, Л. Соловей, А. Шевцова та інших вче-

них досліджуються різні напрями акмеології. До фундаментальних понять належать: майстерність, особистість, індивідуальність, інтереси, здібності, креативність, розвиток, саморозвиток, самовдосконалення тощо. Джерела акмеології можна знайти у працях Платона, Аристотеля та інших філософів Давньої Греції. Саме Аристотель сформував проблему потенції й енергії, що впливають на розвиток людини [3]. Акмеологія інтегрує знання з психології, філософії освіти, педагогіки, соціології, валеології, генетики, екології, методики. У зв'язку з цим виникає необхідність звернення до акмеологічних ресурсів як основи професіоналізму.

У контексті особистісно-професійного розвитку можна говорити про акмеологічні ресурси як про потенційні засоби, джерела та можливості акмеологічного розвитку, що передбачає багатоступеневу та рівневу самореалізацію в діяльності. Акмеологічні ресурси повинні "вивести" до продуктивного акмеологічного розвитку фахівця, який виступає основою формування оптимального рівня готовності суб'єкта акмеологічного розвитку до саморозкриття людини, а готовність до саморозкриття особистості розуміється як самоусвідомлення власного Я: самопізнання, самовизначення, самооцінки, самосприйняття, самоставлення, самовираження.

На сучасному етапі акмеологічний підхід розглядається як сукупність принципів, методів і прийомів, що дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми, пов'язані з розвитком професіоналізму і професійної майстерності людини. Основна ідея підходу – виявити професійний, особистісний, комунікативний, компетентнісний та інші компоненти, що складають творчий потенціал та є основою максимального розкриття творчих можливостей особистості. Основними принципами такого підходу є принцип неперервного росту, розвитку творчого потенціалу людини і демократичності. Перший принцип відображає циклічність процесу розвитку особистості, зростання її професійної майстерності, що вимагає постійного оновлення здобутих раніше знань, умінь і навичок. Другий принцип орієнтує людину на побудову індивідуальної лінії професійно-творчого розвитку, досягнення вершин професійної майстерності. Принцип демократичності відображає право вибору форм, методів і засобів саморозвитку, руху до вершин професіональної майстерності. Ці принципи ґрунтуються на основних ідеях акмеології – "сходження" і "затребуваність". Сходження передбачає неперервний рух угору, до потенційно можливого "акме", а "затребуваність" передбачає наявність потреби у людини в сходженні до вершини.

Акмеологія як інтегративна наука використовує різні загальнонаукові і специфічні для окремих наук підходи та принципи. Загальнонаукові підходи (комплексний, системний тощо) і принципи (детермінізму, розвитку, суб'єктності, гуманізму та ін.) характеризують її взаємозв'язок з іншими науками. Конкретно наукові підходи (особистісний, психосоціальний, особистісно орієнтований тощо) і принципи (оптимізму, зворотного зв'язку та ін.) розкривають операційно-сутнісний зв'язок її основних понять [1; 3; 4; 5].

На сучасному етапі акмеологію представлено системою акмеологічних наук. При її структуруванні дослідники спираються на теорію Б. Ананьєва, враховуючи при цьому, що предметом акмеології є зріла людина, її творче довголіття і освіта як фактор творчого довголіття [1; 2].

Н. Кузьміна в системі акмеологічних наук виділяє наступні підсистеми: загальні основи акмеології, професійна (прикладна) акмеологія, акмеологія освіти, акмеологія післявузівської освіти, акмеологічна кваліметрія [3]. Кожна з виділених підсистем, у свою чергу, включає цикли дисциплін. Цікавим є те, що вони склались і розвивались задовго до визначення предмета акмеології. Найбільш загальні акмеологічні закономірності руху людини до вершини, методологія, методи і процедури акмеологічних досліджень розглядаються як загальні основи акмеології.

Професійна акмеологія (педагогічна акмеологія, соціальна акмеологія, інженерна акмеологія, медична акмеологія, юридична акмеологія, військова акмеологія тощо) розглядає залежність між рівнями творчої діяльності в конкретних професіях, що забезпечують досягнення найвищих показників творчості.

Соціальна акмеологія як напрям прикладної акмеології набула поширення під час дослідження проблем професіоналізму соціальних працівників (соціальних педагогів) у важких умовах перехідного періоду. Соціальна акмеологія охоплює галузі діяльності, які належать до професійних груп "людина – людина", "людина – суспільство", а тому в неї тісні зв'язки із соціальною психологією, соціальною роботою і соціальною педагогікою.

У центрі соціальної акмеології стоїть проблема професіоналізму соціальних педагогів, виявлення умов і факторів, які підвищують ефективність їхньої діяльності, стимулюючи прогресивний особистісний розвиток. У науковій теорії та практиці розроблені моделі професійної компетентності для різних категорій соціальних педагогів, які стали для них важливим професійним орієнтиром. Описано систему необхідних психологічних якостей і методів їх розвитку. Виявлено психологічні протипоказання до соціальної роботи, а та-

кож види професійної деформації соціальних педагогів, розроблено методи їх компенсацій і подолання. Створюються наукові основи системи соціально-психологічної і психофізіологічної реабілітації через те, що діяльність багатьох соціальних працівників здійснюється із значними психологічними і енергетичними затратами.

Акмеологія освіти спрямовує свої зусилля на дослідження залежності між рівнем кінцевих результатів (за показниками готовності випускників освітніх закладів до самостійного і творчого вирішення нових освітніх і виробничих завдань) та факторами, які сприяють найвищим результатам чи гальмують їх. До важливих факторів акмеології освіти можна зарахувати такі: закономірності адаптації випускників загальноосвітніх закладів у вишах; динаміка успішності і мотивів навчальної діяльності студентів упродовж усіх років навчання; динаміка професійної спрямованості та її фактори; закономірності управління освітніми системами тощо.

Система акмеологічних наук, які досліджують закономірності освіти, включає шкільну акмеологію, акмеологію професійної освіти, акмеологію вищої освіти тощо [5].

Предметом акмеології післявузівської освіти є закономірності, фактори, умови і стимули вдосконалення, корекції і реорганізації професійної діяльності для забезпечення більш високих результатів. Основними поняттями акмеології післявузівської освіти є поняття про позитивні і негативні стереотипи діяльності, поведінки, спілкування; фактори творчого довголіття; самоосвіта; саморозвиток; самоорганізація тощо.

Акмеологічна кваліметрія розробляє і досліджує основні теоретичні моделі і методи вимірювання залежності між рівнем продуктивності основних суб'єктів професійної діяльності і факторами досягнення вершин у вирішенні тих чи інших класів професійних завдань.

Отже, в цілому акмеологія досліджує життєдіяльність людини, пов'язану з розвитком особистості, творчістю, професіоналізмом фахівця. Н. Маслоу вважає, що стосовно особистості "асме" – це "піки розквіту", особливо активного прояву властивостей, різка активізація, спрямована на оволодіння відповідною інформацією, творче самовираження тощо. З педагогічної точки зору акмеологічний підхід інтегрує три аспекти: освітній, професійний і рефлексивний [1]. У контексті нашого дослідження освітній аспект націлений на формування у педагога системи теоретико-когнітивних та корекційно-практичних компетентностей, професійний аспект – на здійснення педагогом діяльності стосовно використання системних та інтегративних медико-біологічних, психологічних і педа-

гогічних знань у конкретних умовах, аспект рефлексії пов'язано з самоаналізом і самооцінкою педагогом своїх досягнень і можливостей та прагненням до самовдосконалення. Принципово важливим є досягнення особистістю найбільш повного і можливого "піку розквіту" відносно даного етапу розвитку, а не одноразово відносно усього життя.

Важливим у теорії системності педагогічної, психологічної і медико-біологічної підготовки є положення акмеології про розгляд педагогів як суб'єктів життєдіяльності, здатних до самовдосконалення, саморозвитку і творчості, самоорганізації свого життя і професійної діяльності.

Акмеологічний підхід ґрунтується на ідеях гуманізму й антропології. Відмінність від інших підходів полягає у мобілізації педагогів на найвищій досягнення, найбільш повну самореалізацію на основі системності пізнання і сприйняття світу та професійного зростання і підвищення кваліфікації.

Великого значення надається усвідомленню педагогом свого індивідуального профілю професіоналізму, системності та інтегративності професійно орієнтованих (психолого-педагогічних, медико-біологічних тощо) знань, обміркуванню і знаходженню індивідуального шляху до професіоналізму як майбутнього фахівця педагогічної спеціальності.

Згідно з акмеологічним підходом, серед факторів, що сприяють досягненню вершин професіоналізму, творчого доволіття фахівців, виділяють: відповідальність, здібність, талант, інтереси, мотиви, спрямованість активності, потенціал особистості; організація професійного середовища; суспільна потреба у професіоналах вищого класу, доступ до культурних і наукових цінностей тощо. Деякі науковці поділяють їх на суб'єктивні, об'єктивні та суб'єктивно-об'єктивні фактори [1; 2].

Акмеологічний підхід передбачає врахування не тільки зовнішніх показників (успішність, результативність тощо), не тільки внутрішній стан (мотивацію, настрій тощо), але й наявність у майбутніх фахівців прагнення до поступального висхідного саморозвитку, високопродуктивної діяльності. Інноваційні педагогічні і корекційні технології за такого підходу мають враховувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію на основі діалогового спілкування, що ґрунтується на системності знань і умінь, стимулює активність, розкриває творчий потенціал майбутнього педагога, створює ситуацію вільного вибору.

Рівень досягнення "акме" залежить від саморозвитку творчої індивідуальності. Досягнення особистісної зрілості і творчого "акме" людини протягом її професійного життєвого шляху Н. Вишнякова порівнює з айсбергом [2]. До першого рівня "ак-

ме" належить глибинна частина айсберга, яка містить ресурсну (підсвідому) сферу творчої зрілості. Це творчий потенціал, який з'єднує оригінальність мислення, уяву, інтуїцію, обдарованість, ініціативність, чуттєвий досвід і природні здібності особистості. Більш глибинна – надсвідома сфера, базується на вселенському "акме" і генетичному досвіді саморозвитку особистості.

До другого рівня "акме" зараховують перший пласт видимої частини айсберга: фізичну зрілість. Вона включає досягнення здорового способу життя, енергію, фізичну силу і досконалість, фізіологічну гармонію.

Третій рівень – особистісна зрілість людини – складається зі здатності до саморозвитку, особистісного росту і розквіту. Ментальна сфера включає інтелектуальну зрілість, дивергентне мислення, оригінальність розуму, кмітливість. На ментальному рівні творчість виступає як нове знання, на синергетичному рівні – як нова динамічна структура. Особистісна зрілість базується на когнітивній сфері, що поєднує пізнавальні потреби і допитливість.

Четвертий рівень – міжособистісна зрілість, яка складається з комунікативної сфери, що включає досвід спілкування, колегіальність, взаєморозуміння, доброзичливість; управлінської – об'єднує взаємодію, вплив і досвід управлінської діяльності; співтворчості, що включає співпрацю, спільну творчість, імпровізацію, емпатію і творчий пошук у процесі спілкування.

П'ятий рівень "акме" – професійна зрілість, яка складається з професійної майстерності, покликання, досвіду самоактуалізації; громадянської зрілості; управлінської зрілості.

Шостий рівень "акме" – креативна зрілість. Її складові – творча індивідуальність і неповторність креативної особистості, дивергентне мислення; творчий пошук, здатність до створення об'єктивного нового; креативний досвід, конструктивність, новаторство, винахідливість.

У педагогічній акмеології як прикладній галузі можна виділити такі рівні професійної діяльності і зрілості особистості педагога:

- рівень оволодіння професією (має на меті адаптацію до професії, первинне засвоєння етичних норм, законів, необхідних прийомів, технологій);

- рівень педагогічної майстерності (використання у своїй діяльності кращих зразків зарубіжного і вітчизняного досвіду, володіння теоретичними знаннями та практичними навичками, здійснення особистісно орієнтованого навчання);

- рівень самоактуалізації і творчості педагога у професії (усвідомлення можливос-

тей професії для розвитку своєї особистості, саморозвиток себе за допомогою професії).

Проблема творчої особистості, соціальної і творчої зрілості є центральною для акмеологічної науки. Вчені-акмеологи (Н. Кузьміна, А. Дергач, А. Реан, В. Максимова та ін.) обґрунтовують, що дослідження факторів, які забезпечують рух зрілої людини до вершини професіоналізму й результативності в різних видах творчої діяльності – важливий шлях до розвитку не тільки освітніх систем та їх підсистем, систем діяльності викладачів і студентів, викладачів і учнів, але й суспільства в цілому. Головним фактором стійкого розвитку суспільства є фахівці, які володіють знаннями про закономірності розвитку суспільства і освіти в суспільстві.

Поняття "творчий потенціал особистості" тісно пов'язане з поняттям "акме". Можна говорити про те, що "акме" слід визначати не за окремими, дуже високими досягненнями, а за зіставленням досягнутого максимуму і ще не реалізованих можливостей, її невичерпаного потенціалу.

Н. Кузьміна виділяє такі *елементи вивагу творчого потенціалу спеціалістів*:

- індивідуальні властивості досліджених (стать, вік, структура сім'ї, порядок народження, стан здоров'я);
- рівень продуктивності діяльності у вирішенні досліджуваних класів, творчих завдань (вищій, високий, достатній, середній, нижчий від середнього);
- інтегративні схеми інформаційного самозабезпечення, роліової взаємодії, аналізу зворотного зв'язку у вирішенні творчих завдань;
- психологічні передумови продуктивного вирішення творчих завдань (система відношень, настанови, цінності, спрямованість, мотивація);
- здібності, структура компетентності;
- когнітивні, емоційні, волевові властивості суб'єкта реалізації творчих завдань;
- структура умінь (гностичні, проєктні, конструктивні, комунікативні, організа-торські);
- вплив контексту (тобто професійного, непрофесійного, сімейного оточення);
- соціальний вплив-оцінка, заохочення, соціальна роль;
- психологічна готовність до перебудови діяльності у пошуках нових способів вирішення творчих завдань (самооцінка, інтегральність, екстремальність, догматизм, інтуїція);
- способи обліку системи приписів і обмежень до вирішення творчих завдань, які диктуються професією і виробництвом;

– способи обліку системи приписів і обмежень до вирішення завдань, які диктуються моральними принципами [3].

Рівень зрілості людини залежить від результату впливу різного рівня соціуму на особистість, що розвивається:

– макросоціуму: суспільства, держави, планети, космосу;

– мезосоціуму: навчального і трудового колективу, неформальних об'єднань, релігійних установ тощо;

– мікросоціуму: родичів, сім'ї, друзів.

Зміст творчої зрілості завжди відповідає особливостям соціального замовлення на творчу особистість. У період становлення творчої зрілості поступово дозрівають найважливіші психологічні утворення на основі психологічного розвитку особистості. Творча зрілість включає громадянську, фізичну, особистісно-духовну і професійну зрілість.

Таким чином, ідеї акмеологічного підходу доречно застосовувати до створення наукової концепції формування професійної компетентності й професіоналізму. Шляхи реалізації акмеологічного ресурсу передбачають розширення творчого потенціалу, особистісного і професійного росту і духовного самовдосконалення. Подальшого дослідження потребує розроблення структурних компонентів, критеріїв і показників реалізації інтеграції медико-психологічної і педагогічної складових професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданов І. Т., Сергеев О. В. Акмеология вдосконалення професійної діяльності вчителя-предметника / І. Т. Богданов, О. В. Сергеев // *Наукові записки : зб. наук. статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. – [Вип. XLIII]. – 2001. – С. 41–47.
2. Вишнякова Н. В. Творческая зрелость личности и уровни достижения акме / Н. В. Вишнякова // *Акмеология 2000*. – СПб., 2000. – С. 55–61.
3. Кузьмина Н. В. Предмет акмеологии образования / Н. В. Кузьмина // *Акмеологические проблемы подготовки преподавателей : сбор. научных трудов*. – М. : Шуя, 1998. – С. 5–22.
4. Максимова В. Н. Акмеологический подход в педагогике / В. Н. Максимова. – СПб. : ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2008. – 350 с.
5. Московский В. В. Акмеологические критерии, показатели и уровни формирования профессиональной успешности преподавателя высшей школы / В. В. Московский. – М. : Изд-во МААН, 2006. – 45 с.

Цитувати: Пахомова Н. Г. Акмеологічні ресурси як основа професіоналізму педагога / Н. Г. Пахомова // *Постметодика*. – 2013. – № 2. – С. 54–58.

© Н. Г. Пахомова, 2013. Стаття надійшла в редакцію 12.06.13 ■

ДОСВІД ВІРТУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ У ФОРМУВАННІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

І. В. Іванюк

У статті розглянуто досвід та роль віртуальних навчальних спільнот у формуванні полікультурної компетентності та інформаційно-комунікаційної компетентності учнів в умовах полікультурного суспільства. Звертається увага на полікультурний вимір в освіті з використанням інструментів інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: віртуальні навчальні спільноти, інформаційно-комунікаційні технології, полікультурна компетентність, полікультурне суспільство

Иванюк И.В. Опыт виртуальных учебных сообществ в формировании поликультурной компетентности учеников: международный аспект

В статье рассматривается опыт и роль виртуальных учебных сообществ в формировании поликультурной компетентности и информационно-коммуникационной компетентности учеников в поликультурном обществе. Обращается внимание на поликультурное измерение в образовании с использованием инструментов информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: виртуальные учебные сообщества, информационно-коммуникационные технологии, поликультурная компетентность, поликультурное сообщество

Ivaniuk I. V. Virtual Learning Communities Experiences in The Formation Of Multicultural Competence Of Students: International Aspects

This article reviews the experience and the role of virtual learning communities in formation of the multicultural competence and information and communication competence of students in a multicultural society. Attention is drawn to the multicultural dimension in education with using the tools of information and communication technologies.

Keywords: virtual learning community, information and communication technology, multicultural competence, multicultural society

Актуальність. Сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє реорганізувати процес навчання та підвищити його ефективність. Застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою організації особистісно орієнтованого навчання є тим чинником освітнього середовища, що дозволяє суттєво впливати на результативність навчального процесу, систематизацію знань, індивідуалізацію навчання з урахуванням особистісних запитів того, хто навчається. Засоби ІКТ виступають сьогодні новою технологічною основою для розвитку навичок самоосвіти, їх застосування сприяє формуванню сучасної інформаційної культури людини та необхідного рівня загальної грамотності, формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів та учнів, що впливає на інтелектуальне зростання особистості в цілому. Особливу роль у даних питаннях відіграє комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище (КОНС), яке пов'язує процеси навчання та спілкування учнів і вчителів, створює можливості для демонстрування

компетентності не тільки у сфері ІКТ, а й у сфері комунікації, культури спілкування, а також у знанніевій галузі.

Перетинання та взаємозв'язок різних культур в інформаційному суспільстві відбувається сьогодні у швидких та інтенсивних темпах завдяки цифровим та комп'ютерним технологіям. Більше того, учні та педагоги, спілкуючись у віртуальному просторі стикаються з безліччю можливостей виявлення власної культури спілкування, подачі інформації, створення та презентації ресурсів, у першу чергу навчальних. Участь учнів у віртуальному спілкуванні, у спільноті зокрема, пов'язана з виявами їх власної культури, такому спілкуванню характерна полікультурність поглядів, думок, ідентичності та характеру особистості. Розвиток КОНС набуває особливо важливого значення в сучасному полікультурному суспільстві, яке притаманне сучасному світу.

Визначення проблеми. Накопичений на сьогодні вітчизняний досвід щодо ролі віртуальних спільнот більшою мірою стосується використання можливостей вірту-

альних навчальних спільнот для професійного росту вчителя, особливостей залучення вчителів-предметників до бази знань спільнот. Проте, про полікультурний вимір в освіті з використанням інструментів ІКТ і досвід віртуальних навчальних спільнот у формуванні полікультурної компетентності учнів відомо мало.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідники розглядають віртуальні спільноти, особливо віртуальні навчальні спільноти, як засіб спілкування та навчання з різних сторін. Дослідження щодо ефективності діяльності у віртуальних навчальних спільнотах відображені в роботах таких зарубіжних науковців як С. Асето, С. Вессібанд, Дж. Левін, Г. Рейнголд, К. Сван, А. Сузберт та інші. Серед українських вчених цими питаннями займаються В. Ю. Биков, М. І. Жалдак, Н. Т. Задорожна, С. Г. Литвинова, І. Д. Малицька та інші. Питання формування полікультурної компетентності учнів розглядаються в зарубіжних концепціях полікультурної освіти в роботах Е. Тейлора, К. Корхонен, Н. Девіс, М. Ракотемна та інші. Серед вітчизняних вчених цими проблемами займаються Л. І. Воротняк, Л. А. Гончаренко, Л. Є. Перетяга, М. В. Симоненко та інші.

Метою статті є аналіз досвіду віртуальних навчальних спільнот у формуванні інформаційно-комунікаційної та полікультурної компетентності учнів в умовах багатокультурного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Дискусія навколо поняття "віртуальні навчальні спільноти" (англ.: *virtual learning communities; online learning communities*) між різними авторами досі триває. Існують різноманітні варіації даного поняття, наприклад, "віртуальні команди" (англ.: *virtual teams*), "спільноти накопичення знань із комп'ютерною підтримкою" (англ.: *computer-supported knowledge-building communities*), "спільноти за запитом" (англ.: *communities of inquiry*), "віртуальні співтовариства практиків" (англ.: *virtual community of practice*) та ін.

А. Сузберт, Д. Кларк та М. Лінн розглядають віртуальні навчальні спільноти як "мережі особистісних відносин, які забезпечують обмін ресурсів і розвиток загальної робочої рамки для аналізу цих ресурсів" [8, с.212]. Дж. Левін та Р. Сервантес визначають це поняття як сукупність систем, що подібно біологічним організмам "народжуються, проходять зростання, досягають рівня зрілого функціонування, а потім зазнають спаду і перестають функціонувати" [12, с.269]. Б. Хантер, наприклад, стверджує, що визначальна характеристика віртуального навчального співтовариства полягає в тому, що "особа чи установа повинні бути тим, хто робить свій

внесок у розвиток накопичення знань групи" [11, с.96].

Основоположником визначення поняття "віртуальні спільноти" є Г. Рейнгольд: "Віртуальні спільноти є соціальними об'єднаннями людей, які виростають з мережі, коли група людей підтримує відкрите обговорення проблеми достатньо довгий час і робить це досить людяно для того, щоб сформувати мережу своїх особистих відносин у киберпросторі" (1993 р.) [9]. Дане визначення є найбільш цитованим серед зарубіжних та українських дослідників.

Група італійських дослідників С. Асето, К. Донді, П. Марзотто запропонувала у своєму дослідженні для опису навчальної спільноти таку характеристику: "будь-яка група осіб, які поділяють спільні інтереси, цілі, пристрасті, об'єкти та обставини і – завдяки активності дій (активна чи пасивна участь) з іншими членами групи – розширюють свій рівень розуміння, усвідомлення, знання, досвід і перспективи" [13].

Погоджуючись із вищенаведеними визначенням, ми розуміємо *віртуальну навчальну спільноту як соціальне об'єднання осіб у віртуальному просторі мережі Інтернет, які мають спільні навчальні цілі, завдання, потреби та інтереси і беруть участь у спільному обговоренні та вирішенні навчальних завдань на основі власного досвіду*. Основною метою віртуальної навчальної спільноти є підвищення рівня знань учасників у рамках формальної/неформальної освіти, зокрема підвищення професійної кваліфікації. Члени навчальних спільнот обмінюються між собою ресурсами, досвідом, проблемами та їх вирішеннями, інструментами, методиками, беруть участь у заходах, притаманних цій спільноті, при цьому дотримуючись певних правил і традицій.

За типом віртуальні навчальні спільноти поділяються на локальні та глобальні, вони можуть різнитись за кількістю учасників, віком, статтю, рівнем освіти, культурними уподобаннями та ідентичністю, релігійним віросповіданням, а також громадянством.

Зазвичай, віртуальні навчальні спільноти виникають на основі вже існуючих освітніх мереж або платформ. Такими, наприклад, є портали eTwinning, European Schoolnet, E-Learning Europa, проекти Netd@ys Europe, myEurope, Spring Day in Europe, Comenius та інші. Це свідчить про те, що для спілкування та навчання було створено умови з урахуванням демократичних, прийнятних норм для різних користувачів, а навчальний процес організовано за допомогою сучасних педагогічних технологій, де члени спільноти використовують загальновідомі засоби навчання (об-

ладнання та програмне забезпечення), до яких мають доступ усі учасники.

Автори М. В. Мойсеева (Росія), С. Соїферт (Швейцарія) вважають, що навчальні спільноти мають незаперечні переваги в порівнянні з іншими формальними та неформальними об'єднаннями користувачів Інтернету. Серед них:

- інтенсивний комунікаційний процес, який сприяє розвитку навичок міжособистісної комунікації, збагаченню ідеями, обміну знаннями, що приводить до більш глибокого розуміння змісту навчання;

- висока мотивація навчання та розвиток почуття індивідуальної відповідальності за групову навчальну діяльність;

- збагачення навчального досвіду, набуття досвіду навчання в групі та спілкування з іншими людьми, поєднання навчального та особистого досвіду у соціальному контексті;

- подолання почуття самотності, ізоляваності, відчуття приналежності до колективу, надання емоційної, психологічної підтримки один одному;

- навчання через роботу, практику, соціально значущий експеримент;

- накопичення нового знання шляхом спілкування з іншими на основі методики навчання у співпраці [3].

Як зазначалось вище, віртуальні спільноти мають окрім інших ознак, полікультурний характер. Вони переважно складаються з учасників та користувачів не тільки різних закладів та установ, а й із різних держав та культур. Їхня участь та внесок у спільноту і процес навчання зумовлені впливом власної культури, яка може слугувати рушієм або гальмувати процес навчання та спілкування. Сучасна глобалізація світу зумовлює *полікультурність суспільства*. Характеристики полікультурного суспільства, які надав А. Перотті, директор Центру інформації та досліджень міжнародних міграційних процесів Ради Європи, такі:

- множинність внесків інших культур та цивілізацій до європейських культур;

- подрібнення та глобалізація культури, яка відзначається, зокрема, новими технологіями інформаційних та комунікаційних мас-медіа;

- мовний та етно-культурний плюралізм як наслідок історичного формування держав-націй у Європі;

- поширена присутність у багатьох країнах Європи ромів та інших кочових народів;

- регіональний плюралізм (регіони як історичні, культурні, географічні або економічні цілісності);

- культурний плюралізм, що є наслідком змішування народностей у результаті остаточного осідання мігрантів з економічних та політичних причин, пов'язаного з історією колонізації та деколонізації;

- плюралізм внесків інших культур і цивілізацій до національної спадщини різних європейських країн (мова, економіка, історія, науки, філософія й література, музика, повсякденне життя тощо);

- культурні залишки, які період колонізації та деколонізації залишив у суспільній свідомості, – відтак, бачення іншого (стереотипи, упередження, колоніальні суперечності);

- культурне розмаїття європейських суспільств, які несуть у собі відбиток самотньої історії їх заокеанської еміграції до різних континентів у кінці XIX та в першій половині XX сторіччя; пам'ять про це живе у зв'язках, якими населення Європи поєднане з діаспорою [4, с.32].

Для становлення особистості як громадянина власної держави, світу, компетентного користувача полікультурними інформаційними ресурсами важливим є вміння навчатись та працювати у полікультурному середовищі. Розуміння різних культур необхідно для сучасного учня, щоб орієнтуватись у незнайомому середовищі, вміти адаптуватись до нього, знати, як потрібно навчатися з тими, хто є носієм іншої культури. Особливу роль тут відіграє *полікультурна компетентність* учня, яку Е. Тейлор розглядає як "перетворюючий навчальний процес, в якому "чужий" розвиває здатність до адаптації, змінюючи його або її точку зору, щоб ефективно зрозуміти і задовольнити вимоги культури приймаючої країни" [14, с.155]. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначено необхідність формування в учнів загальнокультурної компетентності як "здатності аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності" [2], яка дотична до полікультурної компетентності. *Полікультурна компетентність є здатністю змінити своє знання, відносини і поведінку таким чином, щоб бути відкритим і гнучким до інших культур*. Налагодження зв'язків та позитивне ставлення до інших культур спонукає людей займати активну громадянську позицію в багатокультурному суспільстві.

Отже, полікультурна компетентність та полікультурний вимір в освіті з використанням інструментів ІКТ, відіграють особливу роль у спілкуванні і навчанні молоді сьогодні. Віртуальні навчальні спільноти допомагають формувати інформаційно-комунікаційні компетентності учнів, розвивати їх здатність жити та працювати у полікультурному суспільстві. При цьому інформаційно-комунікаційна компетентність (ІК компетентність) виявляється на

перетині багатьох освітніх галузей. За основу ми беремо визначення ІК компетентності, запропоноване О. М. Спіріним: *"ІКТ компетентність – це підтверджена здатність особистості автономно і відповідально використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язування суспільно-значущих, зокрема професійних, задач у певній предметній галузі або виді діяльності"* [7, с.46].

Розглянемо на прикладах, яку роль віртуальні навчальні спільноти відіграють для формування інформаційно-комунікаційної компетентності та полікультурної компетентності учнів в умовах полікультурного суспільства.

Так, навчальна спільнота eTwinning [6] спрямована на зміцнення співпраці серед європейських шкіл через розвиток та розширення співпраці у сфері проектів з ІКТ. Ця спільнота носить також назву "Спільнота для шкіл в Європі" (англ.: *The community for schools in Europe*) і побудована у формі освітнього порталу. Цей освітній портал є частиною проекту "Коменіус" – програми Європейського Союзу у сфері освіти для шкіл. Станом на 8 липня 2013 року учасниками навчальної спільноти eTwinning є 205423 вчителів з 105940 шкіл країн Європейського Союзу, які впровадили та впроваджують 28285 навчальних проектів [6].

Навчальна спільнота "Час за часом" (англ., *Time after Time*) [1] є частиною спільноти eTwinning, тобто спільнотою в спільноті. Основною метою спільноти eTwinning "Час за часом", яка підпадає під категорію "Європейське громадянство", є розвиток полікультурних і міждисциплінарних знань про вплив часу на зміни в суспільстві. Навчання у спільноті відбувається шляхом обміну матеріалами та досвідом про історичні події у п'яти визначених ключових темах: війна, казки, шкільні спогади, любов і робота. Ці теми розробляються залученими класами в 14-ти школах, що беруть участь у роботі навчальної спільноти, а потім поширюються між учасниками віртуально. Завданнями спільноти є: забезпечення розвитку інноваційного навчального середовища для учнів, вирішення ними складних завдань, поліпшення знання мови та ІК навичок учнів, сприяння обміну матеріалом та досвідом між людьми різних країн.

До спільноти входять вчителі, учні та керівники закладів освіти з 14-ти європейських шкіл: Італія (1 школа), Литва (2 школи), Латвія (2 школи), Польща (2 школи), Болгарія (2 школи), Словаччина (2 школи), Іспанія (1 школа), Румунія (3 школи). Членами спільноти переважно є вчителі загальноосвітніх навчальних

закладів. Доступ учнів до спільноти відбувається за наглядом вчителів, а матеріали, розроблені учнями, завантажуються на сайт спільноти вчителями тільки після перегляду.

Слід відмітити, що eTwinning працює у 3-х вимірах: сайт, робочий стіл і простір "Твінспейс" (англ.: *Twinspace*). Ці три виміри мають різні рівні доступу для користувачів. Сайт eTwinning доступний для широкої громадськості, він надає відомості про eTwinning та загальні дані про проекти, які реалізуються. Робочий стіл eTwinning є доступним тільки для зареєстрованих користувачів, які мають бути із легітимної школи і законними партнерами. Робочий стіл eTwinning надає в користування: блог, чат, пошту, гостьову книгу, інтранет (для завантаження фотографій, малюнків, документів, відомості про школу). Простір "Твінспейс" є обмеженою областю для членів проекту і забезпечує специфічну робочу територію проекту. У "Час за часом", члени поширюють фотографії, малюнки, слайд-шоу, документи і презентації PowerPoint (PPT) у "Твінспейс" в рамках проекту, що відповідає вибраній темі. Весь поширений матеріал виходить як друковане видання, що презентує головний результат роботи проекту "Час за часом".

Розглянемо, яким чином навчання відбувається між членами спільноти "Час за часом", зокрема, між вчителями та учнями. Хоча діяльність спільноти виникла у формальному середовищі (налаштований клас із залучених шкіл), навчання відбувається здебільшого неофіційно і ненавмисно. Коментарі вчителів показують, що спільнота полегшує навчання та сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, соціальних і громадянських компетентностей, комунікативних навичок, мовних навичок (зокрема, вивчення англійської мови як іноземної). Такі здатності учнів, як культурна обізнаність та культурне самовираження, також розвиваються відповідно до мети спільноти з метою сприяння європейському громадянству та полікультурності.

Учні роблять основний внесок у реалізацію діяльності спільноти, але їм не обов'язково мати прямий доступ до спільноти, вони це роблять тільки під керівництвом своїх вчителів. Дослідницькі та навчальні матеріали, що розробляються під час навчання (креслення, фото, документи, інтерв'ю, відео) реалізуються за підтримки місцевої громади (сім'я, друзі, місцевий музей, місцева бібліотека та ін.).

Навчання відбувається як у процесі створення, збору та завантаження матеріалу, так і в процесі обміну матеріалом і досвідом. Такий шлях є корисним як для вчителів, так і для учнів. Відгуки вчителів

свідчать про те, що вони використовують спільноту як платформу для обміну досвідом та новими технологіями в педагогіці.

Без надання учням доступу до он-лайн середовища неможливо визначити сприйняття ними результатів навчання у цій спільноті. Учні залишають свої відгуки щодо того, кому цікаво брати участь у проєкті та роботі спільноти. Коментарі ж учителів свідчать про те, що розвиток ІК навичок та ІК компетентності, навичок комунікації, знання іноземної мови та толерантність оцінюються ними як результати такої участі учнів у роботі спільноти, при цьому самі вчителі також розвивають відповідні компетентності разом з учнями.

Обмін документами на одну тему між учнями та вчителями з різних країн не тільки підтримує індивідуальне розуміння власної культури, а й сприяє культурному обміну. Цей обмін щодо культурних відмінностей *підвищує культурну свідомість*, демонструючи подібності та відмінності в культурах. Таким чином, обмін між учнями та вчителями забезпечує живий внесок у відчуття різноманітності Європи, формує *полікультурну компетентність учнів* у багатокультурному суспільстві.

Для життя та спілкування в полікультурному суспільстві особливо важливим є знання іноземних мов. Віртуальні навчальні спільноти відіграють значну роль у перетворенні процесу вивчення іноземних мов з традиційного академічного на захоплюючий та ефективний. Існує велика кількість віртуальних спільнот для вивчення іноземних мов, серед них: Englishforums (<http://www.englishforums.com>), Busuu.com (<http://www.busuu.com>), Livemocha (<http://www.livemocha.com>), LinguaLeo (www.lingualeo.ru), Myngle (<http://www.myngle.com>) та ін. Частина з них пропонує вивчення лише англійської мови, яка є найбільш розповсюдженою у світі, а інша частина зорієнтована на вивчення багатьох мов. Більшість спільнот надають можливість безкоштовного навчання, інші – пропонують платні послуги з навчання мовам. Як правило, вони завжди потребують реєстрації та оголошують вікове обмеження для членів, які можуть долучитись до спільноти починаючи з 10-ти або 13-ти років.

Дослідник С. Фокс, коментуючи той факт, що в Інтернеті домінує американський стандарт англійської мови, підкреслює необхідність навчання у мережах для того, щоб "безпосередньо зайнятися питаннями вивчення мов і через це наблизитись до інших культур і спільнот" [10, с.108].

Наприклад, віртуальна навчальна спільнота для вивчення іноземних мов Busuu.com (www.busuu.com) пропонує нову концепцію вивчення іноземної мови. Переваги у такому навчанні мови полягають у такому:

Навчання у носіїв мови. Можливість навчатись безпосередньо у носіїв іноземної мови спільноти Busuu.com відбувається за допомогою інтегрованого відео-чату. Таким чином надається можливість практикувати свої мовні навички під час живого спілкування з людьми, які мешкають в різних країнах світу.

Навчання за допомогою інтерактивного навчального матеріалу. Педагогами спільноти розроблено більше 150-ти уроків на різну тематику, наприклад, граматичні уроки охоплюють найбільш важливі граматичні правила. Зміст уроків супроводжується фото та аудіоматеріалами, можна прослуховувати ключові слова, вирази та діалоги, що озвучені професійними дикторами-носіями мови.

Безкоштовне навчання. Busuu.com може використовуватись тими, хто навчається безкоштовно. Можна також сплатити мінімальний щомісячний внесок і стати членом Premium, щоб отримати доступ до додаткових функцій сайту і додаткового матеріалу [5].

Віртуальна спільнота Busuu.com є найбільшою в світі соціальною мережею для вивчення іноземних мов, яка має понад 30 мільйонів користувачів з 200 країн (станом на березень 2013). За допомогою навчальної спільноти можна вивчати 12 мов: англійську, іспанську, французьку, німецьку, італійську, португальську, російську, польську, турецьку, арабську, японську та китайську. Busuu.com пропонує курси рівнів A1, A2, B1 і B2 на основі Загальної Європейської рамки володіння мовами (*англ.: Common European Framework of Reference for Languages*). Інтерактивний тест визначає, з якого рівня треба розпочинати навчання члену спільноти (від початкового A1 до просунутого середнього рівня B2).

Користувачі реєструються і мають можливість вивчати одну або декілька мов. Навчальний процес включає в себе роботу з різними підрозділами: питання з різними варіантами відповідей, вивчення слів за допомогою інтерактивного словника, письмові завдання, живе спілкування з носіями мови. Практично всі підрозділи містять у собі інтерактивні матеріали.

Усі учасники навчальної спільноти роблять свій внесок у накопичення знань і діяльність спільноти: виступають водночас у ролі учня та вчителя, перевіряючи виконані письмові завдання інших учасників, які вивчають їх рідну мову, й виправляючи помилки в роботах один одного; спілкуються через відео-чат або аудіо підключення з членами, які до них звернулись, щоб практикувати свої мовні навички; створюють спільноту друзів, з якими їм цікаво та комфортно спілкуватись тощо.

Використовуючи цей ресурс, учні можуть не лише вивчати іноземні мови, а й знайти собі друзів по всьому світу.

Щоб отримати можливість повною мірою брати участь в он-лайн спільнотах, її члени повинні навчитися: використовувати основні комунікаційні засоби спільної роботи через цифрові технології; шукати, розуміти, вибирати, обробляти, редагувати і створювати нові знання та інформацію; застосовувати методи та способи, щоб спілкуватися й співпрацювати в мережі відповідним чином; розвивати цікавість, критичність мислення та навички дослідника; розвивати творчі стосунки; керувати змінами і складнощами; розвивати самооцінку і навички самостійного аналізу; цінувати солідарність, різноманітність полікультурного суспільства.

Проаналізувавши досвід участі учнів і вчителів у віртуальних навчальних спільнотах у полікультурному середовищі, слід зробити певні висновки.

1. Віртуальна навчальна спільнота є прикладом КОСН, де вчителі та учні виступають в якості партнерів і де процес спілкування відбувається за принципом демократичності та відкритості думок й висловлювань.

2. Члени спільноти є частиною так званої безмежної і позачасової зони, це люди з різним життєвим досвідом, знаннями, місцем розташування, мовою, релігією, досвідом, цінностями та ін., які загалом належать до різних культур і їх участь сприяє формуванню уявлень про нові підходи до спільних інтересів, проблем і змін у майбутньому суспільстві.

3. ІКТ відіграють ключову роль в існуванні віртуальних спільнот і розглядаються як засіб тісно пов'язати людей в усьому світі. Спільноти без кордонів підтримують культурні та соціальні зв'язки між членами та є ефективним засобом боротьби з соціальним відчуженням, яке так часто відбувається поряд з підвищеною технологічною швидкістю і складністю сучасного життя. Руйнуючи географічні бар'єри, технології дозволяють налагодити взаємодію між культурами в полікультурному суспільстві.

4. Взаємодія в рамках навчальних спільнот приводить головним чином до набуття таких навичок, вмій і компетентностей, як інформаційно-комунікаційна та полікультурна компетентність, відчуття ініціативи, впевненість у собі, креативність, критичне мислення, комунікативні навички та організаторські навички, знання іноземної мови, компетентність навчитися вчитися, а також соціальні та громадянські компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блог проекту "Час за часом" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://etwin>

ningtimeaftertime.blogspot.com/2009/02/description-of-etwinning-project.html. – Назва з екрану.

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Офіційний вісник України від 17.02.2012. – 2012. – № 11. – С. 51.

3. Мусеева М.В., Соїферт С. Феномен виртуальных учебных сообществ / М.В. Мусеева, С. Соїферт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://emag.iis.ru/arc/info-soc/emag.nsf/ВРА/b6bfbf5f9b5ab471c3256c5200340dc9>. – Назва з екрану.

4. Перотті А. Виступ на захист полікультурності / А. Перотті. – Львів : Кальварія, 2001. – 128 с.

5. Сайт віртуальної спільноти для вивчення іноземних мов "Busuu.com". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.busuu.com. – Назва з екрану.

6. Сайт навчальної спільноти "eTwinning" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etwinning.net>. – Назва з екрану.

7. Спірін О.М. Основні підходи до визначення понять // Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В.Ю. Биков, О.В. Білоус, Ю.М. Богачков та ін.] ; за заг. ред. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна, О.В. Овчарук – К. : Аміка, 2010. – 88 с.

8. Cuthbert, A. J., Clark, D.B., & Linn, M.C. (2002). WISE learning communities: design considerations. In K.A. Renninger & W. Shumar (Eds.), *Building Virtual Communities: Learning and Change in Cyberspace*. – Cambridge : Cambridge University Press.

9. Encyclopedia Britannica. Virtual community [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1495829/virtual-community>. – Назва з екрану.

10. Fox S. An actor-network critique of community in higher education: implications for networked learning // *Studies in Higher Education*. – 2005. – № 30 (1). – С. 95-110.

11. Hunter B. Learning in the virtual community depends upon changes in local communities / In K.A. Renninger & W. Shumar (Eds.) // *Building Virtual Communities: Learning and Change in Cyberspace*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002.

12. Levin J., & Cervantes R. Understanding the life cycles of network-based learning communities. In K.A. Renninger & W. Shumar (Eds.) // *Building Virtual Communities: Learning and Change in Cyberspace*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002.

13. Aceto S, Dondi C., Marzotto P. Pedagogical Innovation in New Learning Communities. An In-depth Study of Twelve Online Learning Communities / Editors: Kirsti Ala-Mutka and Anusca Ferrari [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <ftp://ftp.jrc.es/pub/EURdoc/JRC59474.pdf>.

14. Taylor E.W. Intercultural competency: A transformative learning process / E.W. Taylor // *Adult Education Quarterly*. – 1994. – № 44 (3). – С. 154-174.

Цитувати: Іванюк І. В. Досвід віртуальних навчальних спільнот у формуванні полікультурної компетентності учнів: міжнародний аспект / І. В. Іванюк. // Постметодика. – 2013. – № 2. – С. 59-64.

© І. В. Іванюк, 2013. Стаття надійшла в редакцію 7.06.13 ■

НАШІ АВТОРИ

Довбищенко Володимир Ігорович,
науковий співробітник Науково-організаційного відділу Президії Національної академії педагогічних наук України

Зінченко Віктор Вікторович,
доктор філософських наук, головний науковий співробітник Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Іванюк Ірина Володимирівна,
науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної Академії педагогічних наук України

Овчарук Оксана Василівна,
завідувач Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Пахомова Наталія Георгіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, докторант кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Ромм Тетяна Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології Інституту історії, гуманітарної і соціальної освіти Федеральної державної бюджетної освітньої установи вищої професійної освіти "Новосибірський державний педагогічний університет", головний редактор "Сибірського педагогічного журналу"

На 1 стор. обкладинки: інсталяція "Два коня" на виставці "Life is Beautiful' Exhibition", художник Mr. Brainwash (Лондон, 2012 рік). Фото Олени Клепко.

На 3 стор. обкладинки: Катерина Мусієнко – учениця 11 класу Кременчуцького ліцею № 11, лауреат Міжнародного конкурсу шкільних медіа у м. Миколаїв, призер обласного етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України (секція "фольклористика"), головний редактор журналу "Лідер".

CONTENTS

INNOVATIVE PRACTICES IN EDUCATION: UKRAINIAN CATALOGUE

INNOVATION PRACTICES

Innovations and Innovative Educational Projects in Ukraine

O. Ovcharuk

Catalogue of Innovative Projects and Innovations in Pre-School and General Secondary Education in Ukraine

V. Dovbyshchenko, O. Ovcharuk, I. Ivaniuk

Samples of Innovation Descriptions:

- "Distance Business School for High School Students" as Innovative Project of Donetsk Regional Institute of In-Service Teachers Training

- Syllabus "Philosophy for Children" as Innovation of Autonomous Republic of Crimea Educators

---

PHILOSOPHY OF EDUCATION

Global Transformations of Modern Paradigms of Education and Management of Social Upbringing

V. Zinchenko

Social Practices in Education: Tradition and Prospects

T. Romm

Acmeological Resources as the Basis of Teacher's Professionalism

N. Pakhomova

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES

Virtual Learning Communities' Experiences in the Formation of Multicultural Competence of Pupils: International Aspect

I. Ivaniuk